

فهرست مطالب

۲	سرمقاله / به استقبال رمضان وعید سعید فطر ادارة مجله
۵-۳	آیا دین او عقل اجازه ورکوي چې څوک ... استاد محسن حنيف
۱۳-۶	فتوای دارالافتای مصر مولوی عنایت الله شریفی
۱۵-۱۴	آیا دولت د خلکو په چارو کې مداخله ... / دوهمه برخه مولوی عبدالملک حمیدی
۱۷-۱۶	کودتای هفت ثور، درس ها و عبرت ها استاد غلام الدین کلانتری
۲۰-۱۸	روژه او د هغې ځانګړتیاوې مولوی نصیر الدین کوکب
۲۲-۲۱	اضرار و مفساد تعویذهای غیر شرعی ... / قسمت دوم و آخر دکتر عبدالباری حمیدی
۲۶-۲۳	تکفیر، ارتداد و الحاد از دیدگاه ... / قسمت دوم مولوی عبدالعزیز
۲۸-۲۷	چاپیریال ساتنه رفیع الله قانت
۳۱-۲۹	ارتباطات مبتنی بر اصول، بین افراد ... / قسمت اول سید شمس الدین هاشمی
۳۴-۳۲	بیع (خرید و فروش) از دیدگاه اسلام ... / قسمت دوم مجیب الرحمن افضلی
۳۷-۳۵	اهمیت قلم سید مسلم شاه اسدی
۴۱-۳۸	په اسلامي حکومتونو کې تمدن او وړتیاوې شمس الرحمن فرحان
۴۴-۴۲	توبه از دیدگاه قرآن و سنت ... / قسمت دوم و آخر هدیت الله هدفمند نبی پور
۴۷-۴۵	به تخصص ها احترام بگذارید ... / قسمت دوم ابوتوحید حسینی
۵۱-۴۸	چاپیریال ساتنه د اسلام له نظره استاد محمد اسماعیل صافی
۵۵-۵۲	چگونه رمضان را غنیمت بدانیم مولوی محمد اسلم
۵۸-۵۶	احتیاج بشر به دینداری و دیانت استاد زین العابدین کوشان
۶۰-۵۹	د اتباعو ترمنځ تبعیض او امتیاز شاه محمود درویش

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ مَنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَّ

دیني، علمي، ادبي، تحقیقي او اجتماعي
مياشتنۍ خپرونه
د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو
وزارت
د قاسیس نېټه: ۱۳۳۱ لمریز کال

مدیر مسوول

مولوی عنایت الله شریفی

سکرتر مسوول

سید مسلم شاه اسدی

هیأت تحریر

محترم فضل محمد حسینی
استاد غلام الدین کلانتری
استاد محمد شریف رباطی
مولوی عبدالملک حمیدی
استاد محسن حنيف

دور دوم، سال هجدهم، شماره دوم
ماه ثور ۱۳۹۹ هجری شمسی
شعبان المعظم - رمضان المبارک
۱۴۴۱ هجری قمری

به استقبال رمضان وعید سعید فطر

روزه راهی است بسوی تقوا و پرهیزکاری همانطور که خداوند متعال می فرماید:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ). [البقرة: ۱۸۳].

ترجمه: «ای اهل ایمان بر شما هم روزه داشتن فرض گردید چنانکه بر ملت‌های پیشین و امت‌های گذشته فرض شده بود و این دستور برای آنست که شما پرهیزگار شوید».

ماه مبارک رمضان، ماه نزول قرآن کریم، و بعثت پیامبر اسلام است.

ماه رحمت، مغفرت و آمرزش، ماه جود و کرم و بخشش، ماه عبادت و آبادی مساجد و منابر، ماه صبر و استقامت، ماه ایثار و از خود گذشتگی، ماه جهاد، تلاش و آزادی مسلمانان از آتش جهنم، و ماه سازندگی و تهذیب نفس که مسلمان میتواند در پرتو قرآن، کلام الله مجید، و در سایه عبادات صیام و قیام به معنویات و الطاف ربانی دست یابد و خود را مهذب و مصفا سازد و چنانکه سزاوار بندگان شایسته و نیکوکار خداست، تقصیر و نقص گذشته خود را جبران نماید. چنین ماهی فرصتی است بسیار ارزشمند که نباید لحظه ای از آن را در غفلت گذراند.

هموطنان گرامی با تاثر عمیق در سال روان رمضان وعیدی را پیش رو داریم که علاوه بر جنگ خانمان سوز مرض کرونا و یا طاعون قرن که دامنه آن در گسترش است که تقریباً تمام جهان بشریت را فرا گرفته است و دنیا را در معرض خطر جدی قرار داده است، باید گفت: این خطر برای اولین بار متوجه بشریت نگردیده بلکه بارها در تاریخ بشریت تکرار گردیده است و این یکی از آزمون های الهی می باشد، باید شخص مسلمان در مقابل آن مطابق شریعت اسلام تسلیم بوده خویش را به قدرتوان وقایه، قرن‌تین و تداوی نموده و درجایی که زندگی می نماید صابانه به تقدیر خداوند تسلیم و باعث انتقال سرایت مرض بر دیگران نگردد.

دساتیر دینی را در وقایه از مرض ویروس کویت ۱۹ و یا کرونا مراعات و مطابق ارشادات علما و متخصصین کشور اسلامی عیار گردیده به عبادات خویش به قدر امکان پرداخته قرنطین را مراعات و در خانه نمازهای خویش را اداء نمائید: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

« مَنْ سَمِعَ الْمُنَادِيَ قَلَمَ يَمْنَعُهُ مِنْ اتِّبَاعِهِ عَذْرَ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ الصَّلَاةُ الَّتِي صَلَّى ». قَالُوا : وَمَا الْعَذْرُ؟ قَالَ : « خَوْفٌ أَوْ مَرَضٌ ». الْحَدِيث

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: کسی که می شنود صدای آذان را بدون عذر به جماعت حاضر نه می شود نماز وی قبول (به کمال آن) نمی گردد. از حضرت مبارک پرسیده شد که عذر چیست؟ فرمودند: خوف و یا مرض است. یقیناً ویروس کرونا را جدی بگیرید، از رفتن به جاهای ازدحام پرهیز کرده، از شهر خود از ترس بیرون نه گردیده باعث انتقال سرایت این ویروس نشوید، چنانچه رسول الله صلى الله عليه وسلم می فرماید: إِذَا وَقَعَ الطَّاعُونُ فِي أَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا، وَإِذَا وَقَعَ وَلَسْتُمْ بِهَا فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهَا... الْحَدِيث

حضرت پیامبر صلی الله علیه وسلم در غزوه تبوک دستور صادر نمودند که وقتی نازل شود مرض طاعون "مهلک" در سرزمینی پیدا شد و شما در آنجا اقامت داشتید خارج نه شوید. و اگر مرض پیدا شد و شما در آنجا نه بودید داخل آن سرزمین نه شوید.

بر روزه داران لازم است تعاون و همکاری در این ایام حساس را فراموش نه کرده خاصاً سرمایه داران و تجار متدین که مستمندان را یاری رسانیده و از فضیلت پر میمنت ماه صدقات و تقوی خویش تان را بهره مند گردانند.

دست اندر کاران اداره مجله پیام حق به نماینده گی از وزارت ارشاد، حج و اوقاف پیش از همه از بارگاه رب العزت برای هموطنان گرامی عید سعید فطر را تبریک گفته آرزو می نمایم که دامن این مرض را از تمام جهان بشریت به خصوص از مردم افغانستان رنج کشیده دور گرداند.

آمین یارب العالمین.

آيا دين او عقل اجازه ورکوي

چې څوک ځان هلاکت ته واچوي؟

ليکوال: استاد محسن حنيف

اوداسه او غسل پر ځای تيمم وکړي. اودس او غسل دواړه په قرآن ثابت شوي فرض دي. خود د وقايې او پرهېز په خاطر يې خپله قرآن کریم د پرېښوولو حکم کوي. نو دا خبره ښي چې پرهېز ته اړتيا پيدا کېږي قرآن کریم د پرهېز مسأله تأييد کړې ده.

۲- د ناروغۍ او درملنې په هکله اسلام د چا خبرې ته اعتبار ورکوي؟

اسلام د پوهې دين دی، د حکم او پرېکړې لپاره يې پوهنه شرط کړې ده. د نه پوهېدې په صورت کې به د اړوندي قضېي متخصصينو او پوهانو ته مراجعه کېږي؛ په دې اړه قرآن کریم وايي: فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ. (الانبیاء: ۷).

ترجمه: که نه پوهېدئ، له پوهانو پوښتنه وکړئ. دهمدې قرآني قانون پرېنست داسلام ژورپوهانو (فقهاء کرامو) په هره ځانګه کې د همغې ځانګې د پوهانو نظر معتبر ګڼلې دی. د مثال په ډول د پلورل شوي مال د عيب معلومولو په بحث کې يې وييلي: وَإِنَّمَا يَرْجِعُ إِلَى مَعْرِفَةِ كُلِّ شَيْءٍ إِلَى مَنْ لَهُ بَصَرٌ فِي ذَلِكَ الْبَابِ كَمَا فِي مَعْرِفَةِ الْقِيَمَةِ وَالْأَصْلِ فِيهِ قَوْلُهُ تَعَالَى {فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ}. (الميسوط للسرخمي: ۱۳ / ۱۱۰)

ترجمه: د هر شي په پېژندنه کې به يوازي هغه چا ته مراجعه کېږي چې په همغه ځانګه کې پوهه او معلومات لري؛ لکه د قيمت پېژندنې په هکله چې همداسې ده. په دې کې دليل دا دی چې الله پاک وايي: که نه پوهېدلاست له پوهانو پوښتنه وکړئ. پورته بيان ښي چې د (اهل الذکر) مطلب دا چې په رامنځ ته شوې قضيه کې معلومات ولري، که هغه ديني وي که غیر ديني وي؛ علامه کاساني حنفي د کتاب البيوع خیار شرط په بحث کې په همدې آيت تر استدلال وروسته د حيواناتو د عيبونو په پېژندنه او اړوندو چارو کې د

اسلام کې څه حکم لري؟ د ناجورتيا او درملنې په اړه اسلام دچا خبرې ته اعتبار ورکوي؟ آيا ناروغي يوله بله نقلېږي؟ په پای کې په لنډه توګه دابسانېږي چې آيا پرالله ځان سپارل يا تَوَكَّل اودتقديرمسأله دخان سانتي سره په ټکر کې دي؟

۱- **لومړی د ځان ساتلو حکم:** ژوند د الله پاک ستر نعمت دی چې انسان ته يې له هغه څخه د کټي اخيستي حق ورکړی دی خو د ضائع کولو حق يې نه دی ورکړی، بلکې د ژوند په ساتنه يې مکلف کړی دی. انسان د خپل مال په هکله دا حق لري چې چا ته يې وبخښي، خو د خپل ژوند په هکله دا حق نه لري چې چا ته يې وبخښي او ورته ووايي: ما ووژنه، ما خپل ژوند دربخښلی دی. دا حق هم نه لري چې خپل په لاس ځان وژنه وکړي؛ الله تعالی ويلي: وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا.

(النساء: ۲۹)

ترجمه: خپل ځانونه مه وژنئ؛ بې شکه الله پاک پر تاسو رحم کوونکی دی.

دا رنګه وايي: وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ. (البقرة: ۱۹۰).

ترجمه: په خپلو لاسونو ځانونه هلاکت ته مه اچوئ. دلته به کېدای شي د ځينو ملګرو په ذهن کې دا خبره وګرځي چې د آيت مطلب خو جهاد پرېښوولو او دښمن ته له تسليمېدو څخه منع ده، نو له ځان وژني يا احتمالي خطرڼو په منع کې له دغه آيت استدلال سم نه دی. د دې خبرې جواب دا دی چې په همدې صورت کې لا دغه دعوه ښه ثابتوي؛ ځکه هلته خو يې مطلب دا کېږي چې جهاد پرېښوول او د دښمن په وړاندې تسليمېدل داسې بد کار دی لکه په خپل لاس چې ځان وژنئ. يعني د تشبېه په صورت کې ځان وژل مُشَبَّه به جوړېږي چې تر هغه بل (مُشَبَّه) اړخ په حکم غښتلی وي؛ ځکه دا اړخ اصل وي.

ددې څخه علاوه دقرآن کریم په سورة المائدة: ۶ کې دا خبره هم ياده کړې ده چې که ناروغه واست د

ډېرو دوستانو ته به داسې پوښتنه پيدا کېږي چې پر دا ډول مسألو بحث ته څه اړتيا شته؟ ځکه د عقل او دين له نظره دا منل شوې خبره ده چې ترکومه حده انسان وس لري، د زيان او ضرر مخنيوی به کوي، له ځان او نورو انسانانو به يې دفع کوي، که هغه وړوکي ضرر وي او که لوی ضرر وي.

خو د کرونا وېروس يا وبايي ناروغي چې کله خپره شوه، په عمومي ډول اسلامي او غير اسلامي نړۍ رنځپوهانو او دينپوهانو حکم وکړ چې دا يوه ساري ناروغي ده. د ډېر سړايت او عمومي خپرېدو په خاطر دې د ګڼه ګوني له ځايونو څخه خلک ځانونه ساتي او هرڅومره چې يې وس وي له وقايوي لارو دې کار واخلي. زموږ په نظر د دين او عقل هم دغه ډول غوښتنه ده. خو د دې په وړاندې يو شمېر کسان چې په ديني پوښ کې ښه شهرت هم لري، راپورته شول، پخې يې وکړ چې دا ډول خبرې د دين، په تقدير د ايمان او پر خدای د تَوَكَّل سره په ټکر کې دي. يو ماخوستن له کندهاره يو ملګري تليفون راته وکړ چې په پېښور کې فلاني شيخ صيب پر دغه موضوع د جمعې خطبه ويلې ده او ټينګار يې کړی دی چې هيڅه ناروغي له يو چا بل چا ته نه نقلېږي او هيڅه ساري ناجوري په دنيا کې نشته. په دې خاطر که څوک د روغتيايي ګرځېدنيز حکم کوي، دا ناروا کار دی. دې ته ورته يو شمېر نورو خلکو هم دغه ډول خبرې پر دين تپلي او خپرې کړي دي. دغه خلک چې داسې خبرې کوي، بايد له هغو ناروغانو سره يو ځای بند وساتل شي چې په کرونا وېروس اخته کېدل يې يقيني ثابت شوي؛ ترڅو په عملي ډول رښتيني پايله وليدل شي. نو په دې خاطر دغه ليکنه رامنځ ته شوې ده چې له يوې خوا ددا ډول خبرو په وجه زموږ ولس نور په خطر کې ونه لوېږي او له بلې خوا سپېڅلی دين نوم بدنې نه شي. دلته په لنډه توګه دا څو خبرې څېړو؛ له خطرونو او ناجورتياوو څخه ځان ساتل او وقايه کول په

حيواناتو ډاکټر اهل الذکر بللی دی. (بدائع الصنائع: ۵ / ۲۷۸)

يو مخ وروسته بيا په همدې آيت دليل نيسي ورسې وایي: وَالْيَسَاءُ فِيمَا لَا يَطْلُعُ عَلَيْهِ الرِّجَالُ أَهْلُ الذَّكَرِ. يعني په کومو چارو کې چې نارینه معلومات نه شي ترلاسه کولای، هلته ښځې اهل الذکر دي. مثلاً په ولادي چارو کې د قابلې او ښځینه ډاکټري خبره اعتبار لري. اسلام د بې دليله حکم اجازه نه کوي؛ وایي: وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ. (الاسراء: ۳۶)

ترجمه: په هغه شي پسې مه ځه چې علم پرې نلري. يعني بې دليله مه په شي پسې ځه او مه هم حکم ورباندې کوه. دغه قرآني احکامو ته په کتو دا خبره ښځې واضحه ده چې په طبي چارو کې يوازې ډاکټرانو ته مراجعه کېږي او د هغو پریکړو منل یې لازمي دي چې په خپلو چارو کې یې له د قطعي دلائلو پر بنسټ په اتفاقي ډول عام ولس ته اعلان کړي وي.

۳- آیا ناروغي له یو جال نه نقلېږي؟

په طب کې خو دا منل شوې خبره ده چې یو شمېر ساري ناجوړی شته. پرمخې قواعدو سرېږه دپېغمبر ﷺ په سنت کې هم دا خبره ثابته شوې چې په ساري ناجوړی اخته خلک یې له نورو سره له کېدون څخه منع کړي دي؛ عن عمرو بن الشريد عن أبيه قال: كان في وفد ثقيف رجل مجذوم فأرسل إليه النبي ﷺ إن اقْدَبَا بَيْنَكُمَا فَارْجِعْ. (صحيح مسلم باب اجتناب المجذوم ونحوه: ۲۲۳۱)

ترجمه: عمرو بن شريد له خپل پلار (شريد) څخه روايت کوي چې د ثقيف قبيلې څخه په راغلي وفد کې يو پمن (د جذام يا کوي په ناروغۍ اخته) شخص وو. پېغمبر ﷺ پېغام ور ولېږی چې ما ستا بيعت قبول کړ. ته بيرته وگرځه. بيعت په اصل کې يو دوه اړخيزه سياسي تړون دی چې د دواړو خواوو په حضور کې ترسره کېدی او د نارینه سره چې بيعت کېدی لاس به یې هم د پېغمبر ﷺ په لاس کې ورکاوه لکه سورة الفتح: ۱۰ کې چې اشاره ورته شوې ده. خوياد شخص د جذام د ناروغۍ په وجه له دغه حکمه استثناء شوی دی: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ويلي: «فِرَّ مِنَ الْمَجْذُومِ كَمَا تَقَرَّرُ مِنَ الْأَسَدِ». (صحيح البخاري: ۵۷۰۷)

ترجمه: له پمن (په جذام ناروغۍ اخته) شخصه داسې تېښته لکه د زمري څخه چې تېښتې. دغه دلائل واضح دي چې انسان به ترخپله وسه له ساري ناجوړتياوو څخه ځان ساتي او په دې شريعت هم امر کړی دی او عقل هم دغه حکم ورته کوي. کوم حديث چې ځينې خلک یې دې ته اړکړي دي چې مرض يو له بله نه انتقالېږي، د هغه په اړه په صحيح البخاري او مسلم کې راغلي دي چې خپله ابوهريره انکار ورڅخه کړی او پر دې یې ټينگار کړی دی چې ما دغه حديث نه دی بيان کړی. امام بخاري لومړی د «لَا عَدْوَى» حديث نقل کړي چې د مرض پر

نه انتقال دلالت کوي. ور پسې یې هغه حديث نقل کړی چې د مرض پر انتقال دلالت کوي. (صحيح البخاري حديث: ۵۷۷۰ – ۵۷۷۱ وګوره) البته بخاري په لنډو الفاظو نقل کړی دی. د صحيح مسلم الفاظ تر دې مفصل دي، وایي: قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُهُمَا كِلْتَاهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ صَمَتَ أَبُو هُرَيْرَةَ بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ قَوْلِهِ «لَا عَدْوَى» وَأَقَامَ عَلَى أَنْ «لَا يُورِدُ مُمْرَضٌ عَلَى مُصِحٍّ» قَالَ: فَقَالَ الْخَارِثُ بْنُ أَبِي ذَبَابٍ وَهُوَ ابْنُ عَمِّ أَبِي هُرَيْرَةَ: قَدْ كُنْتُ أَسْمَعُكَ، يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تُحَدِّثُنَا مَعَ هَذَا الْحَدِيثِ حَدِيثًا آخَرَ، قَدْ سَكَتَ عَنْهُ، كُنْتُ تَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَدْوَى» فَأَيُّ أَبُو هُرَيْرَةَ أَنْ يُعْرِفَ ذَلِكَ، وَقَالَ: «لَا يُورِدُ مُمْرَضٌ عَلَى مُصِحٍّ» فَمَزَاةُ الْخَارِثِ فِي ذَلِكَ حَتَّى غَضِبَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَرَطَنَ بِالْحَبَشِيَّةِ، فَقَالَ لِلْخَارِثِ: أَتَدْرِي مَاذَا قُلْتُ؟ قَالَ: لَا، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ أَتَيْتُ قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: "وَلَعَمْرِي لَقَدْ كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ، يُحَدِّثُنَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى» فَلَا أَذْرِي أَنِّي أَبُو هُرَيْرَةَ، أَوْ نَسَخَ أَحَدُ الْقَوْلَيْنِ الْآخَرَ؟" (صحيح مسلم: ۲۲۲۱)

ترجمه: ابوسلمه وایي: ابوهريره دغه دواړه حديثونه له رسول الله ﷺ څخه نقلول، وروسته بيا ابوهريره له هغه حديث غلی (چوپ) شو چې وایي ناروغي هيڅ نه انتقالېږي. او پر دې حديث ټينګ شو چې وایي: د ناروغه څارويو څښتن دي هيڅکله پر جوړو څارويو ولا خپل څاروي نه راولي. دی وایي: بيا د ابوهريره د تره زوی حارث بن ابي ذباب ورته وويل: اي ابوهريره! موږ ستا څخه اورېدل چې تا د دغه حديث ترڅنګ بل حديث هم را ته بيانوی چې اوس یې نه بيانوي. تا ويلي: چې پېغمبر ﷺ ويلي: ناروغي هيڅ نه انتقالېږي. خو ابوهريره یې له پېژندلو انکار وکړ او وېي ويل: د ناروغه څارويو څښتن دي هيڅکله پر جوړو څارويو ولا خپل څاروي نه راولي. نو حارث په دې اړه مناقشه ورسره وکړه آن تر دې چې ابوهريره په غوسه شو، په حبشي ژبه یې داسې څه وويل چې نه فهمول کېدل. بيا یې حارث ته وويل: ته پوهېږي ما څه درته وويل؟ هغه ويل: نه. ابوهريره ورته وایي: ما درته وويل: نه یې منم. ابوسلمه وایي: قسم دي چې ابوهريره موږ ته دا بيانول چې پېغمبر ﷺ ويلي: ناروغي هيڅ نه انتقالېږي. نو اوس زه نه پوهېږم چې د ابوهريره هر شوی دی او که په دغو دوو حديثونو کې يوه هغه بل منسوخ کړی دی؟ ابوهريره رضي الله عنه ته دغه ډول هېره نسبت کول له هغه حديث سره نه لکېږي چې دی یې له پېغمبر ﷺ څخه روايت کوي وایي: پېغمبر ﷺ ته مي وويل: اي د الله پېغمبره! زه ستا څخه ډېر حديثونه اورم راڅخه هېرېږي. پېغمبر ﷺ را ته ويل: خپل پټو (چادر) دي وغوروه. نو ما هم خپل چادر وغوړی، بيا یې په خپلو دواړو لاسونو لپه ورواچول. وروسته یې وويل: پټو دي غونډ کړه. ما هم پټو را غونډ کړ. له هغه وروسته مي هيڅ شی نه دی

هېر کړی. (صحيح البخاري باب حفظ العلم: ۱۱۹)

د حديثو اصول دا خبره کوي چې کله راوي له خپل روايته په قطعي ډول انکار وکړي، هغه روايت یې مردود دی او د منلو وړ نه دی. وُنْ جَعَدَ مَرْوِيهِ جَزْمًا: زُدْ، أَوْ اخْتِمًا: قُبِلَ فِي الْأَصَحِّ. (نخبة الفكر في مصطلح أهل الأثر)

ترجمه: که راوي له خپل روايته په قطعي ډول انکار وکړ، هغه روايت مردود دی او که یې په احتمالي ډول انکار وکړ، هغه روايت یې منل کېږي د صحيح قول پرېنا.

دې ته په کتو چې له دغه حديثه خپله راوي په کلکه انکار کړی آن تردې چې غوسه شوی دی، بايد له صحت ووزي. خو په دې خاطر چې له بلي لاري هم نقل شوی دی.

نو دضعيف کتلو پرځای یې علماو په متن کې تاويل کړی دی: ابن قتيبه وایي: وَمِنْ ذَلِكَ يُعْرِفُ الْمَرْأَةُ بِالشُّؤْمِ، أَوِ الدَّارُ، فَيَنْتَالُ الرَّجُلُ مَكْرُوهًا، أَوْ جَائِخَةً، فَيَقُولُ: «أَعَدَّتْني بِشُؤْمِهَا» فَهَذَا هُوَ الْعَدْوَى، الَّذِي قَالَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَدْوَى» (تاويل مختلف الحديث لابن قتيبة: ۱۱۶۹)

ترجمه: له دغو عادتونو څخه دا هم دی چې ښځه يا کور سپېره يا کرکجن وبلل شي، بيادښځي مېره يادکور او سېدونکی له کومي ناخوښه حادثې سره مخ شي، دی وایي: دغې ښځې خپل سپېره والی او بدبختي ماته راانتقال کړه. نوداهغه انتقال دی چې رسول الله ﷺ یې په هکله ويلي چې هيڅ انتقالېدل نشته.

دلته دغه حديثپوه ويلي: چې د حديث مطلب د هغو خرافي کرکړودول دي چې وایي: ښځه بدبخته وه چې واده مي ورسره وکړه، بدبختي یې ما ته را انتقال شوه. رښتيا هم د وهي کرکي او بدبختۍ هيڅ انتقال نشته. د «طيرة» عطف پر «عَدْوَى» عطف تفسير دی. دويمه کلمه د اولي وضاحت او تفسير کوي.

دا رنگه هغه حديث هم نه دی ثابت چې وایي: پېغمبر ﷺ په جذام اخته رنځور شخص وليد، د هغه لاس یې د خپل لاس سره کاسې ته داخل کړ او وېي ويل: خوره، پر الله اعتماد او توکل دی. (سنن ابی داود: حديث شمېره: ۳۹۲۵ والترمذي: ۱۸۱۷ وابن ماجه: ۳۵۴۲) د دغه حديث يو راوي د «مُقَضَّلُ بْنُ قُضَالَةَ» په نامه دی، حافظ ابن حجر په تقريې تهذيب ۶۸۵۷ نمبر ترجمه کې ضعيف بللی دی او روايت یې هم له هغو ثقه رواياتو او مشاهداتو مخالف دی چې مخ کې تېر شول. نو داسې روايت د حديث پوهانو په اصطلاح منکر ضعيف دی. په متن کې یې هم ستونزې شته. د حديثو اصول وایي: يعرف الحديث الموضوع من دون النظر في

إسناده بأمور: منها: ... د- أو قربينة في المروي: مثل كون الحديث ركيك اللفظ، أو مخالفا للحس أو مخالفا لصريح القرآن. (تيسير مصطلح الحديث ١١٢)

يعني د جعلي حديث له نهنو يوه دا هم ده جي متن يې له محسوسو واقعيتونو يا قرآن كريم سره په ټكر كي وي.

٤- ساري ناروغي او د تقدير مساله:

امام بخاري رحمه الله تعالى د خپل كتاب صحيح البخاري په «كتاب الطب باب مَا يُذَكِّرُ فِي الطَّاعُونَ» كې داسې حديث نقلوي: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، خَرَجَ إِلَى الشَّامِ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرِغَ لَقِيَهُ أَمْرَاءُ الْأَجْنَادِ، أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ، فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِأَرْضِ الشَّامِ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ عُمَرُ: ادْعُ لِي الْمَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ. فَدَعَاهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ، وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَاخْتَلَفُوا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْتَ لِأَمْرٍ، وَلَا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَلَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَا نَرَى أَنْ تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي، ثُمَّ قَالَ: ادْعُوا لِي الْأَنْصَارَ، فَدَعَوْهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ، فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمَاجِرِينَ، وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلَافِهِمْ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي، ثُمَّ قَالَ: ادْعُ لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ مَشِيخَةٍ قُرْبَى مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ، فَدَعَوْهُمْ، فَلَمْ يَخْتَلِفْ مِنْهُمْ عَلَيْهِ رَجُلَانِ، فَقَالَا: نَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ وَلَا تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، فَنَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ: إِنِّي مُصَبِّحٌ عَلَى ظَهْرٍ فَأَصْبَحُوا عَلَيْهِ. قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أَفَرَأَا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرَكَ قَالَمًا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ؟ نَعَمْ نَفَرُ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ إِبِلٌ هَبَطَتْ وَادِيًا لَهُ غُلُوتَانِ، إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ، وَالْأُخْرَى جَدْبَةٌ، أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتَ الْخَصْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ، وَإِنْ رَعَيْتَ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ؟ قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ - وَكَانَ مُتَعَبِّبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ - فَقَالَ: إِنَّ عَيْنِي فِي هَذَا عِلْمًا، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ» قَالَ: فَحَمِدَ اللَّهُ عُمَرُ ثُمَّ انْصَرَفَ.

(صحيح البخاري حديث شمېره: ٥٧٢٩ وصحيح مسلم: ٢٢١٩)

ترجمه: له عبد الله بن عباس (رضي الله عنهما) څخه روايت دی چې د مسلمانانو دويم خليفه عمر بن خطاب رضي الله عنه د شام خوا ته په سفر ووت، آن تردې چې کله د سَرِغ په نامه سيمې ته ورسېدی، د شام سيمې نظامي مشران: ابو عبیده بن جرّاح او ملکري يې مخ ته راغلل ده ته يې دا خبر ورکړ چې د شام په سيمه کې وبايي ناجوري خپره شوې ده. ابن عباس (رضي الله عنه) وايي: عمر (رضي الله عنه) حکم را ته وکړ چې اولني

مهاجرين را ته راوغوره. هغوی مي را وبلل، مشوره يې ورڅخه وغوښتله. ده ورته وويل: د شام په سيمه کې وبايي ناجوري خپره شوې ده، زموږ د ورته په هکله څه نظر راکوئ؟ هغوی اختلاف سره وکړ: ځينو يې وويل: ته د يو مهم کار لپاره را وتلی يې، موږ د بيرته گرځېدو نظر نه لرو. ځينو نورو بيا وويل: ستا سره دخلکو وروستی ذخيره او د رسول الله ﷺ صحابه دي. موږ دا مشوره نه درکوو چې دوی پردغي وبايي ناجوري وروړي. عمر رضي الله عنه (چې له اختلافه يې هم کرکه وه او خپلسري پرېکړې يې هم نه کولې) ويل راځه پورته شئ (څن: خپلمنځي اختلاف مو خبره بې نتيجه کړه). بيا يې را ته وويل: انصار را ته راوغوره. ما هغوی ورته راوبلل. ده مشوره ورڅخه وغوښتل. نو دوی هم د مهاجرينو په څېر په خپلو کې اختلاف سره وکړ. ده ورته وويل: راځه پورته شئ، بيا يې را ته وويل: د قريشو له هغو مشرانو دلته شته کسان راته راوغوره چې د مکې فتح کېدو په کال يې ترفتح مخ کې هجرت کړی، نو دوی مي راوغوښتل. د ده په وړاندې دوو نفرو هم اختلاف ونکړ، ده ته يې وويل: زموږ نظر دا دی چې ته خلک بيرته بوږي او پردغي وبايي ناجوري يې ور نه ولي. نو عمر هم په خلکو کې اعلان وکړ ويل: زه سهار بيرته سفر کوم. تاسو هم سهار سفر وکړئ. ابو عبیده بن جراح وويل: آیا د الله له تقديره تېستې؟ عمر (رضي الله عنه) وويل: اي ابو عبیده: کاش چې ستا پرته بل چا دا خبره کړې وای. هو موږ د الله له تقديره د الله تقدير ته تېستو. ته را ته ووايه: که ستا اوښان يوې داسې شېلې ته کېښته شي چې دوې ځنډې ولري: يوه ځنډه يې اباده وي (اوبه او واښه ولري) او بله ځنډه يې وچه وي (نه واښه لري نه اوبه)، که خپل اوښان په اباده ځنډه کې وځروي آیا دا کار دي د الله په تقدير نه دی ترسره کړی؟ که يې په وچه ځنډه کې وځروي آیا دا کار دي د الله په تقدير نه دی ترسره کړی؟ دی وايي: عبد الرحمن بن عوف چې ځينو کارو پسې تللی وو، دا وخت راغلی وې ويل: زما سره په دې هکله علم شته. ما د رسول الله ﷺ څخه اورېدلي چې ويل يې: چې کله مو واورېدل چې په کومه سيمه کې وبا خپره شوې ده، مه ورباندې ورځئ. چې کله په کومه سيمه کې وبا ولوېږي په داسې حال کې چې تاسو هلته ياست، نو د وبا څخه له تېښته خاطر له هغې سيمې مه وزئ. دلته گورو چې وېښ او زړه ور خليفه رضي الله عنه د شورا له لاري ډېر ښه تصميم نيولی چې بيا يې په تاييد کې حديث موندل شوی دی او کوم چا چې د دغه کار له تقدير د فرار په معنی کښلی هغه ته يې هم ښه معقول جواب ورکړی. حاصل يې دا دی چې الله تعالی حوادث د هغوی له علتونو سره تړلي دي. چې تاسو کوم څه کوئ، په تقدير کې همغه دي. که ښه پياوړي کارونه ترسره کوئ، په تقدير کې مو همغه دي او که ناوړه کارونه ترسره کوئ، په تقدير کې مو همغه

دي. بنده دي خپلې کړنې د تقدير هينداره او ښکارندوی وگرځوي، نه دا چې تقدير د خپلو کړنو هينداره او ښکارندوی وگرځوي. د تقدير مسأله خپله يو اوږد بحث دی، خو دلته دومره وایم چې د تقدير مسأله په سمه توگه تعبيرول په کار دي. د تقدير بحث کې څه هم تفصيل غواړي، خو اوس دومره وياړی شو چې په تقدير د ايمان مطلب دا دی چې د الله تعالی واک تر ټولو قدرتونو لوړ دی، چې په نړۍ کې څه ترسره کېږي، د الله تر علم او قدرت لاندې ترسره کېږي، هيڅ داسې څوک نشته چې د الله له قدرته بهر کوم کار ترسره کړای شي. که څوک ښه کوي، که بد کوي، په ټولو يې الله تعالی تر پېښې د مخه خبر وو. که الله وغواړي، د هر چا د هر کار پر مخنيوي قادر دی. هيڅ شئ يې له قدرته بهر نه دی، هيڅوک يې نه شي کمزوری کولای. الله تعالی په دې دنيا کې هر چا ته د ښو او بدو واک او اختيار ورکړی دی د هر کار لپاره يې بدله ټاکلې ده او د خپل شريعت په ذريعه خلک په ښو امر کې اوله بدو يې منع کړي، د ښو او بدو په جزا يې خبر کړي دي. دا رنگه د ټوکل هم مطلب دا دی چې بنده دي خپل وس او وسائل ټول په کار واچوي، له هغه وروسته دي په هغو کارونو کې ځان الله ته وسپاري چې له بنده پټ او تروس يې لور دي. مثلاً: آخري پېغمبر ﷺ ته الله تعالی حکم کوي چې په خپلو چارو کې لومړی د ملګرو سره سلا مشوره وکړه. چې کوم نظر تصويب شو، د هغه په عملي کولو کې متردد او دوه زره مه پاته کېږه. پر الله توکل وکړئ. وَشَاوَهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ. (ال عمران: ١٥٩)

ترجمه: له ملګرو سره دي په چارو کې سلا مشوره کوه. چې کله دي عزم وکړ، بيا نو ځان پر الله وسپاره: بې شکه چې الله توکل کوونکي خلک خوښوي. دلته دا خبره راغله چې توکل تر سلا مشورې او اسبابو کارولو وروسته دی. داسې نه دي ويلي چې مشوره مه کوه، له اوله سره بسې د توکل په نامه بې نظمه په کار پيل وکړه. څنې دڅېرې لنډيز دا چې دين، عقل او انساني پياوړتيا تجربه ټول دا حکم کوي چې څومره کولای شو له خطرونو او ناجوريو په وړاندې د ځان په ساتني مکلف يو. د اسبابو تر استعمال وروسته به نور په هغو چارو کې ځان الله ته سپارو چې زموږ تروس پورته دي. د دې ترڅنګ به د الله د کتاب تلاوت او په هغه به عمل هم کوو، له الله څخه به مرسته هم غواړو او د ځان او نورو انسانانو په هکله به الله تعالی ته زاری هم کوو چې وموساتي.

فتویٰ دارالافتای مصر

مترجم: مولوی عنایت الله شریفی

بسم الله الرحمن الرحيم (فستلوا أهل الذکر إن کنتم لا تعلمون) "النحل ۴۳:"

(الحمد لله وحده والصلاة والسلام على من لا نبی بعده سيدنا محمد رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وصحبه و من تبعه بإحسان إلى يوم الدين)

از درخواست فرستاده شده از سوی سفارت جمهوری اسلامی افغانستان به تاریخ ۱۷/۳/۲۰۲۰ م مطلع شدیم.

مقید با شماره ۱۲۲ سال ۲۰۲۰ م و متضمن متن ذیل: طوریکه میدانید آفت کرونا در بیشتر گوشه و کنار جهان زیانهای جانی برجا گذاشته است و کشورهایی که ویروس کرونا در آنها انتشار یافته است اقتصاد و زندگی اجتماعی شان جدا متأثر گردیده است.

نظر به جدیت موضوع، از اینکه این ویروس از طریق لمس قابلیت انتقال را دارد، داکتران مختص خواستار بستن اماکن عمومی مانند نهادهای آموزشی و اجتماعی شدند و افزون بر آن خواهان توقف دادن نمازهای جماعت و جمعه در مساجد گردیدند، تا آنگاه که از این مصیبت رهایی حاصل شده و این مرحله سخت را پشت سر بگذرانیم. ولی برخی پیش نمازان مساجد در افغانستان که پاره ای از آنها فارغین از هر شریف نیز هستند، بر سر منابر اعلام میدارند که ویروس کرونا جنگ شائعات از سوی دشمنان اسلام است تا مسجدها را خالی از نماز گذاران بسازند، و تأکید می نمایند که به شایعات گوش نباید داد و باید در مساجد بشکل جمعی حضور یافت تا این برنامه دشمنان اسلام ناکام شود! این موقف گیری ها مردم را در حیرت انداخته است که حرف داکتران را باور کنند یا سخنان این تعداد از خطیبان و پیش نمازان را؟ همان گونه که آگاهی دارید جنگ های طولانی دامن گیر افغانستان بوده است، و زیربناها و نهادهای عمومی کشور مالز آن طریق آسیب دیده است، و متأسفانه جنگ تا حالا نیز ادامه دارد و این همه بر بدنه اقتصادی آن زیانبار بوده است و توانایی نهادهای حکومتی را در رساندن خدمات صحی لازم کاهش داده است.

از اینرو قضایای جدید مارا واداشته است واقع بینانه رفتار نموده و به جانب وقایه‌وی بیشتر از معالجه‌وی تمرکز داشته باشیم. بنابر اهمیت این موضوع و ارتباط آن به زندگی مردم و سلامتی جان شان: از شما تقاضای توضیح حکم شریعت در این خصوص را داریم. سفارت جمهوری اسلامی افغانستان در قاهره با اغتنام این فرصت احترامات فایقه خویش را به دارالافتای جمهوری عربی مصر تقدیم می دارد.

پاسخ: در این اواخر بسیاری از کشورهای دنیا با وبای کرونا ویروس " کوید (COVID-۱۹ " ۱۹-) درگیرند. کرونا گونه ای از ویروس های واگیر (اپیدمیک) است که سبب مریضی در انسان و حیوان می شود، با سرعت پخش شده و شیوع پیدا میکند و از طریق دستگاه تنفسی و ذرات آلوده با ویروس که از طریق عطسه و سرفه از دهن و بینی بیرون می شود و یا از طریق آمیزش و دست زدن به اشیاء و سطوح اطراف یا افراد مصاب، در صورتیکه توصیه های لازم برای جلوگیری از آن را رعایت نکنند، انتقال می نماید. از این رو، لازم است که فاصله بیشتر از یک متر را ۳ (گام) با فرد مصاب مراعات نمود. این مرض تا به این لحظه تقریباً در بیشتر از ۱۶۰ کشور شیوع پیدا نموده و بیشتر از دوصد هزار نفر به آن مبتلا گردیده اند، و از آن جمله بیش از هشت هزار نفرشان وفات یافته اند. شیوع و پخش ویروس تعداد افراد مبتلا را افزایش بخشیده و حالات ابتلاء را دوچند گردانیده است، تا جایی که سازمان جهانی بهداشت (WHO) آنرا وبای جهانی خوانده وضعیت اضطراری عمومی اعلان کرده است، و تذکر داده است که این ویروس می تواند در مدت ۱۴ روز در بدن انسان جا بگیرد (بدون این که علایمی داشته باشد) و در این مدت میتواند از طریق فرد مبتلا به افراد سالم سرایت کند. فشرده ۲۲ پژوهش طبی می‌رساند که ویروس مذکور به مدت ۹ روز در روی سطوحی که به شکل

پیهم ضد عفونی نمی شوند باقی می ماند .همچنان، تحقیق طبی دیگری تاکید می کند که این ویروس از طریق افرادی که علایم خفیف آن در آنها ظاهر شده است نیز قابل انتقال است حتی اگر علایم جدی آن هنوز ظاهر نشده باشد.

برای مسلمان مجاز نیست که به حقایق علمی و قضایای جدید وقعی نه نهاده و ادعا کنند که کتاب و سنت رسول وی را بسنده (امراض) است؛ زیرا اسلام دین علم است، و آن را ارجی بلند نهاده و اهل علم ربا خلعت دانش تکریم مزین گردانیده است، که نخستین آیات منزل به خواندن و علم نظام آفرینشی فرمان می دهد که دلالت به بزرگی آفریدگار دارد : (أقرأ باسم ربك الذی خلق) {سوره علق (۱)} تا هم سویی نظام آفرینش و وحی را موکد گرداند و واضح کند که جهان کائنات (به مثابه خَلق الهی) و وحی) به مثابه امر الهی(هردو چشمه معرفتند:)ألا له الخلق والأمر تبارک الله رب العالمین {الأعراف-۷} بر عدم تناقض میان آیه های قرآنی و حقایق هستی اتمام حجت نموده بیفزاید که رویارویی میان احکام شرعی و ثوابت علمی وجود ندارد.

قرآن کریم آخرین کلام پروردگار برای عالمیان و آخرین وثیقه ای است که خداوند با خلق خویش بسته است؛ ازین سبب هم طراز همه سقف های معرفتی است و با همه علوم طبیعی هم نوایی دارد و آیات قرآن کریم مشحون از تشویق به نظر داشتن و فراخوانی به دانش و کسب معرفت می باشد، از اینجاست که مسلمانان مأمور به تدبر دروحی - کتاب و سنت - هستند تا مقاصد شرعی را بیا بند و بدانند و آنرا در جهت تحقق مصالح که حق اولویت دارند و به مسئلت بشریت می باشند به مقتضای دین بکار گیرند، که در این مورد بر مسلمان واجب است تا مسئولیت و زمان خویش را درست درک نموده و از واقع و مصالح لازم الرعایه اش آگاه باشد، و به اجرای آن بخش از احکام فقهی بکوشد که و غایت مقاصد شریعت را متحقق می سازد، اینجاست که تفاوت میان حکم شرعی ثابت و فتوایی که محکوم به قواعد کلی شرعی و مصالح لازم الرعایه مردم است بیان می گردد، زیرا فتواء با تغیر زمان و مکان و حالات و اشخاص متفاوت و تغیر پذیرد است.

امراض ساری طبق تعریف کارشناسان :- انتقال موجود سبب سرایت مرض از شخص مبتلاء به شخص در معرض اصابت است، البته گاهی نشانه های ابتلا بشکل علائم مریضی ظاهر میشود و گاهی پنهان میماند .

دانشمندان مسلمان و فقها نیز از امراض ساری سخن گفته اند و آنچه از امراض ساری وبا گونه را که در زمان خویش شناخته اند مانند، جذام، گرگ، چیچک، آبله وامثال آن نام برده اند .امام طیبی در " الکاشف عن حقائق السنن ۹/۲۹۷۹ " (ط، مکتبه نزار الباز) :میگوید {امراض ساری عبارت از مرضی است که از شخص مصاب به دیگری انتقال نماید، چنانکه گفته میشود، فلان را مرض فلانی گرفته است، از امراضی هفتگانه ای که طبیبان مانند :جذام، گرگ، چیچک، حصبة(تب تایفایت)، بخر(گندگی دهان)، رمد (چشم درد)، وبقیه امراض وبائی ذکر نموده اند}.

شریعت اسلامی در تنظیم جلو گیری از امراض ساری و پخش و انتشار آن، بمنظور رعایت مصالح، و منع ضرر، و رفع مشقت درمیدان مسابقه از همه گان پیشی جسته است تا امراض به وبایی همه گیر مبدل نگشته و ضرری برای مردم و تهدیدی برای جوامع دیگر نشود . ازینرو اصول قرنطینه را پایه گذاری نموده، و در صورت انتشار وباء وپخش امراض ساری پیش گیری های لازم و عمل به توصیه های بهداشتی را واجب خوانده است .از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند " :از فرد مبتلا به مرض جذام چنان بگریز که از شیر می گریزی "بخاری آنرا در صحیح خود تخریج نموده است، ودر روایتی هم میاید " :از مجذوم چنان اجتناب کنید که از شیر اجتناب می کنید . "ابن وهب این را در " جامعه "، و ابونعیم، در " الطب النبوی " و ابن بشران در " أملیه " تخریج نموده اند.

همچنان، از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند " : اشتر آلوده به بیماری را بر اشتر سالم وارد نسازید "متفق علیه.

نیز، از عمرو بن شریذ از پدرش رضی الله عنه روایت است که گفت :در هیئت فرستاده شده از ثقیف مردی مبتلا به جذام بود، پیامبر صلی الله علیه وسلم کسی را نزد وی فرستاد تا برایش بگوید " :ما با تو بیعت نمودیم برگرد "امام مسلم در صحیح خویش آنرا تخریج نموده است.

امام زین الدین المناوی در " فیض القدیر ۱/۱۳۸ " (ط، المکتبه التجاریة الکبری) : می گوید " : یعنی از اختلاط با آن - فرد مصاب به جذام - بپرهیزید واز نزدیک شدن با او برحذر باشید واز آن چنان فرار کنید که از شیران شکاری واز درندگان تیز رفتار فرار می کنید. "

نهی از اختلاط با مریض جذامی در آن زمان بدین سبب بود " که جذام طبق عادات موجود نزد بعضی مردم به مرض ساری معروف بود، همان گونه که علامه کماخی حنفی در " المهیأ فی کشف أسرار الموطأ، ۲/۴۳۷ (ط، دار الحدیث) می گوید " : همه امراض ساری در ضمن آن شامل می شود، واین حدیث در نفی هر آنچه مضر است، ویا به سبب آن مرض انتقال می یابد وارد

است". از این سبب علما آورده اند که نماز جمعه و جماعت از فرد مریض ساقط می شود؛ زیرا اشتراک و اختلاط وی با مسلمین سبب اذیت ایشان شده به آنها ضرر می رساند، اگر جدایی میان فرد مصاب به جذام و خانمش جواز دارد پس دور نگهداشتن او از اجتماعات مردمی به طریق اولی مجاز می باشد، حتی علما می گویند که بر امام و پیشوای مسلمانان واجب است تا بیماران امراض ساری را به منظور عدم توسعه و انتشار مرض بدور نگه بدارد.

مذهب احناف: خوردن سیر و پیاز را قبل از نماز جمعه، چه سهواً خورده باشد بخواطر عذری، سبب اسقاط نماز جمعه از شخص خورنده گردانیده اند؛ زیرا رفتن وی به جماعت موجب اذیت دیگران می شود. برهیچ عاقلی پوشیده نیست که اذیت بیماری ساری مرگبار شدیدتر از اذیت بوی بد است.

امام حافظ العینی الحنفی در "عمدة القاری ۱/۱۴۸" (ط، دار إحياء التراث العربی) میگوید: فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم: «ولیقعد فی بیته» صراحت دارد که همه این چیزها عذری برای نرفتن به جماعت است، ضمناً دو علت دیگر نیز وجود دارد، یکی: اذیت شدن مسلمانان، دوم: اذیت شدن ملائکه، نظر به علت اول به عدم حضور در مسجد و ترک جماعت معذور پنداشته می شود، با نظر به علت دوم در نیامدن به مسجد در صورتی که تنها باشد معذور دانسته می شود.

این سخن را علامه ابن عابدین در کتاب "رد المختار علی الدر المختار ۶۶۲-۱/۶۶۱" (ط، دار الفکر) نقل کرده و در ادامه افزوده است: "اینکه با خوردن سیر معذور دانسته می شود معنایش این است که لازم است او را مقید گردانند به خاطر خوردن آن به سهو یا از روی عذر، به نزدیک وقت نماز، تا اینکه دیگر مرتکب کاری نشود که به خاطر آن از جماعت محروم گردد". همچنان احناف می گویند: کسانی که بیماری ساری دارند کناره بودن شان از مردم واجب است، تا مردم اذیت نه شده و از سرایت مرض و ضرر به دیگران جلوگیری شود، علامه ابن نجیم حنفی در "البحر الرائق ۶/۳۸" (ط، دار الکتاب الإسلامی) میگوید: "شماری از پیشوایان نقل نموده اند که بر سلطان و یا نائب وی واجب است افرادی را که جذام یا پسی دارند از میان مردم خارج ساخته، در بیرون از شهر برای شان مکان سکونت بسازد، و بر آنها بی که نا توان اند از بیت المال مصرف نماید".

مذهب مالکی: مالکی ها می گویند که افراد مبتلا به بیماری های ساری و مضر در صورتی که زیاد باشند نماز جمعه را با مردم نخوانند؛ زیرا دفع ضرر-مرض-بر جلب مصلحت-حضور در جماعت-مقدم است، در حالی که میان بیمار و خانمش در صورت مصاب بودن به جذام جدایی آورده می شود دور ساختنش از مردم در نماز اولی تر است، و فتوا داده اند برای این که مردم اذیت نشوند و مرض انتشار پیدا نکند، شخص بیمار دور ساخته شود.

علامه العبدری موافق به دیدگاه مالکی در (التاج والإکلیل ۲/۵۵۵ ط. دار الکتب العلمیة) می گوید: سخنون می فرماید در صورتی که تعداد شان زیاد باشد نماز جمعه بر ایشان واجب نیست، و بر آنهاست تا در مکان شان بدون آذان جمع شوند، و نماز جمعه را با مردم نخوانند. ابن یونس می گوید: چون حضور شان در جمعه برای مردم مضر است، پیامبر صلی الله علیه وسلم غسل روز جمعه را بر مردم لازم ساخته است؛ زیرا از سر کار خویش بسوی نماز می آیند و بوی ناخوشایند عرق بدن شان مردم را اذیت می نماید، و اذیت جذام شدیدتر است، و برای اینکه در نماز جمعه مردم بیشتر جمع میشوند منع کردن شان اولی تر است. همچنان جواز دارد میان خانم و شوهر در صورتی که یکی از آنها مبتلا به جذام باشد جدایی آورده شود، پس دور ساختن شان از مردم در نماز جمعه اولی تر است. سخنون واضح تر است، (پایان سخن ابن یونس) همچنان المازری سخن سخنون را ترجیح می دهد.

امام الرعینی الحطاب المالکی در (مواهب الجلیل ۲/۱۸۴ ط. دار الفکر) می گوید: از باب قیاس: هر شخصی که افراد کنارش در مسجد به سبب بد زبانی، ابله‌ی و احمقی وی یا هم به سبب بوی بد، یا مرضی اذیت کننده مانند جذام از وی اذیت می شوند تا زمانی که این علت ها در وی موجود باشد می توانند وی را از مسجد دور نگه دارند، و در صورتی که علت از وی زائل گردید، در آن زمان می تواند به مسجد برگردد. شیخ اباعمر أحمد بن عبد الملك ابن هشام رحمه الله را دیدم که بر علیه مردی که همسایه هایش از دست و زبان وی اذیت می شدند فتوا داد که او را از مسجد بیرون ساخته دور نگه دارند، و دیگر در نماز با ایشان اشتراک نداشته باشد. مذهب شافعی: شوافع نیز قایل به این اند که بیماران امراض ساری از جماعت و مسجد منع کرده شوند تا کسی از آنها اذیت نشود.

علامه ابن حجر الهیثمی در (المنهاج القویم ص ۱۵۰ ط. دار الکتب العلمیة) می آورد: کسانی که مصاب به جذام و یا امثال آن هستند، علما در مورد شان فرموده اند: که از جماعت، مسجد و آمیزش با مردم منع شوند حتی می گویند در صورت خوف ضرر، منع نمودن شان واجب است، در (الفتاوی الکبری ۱/۲۱۳ ط. المکتبة الاسلامیة) می آورد: سبب منع فرد مبتلا به جذام و امثال آن، خوف ضرر شان است، که منع نمودن شان را واجب می سازد.

مذهب حنبلی: حنابله می گویند: فردی که ممکن است بیماری اش دیگران را اذیت نماید از حضور در اجتماع منع شود اگرچه

در غیر مسجد و نماز باشد.

علامه حجاوی المقدسی الحنبلی در کتاب (الإقناع-۱/۱۷۶ ط- دار المعرفة) می گوید: منظور از حضور در جمع، حتی در غیر از مسجد و نماز است، کسانی که پیسی دارند و یا مبتلا به جذام اند نیز شامل آنها می شوند.

علامه بهوتی حنبلی در کشف القناع ۶/۱۲۶ (ط . دارالکتب العلمیة) می آورد: عموماً برای افرادی که مبتلا به جذام اند مجاز نیست با افراد سالم یکجا شوند، و نه با هیچ فرد مشخصی مگر با اجازه وی . همچنان بر متولیان امور لازم است تا آنها را از آمیزش با افراد سالم منع نموده در مکانی خاص سکونت شان دهند، اگر ولی الامر یا فرد مجذوم از این امر امتناع ورزد گنهگار است، و اگر درحالی که می داند بر این امر اصرار بورزد فاسق است " و نیز در کتاب (الاختیارات) می آورد: سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم و خلفای راشدین افزون بر تذکر علما در این مورد همین گونه بوده است.

سبب قرنطینه و منع تجمعات و گردهمایی های مردم از سوی ارگانهای ذی ربط، به سبب همین بیماری و اگیروساری است، و بخاطر نگرانی از گسترش ضرر آن و محدود ساختن انتشار آن شرع به آن توجه جدی نموده و نماز جماعت را از مسلمانان در حال خوف، بیماری و هر چه به معنای این دو امر باشد ساقط نموده است.

از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هر کس صدای مؤذن را بشنود و در نرفتن به مسجد عذری نداشته باشد، نمازی را که می خواند مقبول نیست، گفتند عذر چه می تواند باشد؟ فرمود: "خوف، یا بیماری . "ابوداود و دارالقطنی هردو آن را در سنن خویش، و حاکم در مستدرک و بیهقی در سنن الصغیر و سنن الکبری و معرفة السنن والآثار، تخریج نموده اند. امام بیهقی میفرماید: هر عذری که به معنای آن دو - خوف و بیماری - باشد حکم آن دو را دارد.

برای عبد الله ابن عمر رضی الله عنهما یادآوری شد که سعید ابن زید ابن عمرو ابن نفیل رضی الله عنهما که از جمله اصحاب بدری بود، در روز جمعه مریض شده بود، نماز جمعه را ترک کرد به طرف وی روانه شد و امام بخاری آنرا در صحیح خویش تخریج نموده است، امام ابن عبد البر المالکی در کتاب (التمهید ۱۶/۲۴۴ ط أوقاف المغرب) می گوید: واما اشاره به " بدون عذر " در حدیث معنی وسیع دارد که در کل هر مانع و حائل میان فرد و نماز جمعه که فرد به آن اذیت شود و از مقابله با آن خوف داشته باشد، و یا فرضی که بدیل ندارد را باطل بسازد شامل می شود، که از آن جمله، ظلم سلطان جائر، باران شدید دوامدار، و مرض حبس کننده و امثال آن می باشد. فقها بر این نظرند: هر کس نماز جماعت یا جمعه از وی به سبب عذری فوت می شود، اجر آن نصیبش می گردد و از فضل آن محروم نمی شود.

امام بدر الدین عینی حنفی در کتاب (عمدة القاری ۶/۱۹۶ ط- دار إحياء التراث العربی) می گوید: همچنان اگر فردی بیماری کشنده ای داشته باشد معذور است . ابن عمر رضی الله عنهما وقتی که گلایه بن سعید بن زید رضی الله عنه را شنید به زیارت وی رفت و نماز جمعه را ترک نمود، و این مذهب عطاء و اوزاعی است.

امام شافعی در مورد حقوق پدر می گوید: در صورتی که ترس از دست دادن جان خویش را داشته باشد معذور است . عطا می گوید: اگر فریاد کمک خواستن پدرت را شنیدی و امام در حال خواندن خطبه بود، جمعه را ترک کن و به حل مشکل وی خود را برسان، حسن می گوید: کسی که خوف دارد ترک جمعه برایش رخصت است، مالک در (کتاب الواضحة) می گوید: بر فرد بیمار و شخص سالم سالخورده جمعه واجب نیست . ابو مجلز می گوید: اگر از درد شکم شکایت داشت به جمعه نیاید.

امام ابن رشد مالکی در (البيان والتحصيل ۱/۵۰۲ ط . دار الغرب الاسلامی) می گوید: در مورد بیماران و زندانی ها روایت مشهور این است که جماعت - نماز ظهر را می نمایند؛ چون مجبور به ترک جمعه هستند ... و ابن قاسم در المجموعه می گوید: آنها نماز شان را از سر نمی گردانند، و "اصبغ" این حرف را که ظاهر و آشکارتر است، در مورد کسانی که بدون عذر از نماز جمعه تأخیر می کنند دانسته است و بیان کرده اما درباره آنها که جماعت می کنند گفته شد است: چون از حضور به نماز جمعه معذورند، پس به ترک جمعه نباید که از فضل جماعت محروم شوند.

امام تقی الدین الحصنی الشافعی در (کفایة الأخیار) ص ۱۴۲ ط . دار الخیر) می گوید: نماز جمعه بر فرد بیمار و بر کسی که به معنای بیمار است، مانند گرسنه، تشنه، برهنه و ترس از تاریکی، واجب نیست .. دلیل عدم وجوب بر مریض حدیثی است که در فوق گذشت، و بقیه بر آن قیاس می شود، و نیز شبه بیمار، کسیکه اسهال است و خود را کنترل نمی تواند و می ترسد که مسجد را ناپاک بسازد، که داخل شدنش به مسجد در این صورت حرام است . رافعی به این حرف در کتاب (الشهادة) تصریح نموده است، و "متولی" بر سقوط نماز جمعه از وی نیز تصریح نموده است.

علامه مرداوی حنبلی در (الإنصاف ۲/۳۰ ط . دار إحياء التراث العربی) می گوید: قول وی که مریض در ترک جمعه و نماز جماعت معذور است، بلا نزاع است، و همچنان ترک هردو به سبب خوف و بیمار شدن، عذر به حساب می آید.

۹۰

فروردین سال ۱۳۹۹

۹

اگر حکم بیماری و ترس از بیمار شدن این باشد، پس در قضایای مرتبط با حفظ نفس و جان مردم چگونه موقفی باید داشته باشیم؟!، جهان یکسر با وباء ساری و کشنده ای رو به رو است که هزاران نفر قربانی گرفته است و به ده ها کشور شیوع نموده است! دولت مکلف است تا امنیت را در جهت سلامتی شهروندان تأمین نماید و در قبال مردم مسئولیت دارد؛ چون قدرت و مسئولیت دو روی یک سکه هستند، و کارکرد حاکم بر بالای رعیتش در گرو مصلحتی است که به تطبیق مقاصد کلی و مصالح لازم الرعایه تلاش می کند. اما در نظر گرفتن و پشت کردن به این حقایق به زیرنام توکل به خدا، و چشم پوشی از خطر این وباء به زعم اینکه این شائعه دشمنان باشد، خندیدن بر خرد و اهانت به جان انسانها و مخالفت با منطق معقول و منقول است. انکار واقعیت و ستیز با آنچه که بلا را دور می نماید به هیچ صورت خردمندانه نیست، و به خطر انداختن مردم بمنظور برپائی شائعات مجاز نمی باشد. بل از وجایب فعلی علما است که در مقابل انتشار وباء بایستند، تا نشود بیماری چنان بزرگ شود که دارو و یادوا کارگر نه یفتد. آنان باید به خدا تضرع کنند و با فروتنی و رجاء دست دعا بلند نمایند تا این بلا نابود گردد، و مردم از شر آن در امان بمانند. می باید همه احتیاطات لازم برای حفظ جان مردم، با التزام به توصیه های دستگاه های ذی ربط و مسئول و اهل تخصص مانند داکتران و امثالهم در چگونگی برخورد با این مرض واگیر و ساری گرفته شود، و به توصیه های وقایوی و درمانی ایشان پابندی شود، زیرا آنها از اهل ذکر هستند که مشورت با آنها در این مورد لازم است و خداوند کریم ما را به رجوع به اهل ذکر فرمان داده است: (فاسألوا أهل الذکر إن کنتم لا تعلمون) - النحل. ۴۳- اصرار ورزی در برپایی نمازهای جماعت و جمعه، و گرهمایی در مساجد و مجالس، و تحریک مردم به مخالفت با توصیه های صحی به این عنوان که ویروس کرونا جنگ تبلیغاتی دشمنان اسلام است: نا آگاهی از واقعیت، به مشقت انداختن مردم، و بردن شان به لبه پرتگاه (هلاکت) است، و کسانی که بدین کار فراخوان و دعوت می دهند، آنان می کوشند به مردم آسیب برسانند، و از آن رو هرچه بر سر شهروندان به سبب این مرض بیاید و یا باعث هلاکت گردد مسئولیتش بدوش آنها است.

شریعت اسلام از کسی که بدون علم سخنی را به خدا نسبت میدهد سخن گفتن وی را نزدیک به شرک خوانده است، خداوند متعال میفرماید: (قل إنما حرم ربی الفواحش ماظهر منها و ما بطن والإثم والبغی بغير الحق وأن تشرکوا بالله ما لم ینزل به سلطاناً وأن تقولوا علی الله ما لا تعلمون) - الاعراف. ۳۳:

نبی کریم صلی الله علیه وسلم نیز بر علیه کسی که مردم را در آزار و مشقت می اندازد، و با جهل خود و فتوای گمراه کننده اش سبب هلاکت ایشان می شود، بدون اینکه موقع رخصت در دین را بداند و یا از متخصصینی که مردم را بسوی آن چه در آن خیر و فلاح و صلاح شان است، رهنمایی می کنند بپرسد، (بد) دعا کرده است.

از جابر بن عبد الله رضی الله عنهما روایت است که می گوید: در جریان سفر سنگی بر سر یکی از همراهان مان اصابت نمود و سرش را مجروح کرد، سپس او احتلام شد، و از دوستانش پرسید که آیا میتواند تیمم بکند؟ همراهانش گفتند: در حالیکه میتوانی با آب غسل کنی رخصتی برای تو نمی بینیم، وی با آب غسل نمود و بدین سبب وفات یافت، وقتی به پیش پیامبر صلی الله علیه وسلم رفتیم قضیه را برای شان باز گو کردند، فرمودند: "اورا هلاک ساختند خداوند هلاکشان بسازد، اگر خودشان علم نداشتند می پرسیدند، شفای درد نادانی پرسیدن است، کافی بود تیمم می نمود و یا زخمش را با پارچه ای می بست و سپس بقیه بدنش را می شست" امام ابو داود، نسائی، بیهقی و دارقطنی در سنن خویش آنرا تخریج نموده اند و لفظ آن از ابی داود است. این روایت در مسند امام احمد و سنن ابی داود و ابن ماجه نیز است و در نزد ابن حبان و ابن خزیمه در صحیح هر کدام شان هم آمده است، و در نزد حاکم در مستدرک نیز وجود دارد که آنرا از حدیث عبد الله بن عباس رضی الله عنهما تصحیح نموده است.

پیامبر صلی الله علیه وسلم آنها را در این حدیث قاتل وی قرار داد، چون فتوای بدون علم شان سبب وفات وی شد، این وعید شدیدی است که اگر متشددین آنرا بدانند جرأت فتوا دادن بدون علم را نمی کنند.

اما ابو سلیمان الخطابی در (معالم السنن ۱/۱۰۴ ط. المطبعة العلمية) می گوید: از این حدیث دانسته می شود که: پیامبر صلی الله علیه وسلم آنها را به سبب فتوای بدون علم شان سرزنش کرد، و بابت دعا نمودن بر ایشان وعید داد، و آنها را قاتل وی خوانده گنهار دانست.

علامه بن ملک الکرمانی در "شرح مصابیح السنة ۱/۳۳۴" (ط، إدارة الثقافة الإسلامية) می گوید: از اینکه آنها در تأمل در نص کوتاهی نمودند پیامبر در بالای شان دعا (بد) کرد، و آن مورد مطابق این نص آیه کریمه است: (ما یرید الله لیجعل علیکم من حرج) - المائدة (۶)

پیامبر صلی الله علیه وسلم کسی را که امت وی را در مشقت بیندازد هشدار داده است، و بر او دعای (بد) نموده است که خداوند او را گرفتار آن چه بسازد که به آن امت حبیب صلی الله علیه وسلم را گرفتار ساخته است؛ چون که جزا از جنس عمل است. از عائشة رضی الله عنها روایت است که گفت: در خانه ام از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم که این را می گفت: "خدا یا

کسی که امور امت من را عهده دار می شود و بر آنها سخت می گیرد بروی سخت بگیر، و کسی که امری از امور امت من را عهده دار می شود

و بر آنها نرمی می کند بروی نرمی کن " امام مسلم آنرا در صحیح خویش تخریج نموده است.

امام نووی در " شرح مسلم ۱۲/۳۱۳ (ط. دار إحياء التراث العربی) می گوید: این واضح ترین زجر برای کسی است که مردم را در مشقت می اندازد، و بزرگترین انگیزه بر نرمی نمودن بر مردم است، و این معنا از احادیث متبلور شده است.

سخن امام طیبی در مورد این حدیث در شرح المشكاة ۸/۲۵۷۰ (ط. مكتبة الباز) چه قدر آشکار است که آنرا شرح می نماید، شرح آن کسی که انوار رحمت نبوی بروی تابیده است، و بر امت دعایی می کند که غمخوار امت است و حالش را احساس می نماید و می گوید: (اللهم هذا أوان أن ترحم أمة حبيبك وترأف بهم، و تنجيهم من الكرب العظيم الذي هم فيه، يا من لا إله إلا أنت العظيم الحليم، لا إله إلا أنت رب العرش العظيم، لا إله إلا أنت رب السماوات ورب الأرض رب العرش الكريم) و خداوند بر بنده که آمین میگوید رحمت کند. (اللهم آمین).

از ابی سعید خدری رضی الله عنه روایت است که پیامبر اسلام فرمودند زیان و زیان رساندن در اسلام ممنوع است. هر که بخواهد زیان برساند خدا او را زیان پذیر می سازد و هر که بخواهد سختی بیاورد خدا بر بالایش سخت خواهد گرفت (دار القطنی و بیهقی در السنن حدیث را روایت کرده اند حاکم در المستدرک با شرط مسلمان این را صحیح پنداشته است و دینوری در المجالسه به آن تصریح نموده است.

از مادر مومنان حضرت عایشه روایت است که می فرمایند (پیامبر اسلام در میان دو کار خیر مختار نمی گردید؛ مگر این که آسان ترین آن دو را اختیار می کردند). (متفق علیه) قاضی عیاض مالکی در اکمال المعلم (۷-۲۹۱) می گوید: (در این حدیث اشاره دستور داده شده است به آسانی و مهربانی و ترک سختی).

مخالفت با توصیه های بهداشتی و صحتی و وقایوی زیر نام برگزاری واجبات دینی و فرض های اسلام نادرست است. چون حفظ نفس یکی از مهم ترین مقاصد کلی شریعت اسلام است. تمام فرض های شرعی به این مهم تأکید داشته و در رأس کلیات پنج گانه ضروری قرار گرفته است. کلیاتی که تمام ادیان آسمانی به حفظ آن ها تصریح کرده اند.

حجة الاسلام محمد غزالی در کتاب (المستصفی ص-۱۷۴ ط. دارالکتب العلمیه) می گوید: (هدف شریعت از قواعد پنج گانه این است که دین، نفس، عقل، نسل و مال شان را حفظ کند. روی همین علت هر آنچه که برای حفظ این اصول کمک کند مصلحت است و هر آنچه که باعث فروپاشی این اصول شود مفسده است؛ که دفع آن مصلحت می باشد).

در کنار این که این نوع تجمعات بر جامعه ضرر دارد، از چشم اندازی دیگر، مشکل شرعی دیگری نیز با خود دارد، و آن اینکه اقامه نماز جمعه از مسئولیت های حاکم شهر و یا رئیس جمهور کشور است.

اجازه رئیس جمهور برای برگزاری جمعه الزامی است و این الزامیت از زمان پیامبر اسلام آغاز شده است و اصحاب و تابعین و امامان بزرگ بر این مهم باورمندند.

روایت هایی از یاران پیامبر و تابعین وجود دارد که اقامه نماز جمعه را مشروط به اجازه امیری دانسته اند که در تعیین آن همه به نحوی توافق داشته باشند. سنت پیامبر اسلام نیز چنین چیزی را تأیید کرده و اجماع به آن صورت گرفته است.

در اینجا فقط تفاوت جزئی وجود دارد که عده ای اجازه امیر را شرط وجوبی اقامه جمعه می دانند و جمع دیگری اجازه وی را شرط استحبابی و احترام به شخصیت او می دانند، که بدون اجازه او نیز می توانند نماز برگزار کنند و نماز جمع هایشان درست باشد.

ریشه اختلاف به اینجا بر می گردد که اگر مانعی در اجازه امیر مثل دوری راه و فوت او ایجاد شد در این صورت چه باید کرد؟ آیا در این صورت اجازه او واجب است یا مستحب؟ جمهور فقها به این نظر است که خیر، واجب نیست چون بنا بر قاعده دفع ضرر در

رفع حرج می تواند واجب نباشد. ولی در این که اجازه برگزاری نماز جمعه از صلاحیت های رئیس جمهور است هیچ گروهی اختلاف ندارند و در این مورد متفق القول اند. اگر امام برگزاری آن را بنا بر نیاز هایی ممنوع اعلان کرد می باید از او پیروی شود. (۱۰۹)

نمونه هایی از سنت نبوی در امر مشروعیت برپایی نماز جمعه به اجازه ولی الأمر:

عبدالرزاق در المصنف خود از معمر و او از زهری روایت می کند: مسلم بن عبدالملک برای من نامه نوشت و در آن گفته بود:

(من در قریه ای هستم که جمع کثیری از مردم وجود دارد و مال و اموال نیز دارند؛ آیا می توانم با آن ها جمعه را برگزار کنم در حالی که امیر نیست؟ من در پاسخ اش نوشتم: مصعب ابن عمیر از رسول الله صلی الله علیه وسلم برای جماعت نمودن با اهل

مدینه اجازه گرفت، و پیامبر اسلام او را اجازه داد. عمیر با آن ها جماعت می نمود در حالی که تعداد شان نیز کم بود. تو هم اگر مناسب می بینی به هشام نامه بنویس او اگر اجازه داد انجامش بده).

اصحاب، تابعین و سلف صالح نیز چنین رویکردی داشته اند:

حضرت علی رضی الله عنه می فرماید: (روز جمعه جماعتی وجود ندارد؛ مگر با امام) سخن بالا را ابن ابی شیبہ در المصنف خود آورده است.

أحمد ابن زنجویه در کتاب الاموال و ابن حزم در المحلی از ابی عبدالله که یکی از یاران پیامبر اسلام بود روایت می کنند: زکات، حدود شرعی، غنیمت و جمعه به حاکم تعلق دارد.

امام طحاوی حنفی در (مختصر اختلاف العلماء - ۲۹۹/۳ ط. دارالبشائر) می گوید: هیچ فردی از اصحاب در این زمینه (نماز جمعه متعلق به حاکم است) اختلاف ندارند.

همچنین ابی بکر ابن ابی شیبہ در المصنف و ابن زنجویه در اموال از عبدالله ابن محیریز نقل می کنند: حدود شرعی، غنیمت، جمعه و زکاة متعلق به حاکم است.

ابن زنجویه در الاموال از حسن بصری روایت می کند که او گفته است: چهار مورد درست نمی شود مگر با اجازه امام، تطبیق حدود شرعی، قضاء، جمعه و زکاة.

مکررا ابن شیبہ در المصنف از عطا خراسانی روایت می کند: که او گفته است: (زکاة، جمعه و حدود به حاکم تعلق دارد). امام قرطبی در (احکام القرآن" ۲۵۹/۵ ط. دارالکتب المصریة) از سهل ابن عبدالله التستری روایت می کند: حاکم را در هفت مورد اطاعت کنید چپ درهم و دینار، تعیین اوزان، احکام، حج، جمعه، عیدین و جهاد.

امام سرخسی حنفی در (المبسوط - ۲۵/۲ ط. دارالمعرفة) می گوید: بودن حاکم یکی از شرایط صحت نماز جمعه در نزد ما است.

دلیل ما حدیثی است که از آدرس حضرت جابر روایت شده است (وله امام جابر او عادل) پیامبر اسلام بودن امام را برای برگزاری نماز جمعه شرط گردانیده است و برای کسی که چه امام عادل باشد و یا ظالم متابعت از او را در برگزاری جمعه الزامی دانسته است. در حدیثی آمده است که چهار چیز متعلق به اولی الامر است که یکی از آن ها برگزاری جمعه است. جمع کثیری از مردم برای حضور در نماز جمعه حاضر می شوند اگر اجازه امام در این مورد شرط نباشد دروازه فتنه و اختلاف باز می شود.

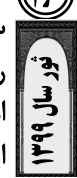
فقههای حنفی معنای فتنه ای را که به سبب عدم منوط بودن برپایی نماز جمعه به اجازه سلطان صورت می پذیرد را از زوایای اجتماعی و از دریچه اخلاقی و جایگاه اجتماعی توضیح می دهند.

امام کاسانی در (البدائع و الصنائع - ۱/۲۶ ط. دارالکتب العلمیة) می گوید: (در نماز جمعه حضور مردم بیشتر است، همه علاقه دارند حاضر شوند و هر کسی می خواهد او از دیگری برتر باشد و آن طرف ممکن گروهی از آن ها بخواهند از این طریق به ریاست برسند. که گروه دیگری را خوش نمی آید، با این حساب امکان دارد دروازه قتل و کشتار باز شود. پس بهتر است اجازه برگزاری نماز جمعه از صلاحیت های امیر باشد تا مصلحتا فتنه ای به وجود نیاید. امیر می تواند کسی را که ظرفیت امامت را دارد جایگزین کند. بنا بر این مردم هم یا از روی اطاعت از امیر و یا از ترس جزا مجبور اند از نماینده امیر اطاعت کنند. اگر این مسئولیت برای حاکم سپرده نشود ممکن است گروه ها به گونه جداگانه در هر جایی جمعه را برگزار کنند که در این صورت فلسفه جمعه که بیان گر اتحاد و وحدت است از میان برداشته می شود. بنا بر این خواست حکمت و دور اندیشی این است که این مسئولیت به دوش امیر گذاشته شود، او بنا بر صلاحدید و متناسب با اوقات شرعی شهر ای مختلف آن کس را که نیکو و با ظرفیت می پندارد به عنوان نماینده و جانشین خود تعیین کند. الله اعلم).

امام ابن عبدالله در (التمهید - ۱۰/۲۸۸ ط. الاوقاف المغربیة) می گوید: همه علما بر این باورند که حاکم باید نماز جمعه را برگزار کند؛ و قطعاً که این سنت نیکویی است. اما! اختلاف زمانی به وجود می آید که امام وفات می کند؛ عزل می شود و یا به قتل می رسد، در تمام صورت های فوق تکلیف جمعه ای که پیش می آید چه خواهد شد.

اگر نادیده گرفتن اجازه امام باعث سبک شدن امام و شکستن تسلط او باشد در این صورت همه علما متفق القول اند که اجازه او برای برگزاری جمعه الزامی و ضروری است. مخالفین و موافقین بر این باور اند که اگر در این جا اجازه امیر ضروری نباشد سرشته اختلافات آغاز می گردد و تسلط حاکم فرو می پاشد و ابهت او از میان می رود. این روند باعث می شود تا اختلافات ریشه دوانیده عمیق گردند که همه آن ها از لحاظ شرعی ناروا هستند.

امام قراف مالکی در "الفروق" (۴۹/۴ ط. عالم الکتب) می گوید: اگر حاکم گفت نماز جمعه را برگزار نکنید مگر به اجازه من این دستور درست نیست. حالا مسئله این جاست که آیا مردم اجازه دارند نماز جمعه را برگزار کنند و یا این که به اجازه حاکم نیازمند اند؟ مردم می توانند بدون اجازه حاکم نماز جمعه را برگزار کنند. اما اگر این برگزاری باعث از میان رفتن ابهت و شوکت سلطان شد و آغاز دشمنی و اختلافات گردید در این صورت اقامه جمعه به اجازه حاکم نیازمند است و بدون اجازه او نمی تواند

درست باشد.

دنایای امروز که شاهد تجربه پیشرفت و ترقی است و نظام های مدرن اجتماعی آن را اداره می کند، و مردم در تعیین امامان و واعظان شهر شان آزاداند، ما را به سوی نظریه ای می کشاند که اجازه برگزاری امام برای جمعه از روی ادب و استحباب و برای حفظ شوکتش بوده است . چون امروزه اگر اجازه ای هم نباشد باعث درگیری و کشمکش نمی گردد . بسیاری از قوانین اجتماعی امروز برای شهروندان شان حق انتخاب و آزادی را در موارد بسیاری می دهند، که در این صورت دلایل دسته ای که بر عدم وجوب اجازه حاکم باورمند اند قوی تر و موجه تر می گردد.

اما نادیده گرفتن کامل حاکم و بی اعتبار پنداشتن او در حکومت های کنونی که قدرت و مسئولیت ها به واحد های بزرگ و کوچکی تقسیم شده اند عملی چه، که حتی متصور هم نیست.

در سایه دولت های جدید مسئولیت ها معین شده است، و مساجد زیر مجموعه ی وزارت خاصی به حساب می روند که معمولا امورات دینی به آن تعلق می گیرد . این وزارت معمولا امام و خطبای مساجد را تعیین می کند و به واعظان توجه دارد، و تمام آن چه که مربوط به شئون اسلامی شود از این آدرس تنظیم می گردد . پس از یک زاویه این وزارت خودش نماینده حاکم است . یکی از وظائف این وزارت ترتیب و تعیین برگزاری نماز جمعه است . پس این وزارت اجازه اجازه حاکم را برای تعیین و تکلیف نماز جمعه را دارد که قاعداً باید به قواعد آن پابند بود . نادیده گرفتن قواعد و دستورات این وزارت اغماض و چشم پوشی از فرمان رئیس جمهور به حساب می آید . روی همین علت پیروی از تمام قواعد و قوانین این وزارت به تمام امامان و واعظانی که در نفوذ حکومت زندگی می کنند الزامی است . وقتی زیر سایه حکومتی زندگی می کنید الزاماً باید از قوانین آن پیروی کرد و این برآیند نظم نوین امروزی است . بنا بر آن چه تا این دم ذکر کردیم برای تمام شهروندان افغانستان لازم است که دستورات طبی و خواست مسئولین را در مسدود نمودن دروازه مکان های عمومی مانند موسسه های تعلیمی، اجتماعی و خدماتی بپذیرند . نیاز است که در این روزها نمازهای جماعت و جمعه را برگزار نکنند و درهای مساجد را ببندند . ویروس کرونا به عنوان مرض جهانگیر و تهدید جهانی به حساب می آید . از این که این ویروس کشنده است و با یکجا شدن و دست دادن به همدیگر به آسانی انتقال پیدا می کند دوری از جماعت و تجمع نیاز جدی و ضروری است . یکی از قواعد شرعی چنین است : دفع مفسده مقدم بر جلب مصلحت است " با تکیه بر همین قاعده فقهی اسلام وقایه از امراض و بیماری های واگیرساری و قرنطینه کردن مبتلایان و تشویق به اجرائات وقایوی و جمع نشدن بیماران در یکجا را مشروع گردانیده است . مسئولیت حفظ جان شهروندان به دوش مسئولین است، و بایستی برای آن ها اجازه داده شود تا آن چیزی را که عقلاً و شرعاً برای حفظ دین و دنیایی مردم لازم می بینند انجام دهند . اصولاً مخالفت در این زمینه با آنها ناهایست، فقها برای مبتلایان به جذام و بیماری های ساری و آن هایی که به ویروس های عفونی مبتلایند خواندن نمازهای جماعت و جمعه را در جمع مردم درست نمی دانند . جدایی آن ها از مردم واجب است و باید به گونه ای انفرادی به عبادات خود بپردازند؛ در غیر این صورت ضرر آن ها متوجه همه مردم است . حتی اگر آن ها در جماعت حاضر نشوند و به این باور باشند که جان مردم را با حاضر نشدن شان نجات می دهند قطعاً که برای شان در این نیت خیرشان ثواب داده خواهد شد .

موضوع اینکه برپایی نماز جمعه منوط به تنظیم حاکم و اجازه وی است، از باب جلوگیری از فتنه و دوری از نزاع است . با آنکه فقها در شرط بودن اجازه امام برای برپایی نماز جمعه به اختلاف گرائیده اند اما در صورتیکه ترک اجازه سلطان اهانت بر حاکمیت و یا دخالت در سلطه وی را در پی داشته باشد اتفاق دارند.

بر علما واجب است که به واقعیت ها توجه داشته باشند و عواقب را بسنجند تا آب از سر نگذرد . جدی نگرفتن این وبای واگیرساری و چشم پوشی از آن نادرست است . لازم است در کمال خشوع و امیدواری دعا و تضرع به نزد خداوند داشت . پافشاری بر اقامه نماز جمعه و نمازهای جماعت در مساجد زیر عنوان برپایی شعائر و پاسبانی از فرایض نارواست . به ویژه که دستگاه های ذی ربط در جهت منع آن فرامینی صادر نموده و همگان را بر حذر داشته باشند، زیرا حفظ جان مردم از اساسی ترین مقاصد کلی پنجگانه شرعی است . بر شهروندان واجب است از فرامین احتیاطی و پیشگیری های که دولت روی دست گرفته است اطاعت کنند، تا جلو گسترش این ویروس واگیر گرفته شود.

و با این دعا به پایان میرسیم : اللهم هذا أوان أن ترحم أمه حبیبک وترأف بهم، و تنجیهم من الكرب العظیم الذی هم فیه، یا من لا إله إلا أنت العظیم الحلیم، لا إله إلا أنت رب العرش العظیم، لا إله إلا أنت رب السماوات ورب الأرض رب العرش الکریم.

والله سبحانه و تعالی أعلم

آيا دولت

ه ځلکوپه چارو کې مداخله کولی شي؟

دوهمه برخه:

د مولوی عبدالملک حمیدی لیکنه

د دولت مداخله هغه مهال چې د یوه فرد مصلحت له بل سره تعارض وکړي:

دغه مسئله درې مختلف حالتونه لري:

لومړي حالت: هغه ضرر چې د مال څښتن ته د مال ورکولو پرمهال رسېږي د بل کس چې ضرر ورته متوجه کېږي د ضرر سره برابر او یا ترې لوی وي. لکه: یو څوک د خوړو توکي ولري چې هغې ته اړتیا ولري، خو بل داسې څوک هم وي چې دده دغو خوړو ته ضرورت ولري په دې حالت کې د دواړو ضرورتونه دغو خوړوته سره برابروي یا یو له زیات وي، نو په دې حالت کې د خوړو اصلی مالک باید په دې مجبور نشي چې ورباندې تبرع (خیرات) وکړي او یا هغه وپلوري ځکه دده حق دنورو ترحقه شرعاً مقدم بلل کېږي.^۱

له بله پلوه دلته دوه ضرره وجود لري:

یو هغه ضرر چې د ذوالید او ملکیت خاوند ته متوجه کېږي، او بل هغه چې نورو ته متوجه دی، د شریعت له انده د ذوالید او ملکیت خاوند ترنورو مقدم دی او ورته ترجیح ورکول کېږي چې لومړي باید دده احتیاج پوره او ضرر ترې نه لیری شي.

دوهم حالت: که چېرې دیوه فرد ضرورت دا تقاضا درلوده چې د مال خاوند به ده ته مال مصرفوی او هغه ضرر چې ددغه مال په مصرفولو سره دمال خاوندته رسی اندک او کم وی

او د جبران کولو امکانات ئې موجودوی، د مثال په توګه:

بلکه یو څوک چې داسې حالت ورباندې راشي چې د بل مال ته د خپل ژوند ژغورلو په خاطر مجبور شي او د مال خاوند هغه مال ته څه شدید ضرورت ونلري، پدې حالت کې باید هغه نومړی مال یا توکي د بالمثله بدل په مقابل کې هغه محتاج شخص باندې وپلوري یعنی که چېرې بالمثله بدل ئې له ځان سره درلود، که چېرې محتاج کس هغه بالمثله اجر یابدل نه درلود، نو باید هغه ورته صدقه، خیرات یا تبرع کړي.

که چېرې هغه کس دا کار ونکړ، نو باید ولی الامر په دغه قضیه کې مداخله وکړي او هغه مجبور کړي ترڅو هغه خوراکي توکي یا مال هغه محتاج کس ته چې د مرګ خطر سره مخامخ دي، دلوري له وجې، ورکړي، ځکه شرعي کلی قاعده وائي: (الضرر الاشد یزال بالضرر الاخف)^۲

یعنی زیات او سخت ضرر دکمزوری ضرر په واسطه له منځه وړل کېږي.

همدارنگه بله قاعده وائي: (اذا تعارضت مفسدتان روعي اعظمهما بارتکاب اخفهما)^۳

یعنی کله چې دوې مضرې- غیرمصلحې چارې- سره په تعارض کې شي، نو دلویې مفسدې ډله منځه وړلو په موخه کوچنی مفسده یا ضرر باید عملی شي.

دغه مفهوم ته ورته بله قاعده هم دا رنگه

حکم کوي: (یختاراهون الشریع)^۴ یعنی د دوو ناوړه کارونو- شر- ترمنځ دهر شر چې ضرر ئې تر بل نه کم وی، باید انتخاب شي.

په همدې توګه که چېرې دمثال په توګه یوه سړی د اوسیدو یوه کورته ضرورت درلود چې پکې واوسېږي او پرته له هغه کوره د بل کور درک ورسره نه وی او د کور خاوند هغه کورته ضرورت ونلري، نو په دې حالت کې باید د کور خاوند، خپل کور هغه محتاج سړی ته د بالمثله کرائی په بدل کې په کرایه ورکړي.

امام ابو داؤد په سنن ابو داؤد کې د ابی جعفر محمد بن علی نه روایت کړی چې حضرت سمره بن جندب د یوه انصاری په باغ کې څو د خرما ونی درلودی چې په هغه کې د انصاری اهل او کورنی هم اوسیدله، او سمره بن جندب به چې کله د خپلو خرماوو لپاره نوموړی باغ ته ورتلو، نو د انصاری کورنی به ورسره په تکلیفیده، او دا کار د انصار په میرمن باندې گران تمامیده.

یوه ورځ هغه انصاری د حضرت سمره بن جندب رضی الله عنه نه وغوښتل، چې خپلی د خرما ونی ورسره په بل ځای کې معاوضه کړي خو هغه دا کارونه مانه. هغه انصاری رسول الله ته ورغی او قضیه ئې ورته بیان کړه، نو رسول الله ورته وفرمایل: هغه ونی ده ته په تحفه کې ورکړه او تاته به دا او داسې وشي...

دین او ورته ترجیح ورکول کېږي چې

لومړي باید دده احتیاج پوره او ضرر

ترې نه لیری شي.

دوهم حالت:

که چېرې دیوه فرد

ضرورت دا تقاضا درلوده چې د مال

خاوند به ده ته مال مصرفوی او هغه

ضرر چې ددغه مال په مصرفولو سره

دمال خاوندته رسی اندک او کم وی

دین او ورته ترجیح ورکول کېږي چې

لومړي باید دده احتیاج پوره او ضرر

ترې نه لیری شي.

دوهم حالت:

که چېرې دیوه فرد

ضرورت دا تقاضا درلوده چې د مال

خاوند به ده ته مال مصرفوی او هغه

ضرر چې ددغه مال په مصرفولو سره

دمال خاوندته رسی اندک او کم وی

يعني هغه ئې تشويق كړ خو سمره بيا هم و نه منله، رسول الله (انت مضار) يعني ته داسې څوك ئې چې بل ته ضرر رسوي، نو هغه انصاري ته اجازه ورکړه چې د سمره وني له ريښو سره وويي.^{۵۰}

ابن رجب رحمه الله د پورتنۍ حديث په اړه ليكي:

په دغه حديث كې ئې سمره مجبور كړ ترڅو خپلې د خرما وني معاوضه كړي، ځكه شريك او همسايه ئې متضرر كېده. نو كه چېرې څوك د يوه شريك يا همسايه د ضرر لامل گرزي او له معاوضې نه انكار وكړي، نو هغه بايد مجبور كړل شي، ترڅو معاوضه يا بدل قبول كړي.^{۵۱}

درېم حالت:

كه چېرې د مال وركول د بل شريك يا دوست د ضرر يا آزار لامل نكېده، خو د نورو د مصالحو لامل كېده، په دې اړوند علماء ځانگړې نظرونه لري:

۱- امام ابو حنيفه، امام مالك او امام شافعي- په جديد قول سره- په دې نظر دي چې په داسې حالت كې څوك نشي كولى چې هغه مجبور كړي ترڅو د مال منفعت ئې مصرف كړي.

دا ډله علماء دخپلې مدعا د ثبوت لپاره په هغو احاديثو باندې استدلال كوي چې د مسلمانانو د مالونو په زور اخيستلو نه پرته د دوى د رضايت نه د ممانعت په اړه كه څه هم هغه مالونه ډير كم هم وي، راغلي دي. له هغې جملې نه رسول الله فرمايلى:

(لايحل لامرئ من مال اخيه، الا ما اعطاه من طيب نفس)^{۵۲}

ژباړه: مسلمان سړى ته دا روا نده چې د مسلمان ورور له ماله ئې څه واخلي، مگر هغه څه چې په خپله خوښه او رضا سره ئې هغه ته وركړى وي.

همدا رنگه رسول الله په يوه بل مبارك حديث كې فرمايى: (لايحل لامرئ أن يأخذ عصا اخيه بغى طيبة نفس منه)^{۵۳}

ژباړه: هيڅ مسلمان ته روا نده چې دخپل ورور لگړه پرته د رضايته ترې واخلي.

۲- په دې اړوند بله ډله د فقهاؤ لکه امام شافعي- په خپل پخواني مذهب كې-

امام احمد، اسحاق، ابو ثور، داؤد او ځينې مالكي مذهبه علماؤ دا نظر لري چې: كه چېرې د مال خاوند نه متضرر كېده، نو هغه د مجبور كړل شي ترڅو د خپل مال منفعت ئې بدل كړي يعنې كه چېرې خپله د خپل د منفعت له مصرفولو نه متضرر نكېده او د نورو د گټې لامل كېده، نو پدې حالت كې د هغه مجبور كړل ترڅو د مال نفعه ئې وېښي.

دا ډله په هغه حديث استدلال كوي چې امام بخاري او مسلم د ابو هريره په روايت له رسول الله نه را نقل كړي او فرمايلى دي: (لايمنع جار جاره ان يغرز خشية في جداره)^{۵۴}

ژباړه: كاوندى بايد خپل كاوندى منع نكړي چې هغه دده په ديوال كې ميخ ټك وي.

حضرت ابو هريره رضي الله عنه د دغه مبارك د نقلولونه وروسته د مجلس حاضرينو ته وويل: تاسې ولي د داسې كارونو څخه ډډه كوي؟

امام بيهقي په سنن كبرى كې وايي:

د حديث (خشبة) چې مخكې ذكر شو، ځينې علماوو هغه په ظاهر باندې ئې حمل كړي، ځكه راويانو ئې هغه په وجوب باندې حمل كړي، لكه چې د الفاظونه ئې راڅرگنديږي.

امام شافعي رحمه الله هم په خپل قديم او جديد مذهب كې مخالفه رايه نده بيان كړي.

د دې نه وروسته امام بيهقي وايي: په سنن صحيحه كې داسې څه نه ليدل كېږي چې د دغه حكم سره د په تعارض كې وي، مگر د احاديثو عموميات چې تخصيص ئې غوره كار دي، په حقيقت كې راوي ئې هغه په ظاهر باندې حمل كړي او د حديث په هدف تر نورو ښه پوه ؤ.

همدا رنگه امام ماوردي ليكي:

(د راوي خبر د حديث په شرح او توضيح كې د الفاظو د هغو احتمالاتو له جملې نه دى چې د قبول وړ دي، ځكه راوي په خپله د حديث په مفهوم باندې تر نورو كامله پوهه لري).^{۵۵}

همدارنگه دا ډله د علماؤ د حضرت سمره بن جندب په هغه حديث باندې استدلال كوي چې امام بيهقي په سنن كبرى كې روايت كړي چې رسول الله سمره ته وويل: (انت مضار)

يعنې ته نورو ته ضرر، آزار او اذيت رسوي.

او رسول الله هغه انصاري ته وويل: (اذهب

فاقلع نخلة) يعنې: څه لارشه او د هغه د خرما وني له ريښو سره وباسه.

همدا رنگه په بل حديث هم استدلال كوي چې عمرو بن يحيى المازني له خپله پلاره روايت كړي، هغه وايي:

(حضرت عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه يوه وړوكي وپاله- لښتۍ- زما د نيكه په باغ كې درلوده. هغه غوښتل چې دا لښتۍ د باغ بلى څنډې ته يوسي، خو د باغ څښتن ممانعت وكړ. عبدالرحمن بن عوف حضرت عمر فاروق حضور ته ورغى او قضيه يې ورته بيان كړه، حضرت عمر رضي الله عنه فيصله وكړه چې عبدالرحمن رضي الله عنه به خپله وپاله د باغ بلى خواته يوسي).^{۵۶} نور بيا...

اخځليكونه:

۱. قرآن كريم.
۲. الموافقات للشاطي، ج ۲، ص: ۶۴۴.
۳. مجلة الاحكام العربية، ج ۱، ص: ۱۹.
۴. الاشياء والنظائر، ابن نجيم، ص: ۹۸.
۵. مجلة الاحكام العربية، ج ۱، ص: ۱۹.
۶. سنن ابو داود، كتاب الاقضية، ابواب القضاء، د حديث شميره: ۲۴۸۹، ج ۵، ص: ۲۳۹.
۷. جامع العلوم والحكم، ابن رجب، ج ۲، ص: ۲۱۹.
۸. رواه البيهقي عن ابن عباس، كتاب الغصب، باب لايملك احد بالجناية شيئاً، د حديث شميره: ۱۱۳۰۴.
۹. مسند امام احمد، ج ۵، ص: ۷۲.
۱۰. صحيح البخاري، كتاب المظالم، د حديث شميره: ۲۴۶۳، ج ۵، ص: ۱۳۸، صحيح مسلم، د حديث شميره: ۴۱۰۹، ج ۱، ص: ۴۸.
۱۱. الحاوي الكبير للامام الماوردي، ج ۵، ص: ۳۳-۳۴.
۱۲. الموطأ للامام مالك رحمه الله، كتاب الاقضية، باب القضاء في المرافق: ج ۶، ص: ۴۷.

کودتای هفت‌ثور: درس‌ها و عبرت‌ها

استاد غلام‌الدین کلانتری

۱. قتل و کشتار مردم، هر چه فجیع، وحشتناک و بی‌رحمانه باشد، نمی‌تواند اراده یک ملت را درهم شکند.
۲. خون بی‌گناهان کاخ‌های ستم را فرو می‌ریزد، روزی از قاتل انتقام می‌کشد، قاتل در آتشی که برای قتل مردم افروخته بود، می‌سوزد.
۳. دشمنی با مردم، سرانجام ستمگران را در بن‌بست قرار می‌دهد.
۴. قرار گرفتن زمام‌دولت در دست یک مشت بی‌سواد، چه فجایع و تبااهی را به بار می‌آورد.
۵. اهمیت ندادن کمونیست‌ها و بی‌دیانتی به دین، فرهنگ، هویت و ارزش‌های یک ملت، چه پیامدهای خطرناک و مهارنشدنی را در پی دارد.
۶. مخالفت کردن افراد و دولت‌مداران شان با دین و ارزش‌های مردم، به مثابه کوبیدن سربه صخره خار است.
۷. تند روی و افراط در مخالفت و دشمنی با مردم، نمی‌تواند هیچ توجیه داشته باشد.
۸. تاریخ داور بی‌رحمی است که به تزکیه شخصی، دلایل گروهی، و توجیهات جنایت‌های هیچ‌کسی، گروهی و نظامی توجه نمی‌کند. زمان و روزگار حقایق را برملا می‌سازد.
۹. عدم شناخت جامعه‌شناسی

شده و بی‌هیچ‌گناهی به شهادت رسیدند. همه تعاملات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، آموزشی، فرهنگی و واژگونه شد.

مردم مسلمان کشور که اهداف، گرایش‌ها و آرمان‌های کمونیست‌ها را می‌شناختند، به خاطر دفاع از عقاید اسلامی، جان، ناموس، کشور و حیات‌شان قیام کردند، جهادشان را با همه قوت برضد دولت و عمل کمونیستی شروع کردند، دست به سلاح بردند، و همه توان‌ها و داشته‌های‌شان را به‌خاطر نابودی رژیم ستمگری که تیغ را در گردن ملت نهاده بود، بسیج کردند.

قیام مجاهدین سبب گردید که روس‌ها دست به تجاوز و اشغال عریان بزنند، یک صد و بیست‌هزار ارتش سرخ تا دندان مسلح را از راه هوا و زمین به افغانستان گسیل نمایند و همه نقاط استراتژیک کشور را اشغال نمایند. به این صورت کشور عملاً از سوی ارتش سرخ جماهیر شوروی اشغال شد. حضور ارتش سرخ سبب شد که قاطبه ملت در برابر اشغال بجنگد و به اشغالگران «نه» بگوید.

برخی درس‌ها، اندرزها و عبرت‌هایی که باید از کودتای هفت‌ثور و پیامدهای آن فراگرفته می‌شد، قرار ذیل است:

اگر تاریخ افغانستان را ورق بزنید به سادگی و روشنی این حقیقت را در می‌یابید که کودتای خونین هفت‌ثور ۱۳۵۷ خورشیدی، سرآغاز سلسله مصیبت‌های پی‌درپی، وحشتناک و خانمان‌سوزی در کشور است که تا هنوز پایانش ناپیدا است.

حزب خلق و پرچم به اسباب و دلایل مختلفی که این نوشتار کوتاه حوصله شمردن آن را ندارد، به همکاری و همیاری مستقیم اتحاد جماهیر شوروی سابق، دست به کودتا زدند، تقریباً بدون مقاومت چشمگیر و قابل ملاحظه‌ای به پیروزی رسیدند و رویدادی به نام «کودتای هفت‌ثور» رقم خورد، که در تاریخ کشور نقطه عطفی و جایگاه ویژه‌ای برای خودش باز کرد.

زوال خانواده آل‌یحیی اعلام شد، دولت انقلابی نوین حزب دیموکراتیک خلق افغانستان تشکیل شد، همزمان، دستگیری دیوانه‌وار و سرسام‌آور علما، استادان، محصلان، کارگران، دهقانان و سایر اقشار جامعه در سراسر کشور، به نام ضدانقلاب، آغاز یافت. بعد از دستگیری، جوقه جوقه، بدون هیچ مکث و تاملی به قتلگاه‌ها فرستاده

ساختار، اقتصادی و فرهنگی کشور، پیامدهای مصیبت‌بار دارد. چون مسلم است که فقر دروازه همه مفاسد را می‌گشاید، هیچ اندیشه‌ای نمی‌تواند در کشور فقیر، قد راست کند، چه رسد به این که به منصفه تطبیق و اجرا برسد. سردادن خیلی شعارها در یک کشور فقیر، جز فریب مردم پیام دیگری ندارد.

۱۰. نصیج گرفتن اندیشه‌های مبتذل قومی، سمتی، زبانی و برتری جویی- های جاهلی، یک کشور را تا پرتگاه- های خطرناکی سوق می‌دهد که هیچ کسی نمی‌تواند آن را مدیریت کند.

۱۱. اختلافات درون حزبی، احزاب منسجم و سازمان‌یافته را نیز به‌آسانی به مزبله نابودی می‌سپارد.

۱۲. مردم به عنوان توده‌های خاموش، همه چیز را می‌دانند، هرچند به حرف‌ها و شعارهای سیاستمداران سرخویش را تکان می‌دهند.

۱۳. ظالمان و ستمگران، پیش از مواجه شدن به جزای شدید و دردناک آخرت، در دنیا جزای ظلم‌شان را با ذلت می‌بینند و پاسخ ستم‌شان را پس می‌دهند.

۱۴. و ... آنچه قابل ذکر است این است که چشم عبرت‌بین اکثر انسان‌ها کور است. در تاریخ بار بار مشاهده می‌شود که شخصی بر سر جمجمه‌های انسان‌های دیگری خیمه قدرت‌ش را می‌افرازد، ولی از اعمال گذشته آنها هیچ عبرت نمی‌گیرد. بر سر ویرانه- های ظلم، پایکوبی می‌کند، ولی عواقب ظلم گذشتگان را مشاهده نمی‌کند.

شیطان همه راه‌های منتهی به ظلم و ستم را برایش آراسته می‌سازد، و به جلورفتن در مسیر ظلم و ستم و اسراف تشویقش می‌کند. تا روزی فرارسد که کله تهی از مغز ظالم را

همان صخره‌ای بشکنند که سر ظالمان و ستمگران قبل از او را همان صخره شکسته بود. در آن روز ندامت سودی ندارد. خدای متعال حالت عبرت ناپذیری ستمگران را چنین ترسیم می‌نماید:

﴿وَسَكَنَ فِي مَسْكِنٍ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْآمْتَالَ﴾ [ابراهیم: ۴۵]

ترجمه: (آری شما بودید که) در منازل (وکاخ های) کسانی که به خویشتن ستم کردند، ساکن شدید؛ و برای شما آشکار شد چگونه با آنان رفتار کردیم؛ و برای شما، مثل ها (از سرگذشت پیشینیان) زدیم (باز هم بیدار نشدید)!

مفسرین می‌گویند: عبرت عبارت از حالتی است که ذهن با معرفت و شناسایی آن (رویداد یا موضوع)، به معرفت و شناسایی عاقبت امثال آن (رویداد یا موضوع) انتقال می‌نماید. در این جا مراد از عبرت همان موعظه و اندرز است. [التحریر والتنویر (۸۲/۳۰)]

قرآن کریم بار بار انسان‌ها را به عبرت- گرفتن از حوادث گذشته فرا می‌خواند، و کسانی که از رویدادهای تاریخ عبرت می‌گیرند به نام «اولوالابصار» یا خردمندان یاد می‌نماید. قرآن کریم برای این خردمندان جامعه را به عبرت‌گیری از تاریخ حکم می‌کند، که حوادث تاریخ گذشته تکرار نشود، تاریخ بار بار قابل تکرار نباشد. ظلم، جبروت و ستم حکام با تکرار به منصفه ظهور نرسد. انسان‌های بی شماری به‌صورت مکرر دریای جهل انسان قربانی نشود:

﴿فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ﴾ [الحشر: ۲]

پس ای اهل بصیرت، عبرت بگیرید. تاریخ نیم‌قرن اخیر کشور ما، سرشار از حوادث و رویدادهایی است که در هر حادثه اش بهترین زمینه‌های عبرت

آموزی وجود دارد، کاش خردمندان جامعه اندکی به آنها توجه می‌نمودند.

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾ [آل عمران: ۱۳]

در این، عبرتی است برای بینایان!

﴿لَقَدْ كَانَتْ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِّأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ [یوسف: ۱۱۱]

به راستی در سرگذشت آنان، برای خردمندان عبرتی است.

هرگاه خوبی یا بدی و سود یا زیان یک موضوع در برابر نگاه‌های انسان قرار می‌گیرد، ذهن انسان‌ها خردمند و عاقبت‌اندیش، یک‌باره به عواقب موضوعات و رویدادها متمرکز می‌شود.

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَى﴾ [النازعات: ۲۶]

در این عبرتی است برای کسی که (از خدا) بترسد! صاحب تفسیر الحدیث در ذیل این آیه کریمه می- نویسد: «في ذلك من عبرة وموعظة لمن يخشى العواقب» [التفسير الحديث (۵/۴۱۳)]

یعنی: در این موضوع، پند و عبرت برای کسی است که از عواقب بیمناک است.

کاش رهبران مجاهدین از گذشته‌ها و بویژه رویدادهای دردناک هفت ثور و پیامدهای خونبار آن عبرت می- گرفتند، تا کشور به عواقبی ناگوار روبه رو نمی‌شد و چنین رویدادهای دردآور زمینه تکرار نمی‌یافت. از حوادثی که خلق و پرچم را به مرگ حتمی سوق داد، می‌آموختند. تا محکوم به تکرار آن نمی- شدند.

هرزمانی که چشم عبرت‌بین ما گشوده شود، از گذشته‌ها عبرت بگیریم و از تکرار آنها خودداری کنیم، باز هم سازنده و سودمند خواهد بود. دست کم توانسته ایم گامی هرچند با تاخیر در راه نجات خودمان و مردم کشورمان برداشته ایم.

روژه اودا دهغي ځانگړتياوې

مولوی نصیرالدین کوکب

څه وخت وروسته ددوی یو نیک او ښه پاچاه مریض شو نو نصار او دهغه دجوړیدو لپاره په ځان په کال کی (۷) ورځی روژی نیول نذر کړی نو (۴۷) ورځی شوی، بیا څه وخت وروسته یو بل پاچاه دوی ته حکم وکړ چی (۳) ورځی نوری هم ورسره کړئ نو پنځوس ورځی شوی نو نصارا په کال کی پنځوس ورځی روژه نیسي او همدارنگه یهودو به هم په کال کی یو څومعلومي ورځی روژي نیولي، لکه دعاشوری دورځی روژه اوداسي نوري، البته ضرور به یي زمونږ دروژی سره تفاوت وه په کیفیت او کمیت کی، او هندوان هم روژه نیسي خو هغوی دهر هغه شي څخه روژه وي او نه یي خوري چی په اور پاخه شوي وي، او نور هر شی خوري، او یهودو به روژه یو قسم دغم عبادت گانه او په روژه کی به یي ښی جامی نه اغوستی (خطبات شیخ حسن جان) جلد اول مونږ وایو روژه دخوشالی عبادت دی نه دغم او په دي کی هیچا ته دکموالي او یا زیاتوالي، او یا دمخکی والي

القوه وي فدیة، طعام ورکول دي مسکین ته او همداسی په بل آیت شریف کی راځي: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ البقرة: ۱۸۴ (د پورتي آیت اوله برخه) یعنی هر هغه څوک چی له تاسی څخه مریض وی او یا په سفر کی وي نو په هغه شمارل دي دنورو ورځو، معنی داچي باید قضاء په پوره ډول راوگرځول شي، نه داچی خوړل شوي روژی ډیري او قضاء یی کمه راوگرځوئ، تفسیر مظهری په اول جلد (۲۱۲) په صفحه کی دسعید ابن جبیر په روایت، او همدارنگه تفسیر قرطبي دویم جلد (۱۵۳) کی نقل کړي دي چی درمضان دمیاشتی روژه نیول په نصاراو هم فرض وه، دا چې درمضان میاشت کله اوري او گرمی ته لاره شي او کله ژمي ته او دگرمی روژي طبعاً سختی وي نو ددوي علماء راجمع شوه او فیصله یي وکړه چی روژه به همیشه دپسرلي په موسم کی نیسو البته دگرمی په عوض به لس ورځی زیاتی نیسو، نو څلویښت ورځی روژه به یي نیوله

روژه داسلام دپنځو بناو څخه یوه بناء ده. او داسلام دارکانو څخه یو اساسي رکن دی، او دا عمل، روژه نیول په هر مکلف شخص، یعنی جی مسلمان، عاقل، بالغ نارینه وي او که ښځینه فرض دي، لکه چی الله ﷻ فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَكُمْ مَلَكُمُ تَنْفُونَ﴾ البقرة: ۱۸۳ **ژباړه:** ای مؤمنان فرض کړی شوی ده په تاسو روژه نیول لکه څنگه چی فرض کړي شوي وه په هغه کسانو باندی چی لتاسو څخه مخکی تیر شوي دي لپاره ددی چی ځان بچ کړئ دگناهونو څخه، او په معذوره، یعنی چی مسافروي او یا مریض او یا بل عذر ولري، قضایي راوړل. او یا فدیة ورکول لازمیږي، لکه چی الله ﷻ فرمایي: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ﴾ البقرة: ۱۸۴ یعنی په هر هغه چا چی مسلوب

ای مؤمنانو فرض کری شوې ده په تاسو روژه نیول لکه څنگه چې فرض کری شوې وه په هغو کسانو باندې چې له تاسو څخه مخکې تیر شوي دي، لپاره ددې چې ځان وساتئ دگناهونو څخه، او په معذوره، یعنی چې مسافروي او یا مریض او یا بل عذر ولري، قضایي راوړل، او یا فدیة ورکول لازمیږي لکه چې الله ﷻ فرمائي: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ﴾ البقرة: ۱۸۴

خاطر، لکه امام غزالي په احیاء العلوم کی لیکلي دي، چې دروژی په رارسیدو یو هندو خپل زوي ته نصیحت وکړ او دښکاره خوړلو څخه منعه کړ د روژی د ادب په خاطر، بله ورځ دغه هندو دغه زوي کوري چې ښکاره دمسلمانانو مخ کی خوراک کوي نو په څپېره یې ووايه څو ورځې پس دغه هندو مړ شو نو چا په خوب کی په جنت کی ولیده نو د جنت ته دتللو علت یې ورڅخه وپوښته نو هندو وویل دځان گندن په وخت می الله ایمان نصیب کړ او الله جنت ته داخل کړم او دکلمی دنصیب کیدو وجه او علت راته الله د روژی احترام په گوته کړ.

۲- اکثره او زیات وخت باید په تلاوت دقرآن شریف کی صرف کړو، ځکه چې درمضان دمیاشتی دویم نوم دی شهرالقران اودا په دی سبب چې قرآن کریم ټول په ټوله د لوح المحفوظ څخه اول آسمان ته په رمضان کی نازل شوی دی حتی دبعضی علماء په مورد راغلي لکه امام ابو حنیفه رحمته الله او داسی نور چی په

په ورځ دقیامت، داچی د روژی نسبت الله ﷻ ځانته کړای پداسې حال کې چې ټول نیک اعمال دالله لپاره دي د دوه جېتونو نه اول داچی روژه دالله او بنده تر مینځ یو راز دی چې په خوړلو او نیولو یې پرته د الله او ددی بنده څخه بل څوک نه پوهیږي: او دویمه داچی روژه ډیره ماتوونکي ده شهواتو او خواهشاتو نفسانیو لره په سبب د لوړې او تندي سره چی نسبت روژی ته په نورو اعمالو کی دا صفت کم لیدل کیږی په دی سبب روژه نیول د انسان په ایمان دلالت کوي

(قرطبي دویم ج ۲۵۹ ص)

نو باید لاندی ځانگړتیاو ته یې پوره پام لږنه وکړو.

۱- باید د ادب او احترام په سترگه ورته وگورو، او احترام پدی معنی چې دعبثیاتو او لهو اولعب څخه ځان وژغورو او د جنگ او جدل څخه اجتناب وکړو لکه دیو حدیث مفهوم داسی دی چی که چا درسره جنگ وکړ په روژه کی نو ته دروژی په احترام هغه سره جنگ مکوه او ورته وایه زه روژه یم اوکوم کسان چی دروژي نیولو څخه معذوره وي نو باید خوړل اوڅښل پټ وکړي د روژي د ادب په

اویا ورسته والي اجازه نشته څه چی دالله حکم وی او په کوم کیفیت وي مونږ ته قبول دی، او هر چی حکمت د فرضیت د روژی دی نو هغه دآیت شریف د﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ جملی څخه څرگندیږي چې هغه زهد او تقوا او دگناهونو څخه ځان ژغورنه ده او کماحقه روژه هم هغه روژه ده چی ستا دجسم دټولو غړو روژه وي یعنی په خوله به غیبت او تهمت نه کوی اوداسی نور، دویم حکمت یې دادی، چی ته پخپله وږی او تېری شی نو د بل د لوړې او تندي احساس به درته وشي او ددی په سبب به درکی د رحم او عطوفت ماده قوي او لا پیاوړی شي، دریم حکمت دادی، چی روژه دصحت لپاره ډیره ښه او حتی چی ضروري ده، لکه، لقمان حکیم فرمایلي دي کم خواړه عین دواء او مستقل صحت دی، او په دی آیات کی هم دی خبری ته اشاره شوي چی،

الأعراف: ۳۱

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا﴾ خوړل او څښل کوی او اسراف مکوی. په دی اساس چی روژه الله ﷻ ته ډیر خوښ او ډیر اهم عبادت دی لکه چې په حدیث شریف کی راغلي؛

کل عمل بني آدم له الاالصوم فانه لي وانا اجزه به؛ (رواه مسلم)

یعنی هر نیک عمل د بني آدم لپاره دی او ټاکلی اجر لري چی لږ تر لږه یو په لسه او زیات اجر تراخلاص پوری تعلق ساتي البته روژه نه، ځکه روژه زما لپاره ده، او زه به پخپل لاس اجر ورکوم روژه دارته

۱۹

۱۹

۱۹

روژه کی به یی (۶۱) ځله دقرآنکریم ختمونه کول.

۳- عبادت باید دشی لخوا زیات وکړو ځکه عبادت دشی له مخی نسبت ورځی ته ډیر اجرلري لکه په دی آیات کی ورته اشاره شوی ده:

﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلاً﴾ = المزمّل: ۶

ژباړه: بیشکه دشی راپاڅیدل د عبادت په خاطر ښه پایمال کوونکي دنفس دي او ښه موقع ده د وینا اولوست لپاره، او بل ددی وجهی نه چي دلیلة القدر دشی عبادت دی په نصیب شي، چی پدی شپه عبادت د زرو میاشتو دعبادت څخه غوره ده.

۴- باید په گناهونو ندامت او پشیمانیتیا او استغفار زیات وویل شي، ځکه د حدیث مفهوم دی چی رسول الله وفرمایل زما هغه امتي دي هلاک شي یا دجبرئیل په خپرو پسی پیغمبر ﷺ امین وویل و چی میاشت درمضان راشي او دا دومره عمل ونه کړي چي په الله د تیر کال گناهونه وښيي اولته دعمل څخه توبه او استغفار مراد دی ځکه ښل په توبه او استغفار پوري مربوط دي البته چي غټ گناهونه.

۵- باید روژه ماتی په ډله ایزه توگه اداسي او د آذان څخه څو دقیقۍ مخکی خاوروته کینو اودغه وخت دالله څخه دعاء وغواړو ځکه دغه وخت د دعاء دقبليدو وخت دی او باید روژه په خرما ماته شي او خرما یو

تربله په خپلو لاسونو تبادله شي، تر څو په دی حدیث عمل راشي چی پیغمبر ﷺ (من افطر لصائم فله اجر صومه ... الخ) پیغمبر ﷺ وفرمایل چاچي روزدارته روژه ماتی ورکړده لپاره د هغی د روژی مستقل ثواب دی او دهغه روژه دارپه ثواب کی هم کمی نه راځي صحاباوو عرض وکړکه دچا وس او استطاعت نه وي ؟ نو پیغمبر ﷺ وفرمایل دغه روژه ماتی خو په یوی خرما هم سرته رسیږي لازمه نده چی دغه روژه ماتی دي په مړه خپته وي.

۶- باید د پیشمني په خوړوکی دی هم خرما موجوده وي ځکه حضرت جابر ؓ فرمایي زه دڅه کارپه غرض دپیغمبر ﷺ په خدمت کی حاضر شوم نوومی لیدل چی دپیغمبر ﷺ په مخ کی د پیشلمي په خاطر خرما پرتی وي او وي فرمایل:

(تسحرو فان فی السحور برکه) پیشلمی کوئ بیشکه په پیشلمي کي برکت دی.

۷- باید خواره دی حلال وي ځکه حدیث شریف کی راغلي دي: کم من صائم ليس له من صيامه الا الظماء: يعني ډیر داسی روژه دار دي چی نه رسیږي هغه ته پرته د لوړی څخه بل هیڅ شي، محدثینو له دی څخه هغه روژه دار اخستی چی په حرامو یي روژه نیولي وي او په حرامو یي ماتوي، علماء دهغه چا دپاره چی شتمنی حرامه وي یوه حيله بیانوي او هغه داچی دغه شخص دي دیوبل حلال خور شخص څخه پور واخلي او بیا دی دروژی څخه وروسته دغه پور ادا کړي. (فضائل اعمال)

۸- باید د تراویحو په جمعه اهتمام وشي ځکه فقهی مسئله ده چی اسلامي

پاچاه وخت دی جنگ وکړي دهغی قوم سره چي په متفقه طور دتراویحو څخه انکار کوي. (فضائل اعمال)

۹- باید دخوراک په خوړوکی احتیاط وشي، يعني دومره ډیر خواره ونه خوړل شي چی بیا عبادت او لمونځونه را څخه پاتی وي او د روژی چی کوم اهمیت او حکمت دی هغه له مینځه لاړنه شي کوم حکمت ته چی پاس مونږ اشاره وکړه ...

(نوبت) بعضي خلک دتوکو او عادي گڼلو په موخه ځنی الفاظ د خولی وباسی او وایی لکه روژه به هر هغه خلک نیسي چی په کور کی څه خواره ونلري: او یا وایی، روژی لږ دي او مسلمانان ډیر دي زما برخه په کی نه رسیږي. او داسی نوری، گرانو مسلمانانو دغه خبری مونږ او تاسو ته عادي ښکاري خودغه دروژی بي ادبي ده او الله په دي خفه کیږي خدای ناخواسته چی پدی خبرو مو چرته ایمان ضایع نه شي (اللهم احفظنا منهم) او په دي آیات کی هم دی خبرو ته اشاره شوی ده:

﴿وَتَحَسْبُونَهُ هَينًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ﴾ = النور: ۱۵

ژباړه: یو کار به تاسو سرته رسوئ او عادي به یي گڼئ خو هغه به دالله په نزد ډیر لوي وي دغضب او قهر له لحاظه.

والله الموفق المعین

ماخذ:

۱. قرآن سورة بقره
۲. تفسیر مظہری
۳. قرطبی
۴. خطبا شیخ حسن جان
۵. فضائل اعمال

اضرار و مفاسد تعویذ های غیر شرعی (تارها و حلقه ها)

قسمت دوم و آخر:

دکتر عبد الباری حمیدی

یکی از دلایل مهم حرمت بستن و آویزان نمودن تارها و حلقه های دفع نظر و غیره طوریکه در قسمت قبلی تحت عنوان: متوسل شدن به برخی خرافات، ابزار و وسایل غیر شرعی از قبیل و آویزان نمودن تارهای مخصوص... تذکر گردید- همانا اضرار و مفاسد دنیوی و اخروی، روحی و روانی آنها است که برخی از نمونه های بارز آن را در پرتو احادیث نبوی بیان خواهیم کرد.

۱- سقوط در دام شرک:

بزرگترین ضرر و مفسده آویزان نمودن تارها و حلقه ها، دانه ها و مهره ها یاد شده این است که پیامبر ﷺ روی آوردن به این خرافه ها را شرک معرفی نموده اند، طوریکه در روایت عقبه بن عامر ؓ آمده است که پیامبر ﷺ فرمودند:

" مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ "

یعنی کسی که در طلب خیر و دفع ضرر به تمیمه (حرز و طلسمی) دل بندد او با خداوند شریک آورده است. هم چنان در روایت عبد الله بن مسعود ؓ آمده است که پیامبر ﷺ فرمودند: « إِنَّ الرِّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتُّوَلَةَ شُرُكٌ ». یعنی: رقیه، دم و دُعا های جاهلی،

تمایم و توله، تمار دلگرمی، عمل شرک است.

۲- زوال و یا ضعف ایمان و عقیده:

ضرر دیگر روی آوردن به اینگونه تارها و حلقه ها این است که اعتماد نمودن بر آنها و مؤثر دانستن آنها در دفع مرض و خطر و کسب نفع و برکت سبب زوال ایمان و از دست دادن عقیده توحیدی و یا ضعیف و سست شدن آن میگردد؛ زیرا هرگاه آویزان کننده اینگونه تارها و حلقه ها را موجب حصول شفا و دفع امراض باور نماید، پس این باور به شرک اکبر می انجامد که سبب خروج از دین و ملت میگردد، و اگر حصول شفا و دفع مرض را از جانب الله بداند اما از این تارها و حلقه ها به عنوان اسباب و وسایل استفاده نماید پس این شرک اصغر به شمار میرود که باز هم در ردیف گناهان کبایر قرار میگیرد.

و در مورد اسباب باید یاد آور شد که اسباب بر دو نوع اند، شرعی و طبیعی. اسباب شرعی اسبابی اند که بر سبب بودن آنها دلیل شرعی موجود باشد، مانند اذکار و دعاهای مخصوص، خواندن برخی سوره های قرآنی به غرض دست یافتن به شفا که سبب

بودن آنها در قرآن و احادیث ذکر شده است، پس فرد مسلمان با استفاده از این اسباب به ذاتی روی می آورد که او این اسباب را معرفی نموده و تاثیراتی را در آنها نهاده است اما در عین زمان او میتواند تاثیر موجود در آنها را سلب کند. پس تارها و حلقه های یاد شده سبب شرعی شده نمیتوانند؛ زیرا خداوند و پیامبرش نه تنها این اشیاء را سبب قرار نداده بلکه طوریکه گذشت به قطع نمودن آنها امر نموده و در حق کسی که به این اسباب روی بیارد دعای بد نموده است.

نوع دوم سبب، سبب طبیعی است که میان سبب و مسبب چنان مناسبت واضحی باشد که در واقع محسوس گردد یا توسط عقل قابل درک باشد، مانند اینکه نوشیدن آب سبب رفع تشنگی میگردد و یا استفاده از لباس های گرم سبب نجات از مشکل سردی میگردد، و یا ادویه یی که از مواد خاصی ساخته میشوند که سبب نابودی جراثیم و میکروبیهای میگردد که موجب امراض گوناگون می شوند. اما

این تمایم و تارها، دانه ها و اشیای دیگر همه جماد محض اند که هیچ علاقه به شفا یابی انسان ندارند.

۳- زیاد شدن ضعف و مرض:

آنانیکه هنگام مرض و سستی، درد و پریشانی به تعویذ و طومار و سایر تارها و مهره ها روی می آورند باید بدانند که این تعویذ ها نه تنها ضعف و مرض آنها را درمان نمی کند بلکه سبب افزایش مرض، درد و پریشانی آنها میگردد، چنانچه در حدیث عمران بن حصین رضی الله عنه آمده است که پیامبر صلی الله علیه و آله در با زوی مردی تار ویا حلقه را دیدند و فرمودند: " وَ يُحَكِّ مَا هَذِهِ؟ " وای بر تو این چیست؟ آن مرد گفت: مِنْ الْوَاهِنَةِ؟ یعنی بخاطر دور کردن (قُلُوح) ضعف و سستی است.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: " أَمَا إِنَّهَا لَا تَرِيدُكَ إِلَّا وَهْنًا ابْدَئْهَا عَنْكَ؛ فَإِنَّكَ لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا ".

یعنی آگاه باش که این زیاد نمی کند برای تو مگر ضعف و سستی ات را، دور بیانداز آنرا؛ زیرا اگر تو بمیری و این در بازوی تو باشد هرگز رستگار نخواهی شد.

از این حدیث شریف به صراحت دانسته می شود که بستن این حلقه ها، تار ها و مهره ها قبل از خساره و زیان اخروی، خساره و زیان دنیوی را نیز در پی دارد که در این جمله حدیث « أَمَا إِنَّهَا لَا تَرِيدُكَ إِلَّا وَهْنًا » آمده است.

" یعنی نمی افزایشد برای تو مگر ضعف و سستی را "

۴- محروم شدن از فلاح و کامیابی:

خساره و زیان دیگر روی آوردن به تار و حلقه، همانا محروم شدن از فلاح و کامیابی

کسی که در طلب خیر و دفع ضرر به تمیمه (حرز و طلسمی) دل بندد او با خداوند شریک آورده است.

هم چنان در روایت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه آمده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند:

« إِنْ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتَّوَلَّهَ شَرَكٌ ».

یعنی: رُقِیّه، دَمّ و دُعا های جاهلی، تَمایم و تَوَلّه، تَمار دَلگرمی، عمل شرک است.

است که در همان حدیث فوق تذکر رفته است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند:

« فَإِنَّكَ لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا ».

یعنی اگر تو بمیری و این در بازوی تو باشد هرگز رستگار نخواهی شد.

۵- محرومیت از راحت و سکون:

ضرر و زیان دیگر روی آوردن به این تارها و حلقه ها این است که بستن این نوع تارها سبب محرومیت از سکون و اطمینان، راحت و آسایش میگردد، چنانچه از عقبه بن عامر رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: « مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً فَلَا أَتَمَّ اللَّهُ لَهُ وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدَعَهُ فَلَا وَدَعَ اللَّهُ لَهُ ».

یعنی کسی که تمیمه (تعویذ و مهره) را به نیت تمام شدن کار و رسیدن به مرادش آویزان نماید و کسی که صدف و دانه های سفید رنگ را که از قعر دریاها بیرون آورده میشود به هدف کسب سکون و راحت بر بدنش ببندد یا آویزان کند خداوند هرگز سکون و راحت را نصیب او نکند.

در توضیح کلمه « وَدَعَهُ » آمده است:

« وَدَعَ الصَّبِيَّ أَوْ الْكَلْبَ » " برگردن کودک یاسگ مهره سفید آویخت "

الْوَدْعُ مصدر است که جمعش وُدُوع است به معنای: گور، قبر، هدف و غرض، مهره، خر مهره.

الْوَدْعُ: صدفهای کوچکی که از دریا بیرون ریخته می شود بشکل مهره یا خر مهره که در باطن بعضی از آنها حشره وجود دارد.

۶- دعای پیامبر صلی الله علیه و آله در حق چنین اشخاص و افراد:

ضرر و زیان دیگر روی آوردن به اعمال و خرافات یاد شده این است که پیامبر صلی الله علیه و آله در حق چنین افراد و اشخاص- طوریکه در حدیث فوق تذکر گردید دعای بد نمودند، و بدون شک دعای پیامبر چه خوب باشد یا بد مستجاب خواهد شد.

۷- ضعف توکل و اعتماد بر الله:

ضرر و زیان دیگر بستن و آویزان نمودن تارها و حلقه های یاد شده این است که روی آوردن به آنها سبب ضعف توکل میگردد، توکلی که انسان به وسیله آن به الله متعال نزدیک میشود، و چون شرع و عقل سبب بودن این اشیاء را تایید نمی کند پس اعتماد نمودن بر آنها اعتماد بر امور وهمی و خیالی است که با عقیده توکل تضاد دارد.

منابع:

- ۱- حدیث را امام احمد در مسندش (۴ / ۱۵۶) روایت نموده، و حاکم در مستدرک (۴ / ۲۴۴) به صحت آن حکم کرده است.
- ۲- سنن أبي داود برقم (۳۸۸۳)، و مستدرک (۴ / ۲۴۱) و صححه الحاكم و وافقه الذهبي.
- ۳- خرافة التمايم والحروز ص: ۳.
- ۴- التمايم في ميزان العقيدة: لعلي بن نقيع العلياني: دار الوطن: ط: ۱: ۱۴۱۱هـ: ص ۱۱-۱۲ بتصرف.
- ۵- مسند أحمد (۳۳ / ۲۰۴)
- ۶- مسند احمد
- ۷- فرهنگ ابجدی عربی- فارسی (ص: ۲۵۷۷)

۴۹۵

تکفیر،

ارتداد و الحاد از دیدگاه شریعت اسلامی

قسمت دوم:

مولوی عبدالعزیز

۱- علم:

زیرا الله متعال، عقوبت و مجازات را پیش از اقامه ی حجت، مشروع نگردانیده است؛ که آیات ذیل گواه آن است، الله ﷻ می فرماید:

﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ (الإسراء: ۱۵)

«و تا زمانی که پیامبری نفرستیم، هیچ کس را عذاب نمی کنیم».

و در آیه ی دیگری می فرماید:

﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۵)

«پیامبرانی مژده رسان و بیم دهنده (برانگیختیم) تا مردم پس از ارسال پیامبران، عذر و بهانه ای در برابر الله نداشته باشند».

و الله، غالب با حکمت است».

هم چنین می فرماید:

﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا﴾ (القصص: ۵۹)

«و پروردگارت هرگز بر آن نبود که شهرها را نابود کند، مگر آن که در مرکزشان پیامبری برمی انگیزت که آیات ما را بر آنان بخواند».

و نیز می فرماید:

﴿كُلَّمَا أَلْقَىٰ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾

﴿قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن مَّقَامٍ إِنْ أَشْرَأْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ﴾ (الملك: ۸-۹)

«هرگاه گروهی در دوزخ انداخته می شوند، نگهبانان دوزخ از آنان می پرسند: آیا هشداردهنده ای به سوی شما نیامد؟ گویند: آری؛ هشداردهنده ای نزدمان آمد، ولی ما انکار کردیم و (به پیامبران) گفتیم: «الله، هیچ چیزی فرو نفرستاده است و شما در گمراهی بزرگی هستید».

در آیه ی دیگری می فرماید:

﴿وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ﴾ (طه: ۱۳۴)

«اگر آنان را پیش از نزول قرآن هلاک می کردیم، به طور قطع می گفتند: ای پروردگاران! چرا پیامبری نزدمان نفرستادی تا قبل از آن که خوار و رسوا شویم، از آیات پیروی کنیم؟»

این نصوص ربانی، بیان می دارند که الله متعال بندگان را بازخواست و مجازات نمی کند، مگر پس از اقامه ی حجت بر آنان و شناختن حق و صواب. در کتاب های حدیث به روایت صحیح از رسول الله روایت شده است که الله متعال، فردی را که از حقیقت، بی

اطلاع بود، مجازات نکرد؛ هرچند که جهلش مربوط به مسایل اعتقادی بود. پیامبر ﷺ فرموده است: { إِنْ رَجُلًا خَضَرَهُ الْمَوْتُ، فَلَمَّا يَنْسُ مِنَ الْحَيَاةِ أَوْصَىٰ أَهْلَهُ: إِذَا أَنَا مُتُّ فَاجْمَعُوا لِي خَطْبًا كَثِيرًا، وَأَوْقِدُوا فِيهِ نَارًا، حَتَّى إِذَا أَكَلْتُ لَحْمِي، وَخَلَصْتُ إِلَى عَظْمِي فَأُمْتَحِشَتْ، فَخَذُّوْهَا، فَاطْحِنُوْهَا، ثُمَّ انْظُرُوا يَوْمًا رَاحًا فَأَذْرُوْهُ فِي السِّمِّ، فَفَعَلُوا، فَجَمَعَهُ اللَّهُ، فَقَالَ لَهُ: لِمَ فَعَلْتَ ذَلِكَ؟ قَالَ: مِنْ خَشْيِكَ، فَغَفَرَ اللَّهُ لَهُ }

(بخاری، شماره: ۳۴۵۲- مسلم: ۲۷۵۶).

یعنی: «مردی در حالت احتضار که از زندگی نا امید شده بود، به خانواده اش وصیت کرد: زمانی که من فوت کردم، هیزم زیادی جمع کنید و مرا آتش بزنید؛ طوری که آتش، گوشتم را نابود کند و به استخوان هایم برسد و مرا به طور کامل، بسوزانید؛ آن گاه استخوان هایم را آسیاب کنید و منتظر روزی بمانید که طوفان شود. سپس آن را در دریا بریزید. خانواده اش به وصیتش عمل کردند تا این که خداوند، او را جمع کرد و فرمود: چرا چنین کردی؟ پاسخ داد: از ترس تو».

در نتیجه، خداوند او را بخشید».

این مرد نسبت به قدرت پروردگار برای دوباره زنده کردن آدمی پس از آن که سوزانده شود و ذرات جسدش را باد ببرد، و نیز در این باره که الله، مرده را دوباره زنده می کند و او را محشور می گرداند، در شک و جهالت به سر می بُرد، درحالی که این دو از اصول اساسی عقیده اسلامی است:

- یکی از این دو اصل، مربوط به الله متعال است و آن، این که الله بر هر کاری تواناست.

- دیگری، به روز آخرت مربوط می شود؛ یعنی ایمان به این که الله متعال، مرده را دوباره زنده می گرداند و او را در مقابل کردارش مجازات می دهد.

البته مردی که ذکرش در حدیث گذشت، ایمان اجمالی و کلی به الله و روز واپسین داشت و به نحوی معتقد بود که الله، انسان را پس از مرگش پاداش می دهد و مجازات می کند. این مرد، عمل صالحی هم داشت که - عبارت از این که از الله - عز وجل - می ترسید که او را به خاطر گناهانش مجازات کند - به همین خاطر الله - عز وجل - این مرد را به خاطر ایمانش به الله و روز آخرت و داشتن عمل صالح، بخشید.

(مجموعه الفتاوی: ۱۲ / ۴۹۱)

چنان که ملاحظه شد آن شخص علم

صحیح نداشت اما نسبت اصل ایمان، شخص فوق مورد لطف و مرحمت الله ﷻ قرار گرفت.

باری بلال بن رباح ﷻ یک صاع گندم را به دو صاع فروخت؛ پیامبر ﷺ به او دستور داد که آن را به طرف معامله برگرداند و حکم رباخوار، از قبیل: فاسق دانستن و نفرین کردن و درشت خویی را بر او مترتب

نکرد؛ زیرا بلال ﷻ از حرام بودن این طرز معامله، نا آگاه بود و به حرام بودنش علم نداشت.

(مجموعه الفتاوی: ۲۰ / ۲۵۳)

۲- عمداً صورت گرفته باشد:

حتماً کردار یا گفتار کفرآمیزی که فردی مرتکب می شود، باید عمدی باشد تا در صورت وجود دو شرط دیگر، حکم کفر بر او اطلاق گردد؛ زیرا الله متعال، فرد خطاکار و نیز کسی را که دلیلی برای تأویل کارش دارد، بازخواست نمی کند؛ همان گونه که می فرماید:

﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ، وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ﴾^۵

(الأحزاب: ۵)

«و بر شما در انتساب هایی که به اشتباه انجام داده اید، گناهی نیست؛ ولی انتساب هایی که به عمد و با قصد دل انجام داده اید، گناه است».

و در جای دیگری از قرآن کریم می خوانیم که: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾^۶

(البقرة: ۲۸۶)

«ای پروردگاران! اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم، ما را مؤاخذه مکن».

از پیامبر ﷺ نیز ثابت است که فرمود: «آن گاه که پیامبر ﷺ و مومنان این دعا را بر زبان آوردند، الله متعال فرمود: همین کار را کردم (و شما را بر نسیان و خطای شما مؤاخذه نمی کنم).

(ابن کثیر: ۱ / ۷۳۸)

هم چنین پیامبر ﷺ فرموده است: «الله متعال، از خطا و نسیان اتمم صرف نظر کرده و در گذشته است». خطا، شامل خطا در اقوال و نیز خطا و اشتباه در افعال می شود. سلف صالح در بسیاری از مسایل با هم اختلاف نظر داشتند؛ اما هیچ یک از آنان، کفر و فسق و گناه را به دیگری نسبت نداد.

(مجموعه الفتاوی: ۳ / ۲۲۹)

این نصوص و امثالشان دلایلی است

که نشان می دهد: گناه و مجازات، از شخص خطاکار، جاهل و تأویل کننده مرتفع می گردد.

- هرگاه مسلمان در جنگیدن با یک فرد یا گروه و نیز در تکفیر فرد یا گروهی، تأویلی داشت، به خاطر این کار، تکفیر نمی شود؛ همان طور که عمر بن خطاب ﷻ در ماجرای نامه نگاری حاطب بن ابی بلتعنه ﷻ به قریش - که از روی تأویل بود، - عرض کرد: (قال عمر: إنه قد خان الله و رسوله و المؤمنین، فدعني فلاضرب عنقه، فقال: «أليس من أهل بدر؟» فقال: "لعل الله اطلع إلی أهل بدر؟ فقال: اعملوا ما شئتم، فقد وجبت لكم الجنة، أو: فقد غفرت لكم).

(بخاری: ۳۹۸۳ - مسلم: ۲۴۹۴)

ای رسول خدا! بگذار تا گردن این منافق را بزنم. پیامبر ﷺ فرمود:

«آیا نمی دانی که الله، به اهل بدر نظر کرده و فرموده است: هرکاری که می خواهید، بکنید؛ همانا من، شما را بخشیده ام» هم چنین در صحیحین روایتی آمده است که اسامه بن زید در یکی از سرایا، مردی را پس از آن که لا إله إلا الله گفت، به قتل رساند. وقتی این خبر به پیامبر ﷺ رسید، سخت برآشفته و فرمود:

{ يَا أَسَافَةُ أَقْتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ... }.

(بخاری: ۴۲۶۹ - مسلم: ۹۶)

یعنی: «ای اسامه! پس از این که لا إله إلا الله گفت، او را کشتی؟» پیامبر ﷺ این سؤال را چند بار تکرار کرد تا این که اسامه گفت: آرزو داشتم که تا آن روز مسلمان نشده بودم - و این اتفاق نمی افتاد و بعد مسلمان می شدم. - اما رسول الله بر اسامه ﷻ قصاص، دیه و كفاره را لازم نگردانید؛ زیرا او تأویل کرده و به گمانش کشتن آن فرد جایز بود؛ زیرا

اسامه رضی الله عنه گمان کرد که آن مرد، لا اله الا الله را از ترس جانش گفته است.)

۳- اختیار و توانایی:

الله متعال می فرماید:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقُلُوبُهُ مَظْمِنٌ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾^{البقره: ۱۰۶}

«هر کس پس از ایمان آوردن کافر شود، (گرفتار عذاب می گردد)، جز آن که به کفر مجبور شود و قلبش به ایمان، آرام و مطمئن باشد؛ ولی کسانی که سینه ی خویش را برای پذیرش کفر گشوده اند، خشم و غضب الله بر آن هاست و عذاب بزرگی در پیش دارند». در عبارت: ﴿إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقُلُوبُهُ مَظْمِنٌ بِالْإِيمَانِ﴾ کسی که با زبان کفر ورزیده و همانند مشرکان، لفظ کفر را بر زبان آورده، ولی تحت اجبار آن را گفته؛ مستثنا شده است. (عن ابن عباس قال: لما أَرَادَ النَّبِيُّ (ص) أَنْ يَهْجُرَ إِلَى الْمَدِينَةِ، أَخَذَ الْمُشْرِكُونَ بِلَالًا، وَخَبَابًا، وَعِمَارَ بْنَ يَاسِرٍ، فَأَمَّا عِمَارُ فَقَالَ لَهُمْ كَلِمَةً أَعْجَبَتْهُمْ تَقِيَّةٌ، فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) حَدَّثَهُ فَقَالَ: كَيْفَ كَانَ قَلْبُكَ حِينَ قُلْتَ: أَكُنْ مَنْشُرًا بِالذِّقِّ؟ قَالَ: لَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقُلُوبُهُ مَظْمِنٌ بِالْإِيمَانِ). مستدرک الحاكم: ۳۳۶۲، ذهبی حدیث را صحیح گفته است.

شرح معانی الآثار: ۴۶۴۹ - معرفة السنن والآثار: (۱۶۶۵۱).

ابن عباس میگوید: این آیه، درباره ی عمار بن یاسر رضی الله عنه نازل شد.

مشرکان، او را گرفتند و شکنجه کردند؛ تا جایی که برخی از خواسته هایشان را انجام داد. او از این بابت نزد پیامبر صلی الله علیه و آله اظهار پشیمانی و ناراحتی کرد. رسول الله از او پرسید: «کیف تجد قلبك؟» یعنی: «قلبَت را چگونه می بینی؟» پاسخ داد: سرشار از ایمان. رسول الله فرمود: «إِنْ عَادُوا فَعُدْ»؛

یعنی: «اگر دوباره تو را شکنجه دادند، دوباره می توانی آن سخنان کفرآمیز را تکرار کنی». به همین خاطر علما اتفاق نظر دارند که اگر کسی به خاطر نجات جان، بر کفر مجبور می شود، جایز است که کفر را بر زبان آورد؛ و نیز جایز است که از گفتن کفر خود داری کند؛ همان طور که بلال رضی الله عنه به حرف مشرکان گوش نکرد و کفر را بر زبان نیاورد. بهتر است که مسلمان بر دینش ثابت قدم و استوار باشد و پایداری کند؛ هرچند به کشتنش بی انجامد. (تفسیر ابن کثیر، ۶/۴ - المنیر فی العقیة و الشریعة: ۲۴۴/۱۴ - البغوی: ۴۵/۵)

و از طرفی الله متعال در چندین آیه خبر داده است که هیچ کس را جز به اندازه ی توانایی اش تکلیف نمی دهد؛ همان گونه که می فرماید:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾^{البقره: ۲۸۶}

«الله، هیچ کس را جز به اندازه ی توانش تکلیف نمی دهد».

و می فرماید:

﴿لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾^{الأعراف: ۴۲}

«وما به هیچ کس جز به اندازه ی توانایی اش تکلیف نمی دهیم». الله متعال، مسلمانان را به تقواییشگی در حد توانایی، امر فرموده است؛ چنان که می فرماید:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾^{التغابن: ۱۶}

«پس تاملی توانید، تقوای الله را پیشه کنید».

مطابق نصوص فوق کسی که از روی خطا و یا در حالت اکراه، قولی را گوید و یا عملی را انجام دهد معذور دانسته شده و مجازات نمی شود.

۱/۵- اصول تکفیر

در مورد تکفیر اصولی موجود است که برای تحقق تکفیر وجود آنها ضروری است که، از آنجمله این اصول را می توان نام برد:

۱- عمل رسول الله و احادیث نبوی صلی الله علیه و آله بیان کننده و توضیح دهنده قرآن کریم می باشد، در مورد آنچه از نصوص در کتاب الله در مورد معرفت حدودی که الله صلی الله علیه و آله نازل نموده است، برای شناخت: مومن و کافر، مشرک و موحد، فاجر و نیک، پرهیز کار و ظالم، و مقصود از موالات و دوستی کافران چه است، و امثال آن از حدود... و غیره چیز های دیگری که مشروع هستند، و یقین است که هر که در این موارد توجه نکرد و آن ها را مد نظر قرار نداد، و بدون استمداد، از احادیث نبوی صلی الله علیه و آله از نزد خود تفسیر و تأویل نمود دروازه علم ایمان را بخود بسته، و از معرفت معانی قرآن کریم محروم مانده است.)

۲- ایمان یک اصل است و شعب متعدد دارد که هر شعبه را نیز ایمان نامیده می شود، اعلی ترین شعبه ایمان شهادت کلمه: أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ است، و ادنی ترین آن دور نمودن خار و خس و چیزهای آزار دهنده انسان از راه است، و بعضی از این شعبات به طوری است که به زایل شدن آن به اتفاق همه علماء ایمان زایل می شود، مثل شعبه شهادتین، و بعضی آن طوری است که به زایل شدن آن به اتفاق همه ایمان زایل نمی گردد، مثل دور نمودن خار و خس ... از مسیر راه،

و در میان این دو، شعبات

متفاوت است، بعضی آن به شبهه شهادتین ملحق است، و به آن قریب میباشد، و بعضی به شبهه اماطة الاذی از طریق ملحق، و به آن نزدیک است، عده ای همه ای این شعبات را در مسلمان لازمی دانسته و حکم همه را مساوی دانستند، در حالیکه این نوع تعبیر و

نظر، مخالف نصوص اسلامی و مخالفت به اجماع سلف امت می باشد.

و همچنین کفر نیز دارای اصول و شعبات است، و چنان که به همه شعب ایمان لفظ ایمان استعمال می گردد، این چنین به شعب کفر لفظ کفر اطلاق می شود، و گناه ها همه از شعب کفر می باشد، مثل طاعات و عبادت که همه از شعب ایمان است، اما احکام همه مساوی نبوده و حکم آنها یکی نیست.

و فرق است میان کسی که شرک به الله ﷻ آورده و یا توهین به قرآن نموده و میان کسی که دزدی و زنا می کند، و یا شراب می نوشد، پس هرکه همه شعبات کفر را یکی دانسته و میان آنها فرق قایل نمی شود، مخالف قرآن و سنت عمل نموده، خارج از منهج سلف و داخل در جمله اهل هوا و بدعت می باشد.

۳- ایمان مرکب از قول و عمل است: قول قلب و لسان، عمل قلب و لسان و جوارح، این چهار امر است که جمع کننده و خلاصه همه ی امور اسلام است:

اول: قول قلب: عبارت از تصدیق یقین و اعتقاد.

دوم: قول لسان: نطق به شهادتین، و اقرار به لوازم آنها.

سوم: عمل قلب: و آن نیت و اخلاص و محبت و انقیاد، و توجه به سوی الله ﷻ و توکل به ذات متعال، و آنچه لازمه آن است.

چهارم: عمل لسان و جوارح: عمل لسان آن است که بدون نطق لسان به آن ادا نمی شود: مثل تلاوت قرآن کریم، و باقی دعاها و استغفار و غیره، و

عمل جوارح آن است که بدون جوارح ادا نمی شود مثل: قیام، سجده، و رفتن در راه های که رضای الله ﷻ است، مثل: برداشتن قدم به طرف مساجد، حج بیت الله شریف و جهاد در راه الله ﷻ و باقی اعمال خیریه که به جوارح تعلق دارد.

و وقتی که تصدیق قلب و رضای الله ﷻ و محبت الله از قلب بیرون شود ایمان زایل می گردد.

(قضية التكفير بين أهل السنة و فرق الضلال في ضوء الكتاب والسنة: ۲۸- عقيدة المسلم في ضوء الكتاب والسنة: ۷۹۶-)

اما وقتی که عمل جوارح زایل شود به اتفاق فقهاء اهل سنت، ایمان زایل نمی شود. عده ای نصوص در این مورد قبلاً ذکر شد که با وجود گناه و معصیت که به جوارح تعلق دارد، مرتکب معاصی مومن و مسلمان نامیده شده است.

۱/۶ - موانع تکفیر:

اطلاق حکم کفر بر یک شخص معین، مشروط به این است که شرایط تکفیر، در او وجود داشته باشد و عواملی که مانع تکفیر می شود، در او یافت نشود؛ پاره ای از موانع تکفیر عبارتند از: خطا، جهل، ناتوانی، اجبار، تأویل و تقلید.

۱- خطا:

زیرا در قرآن کریم می خوانیم که: ﴿...لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ البقرة: ۲۸۶

«ای پروردگار ما! اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم، ما را مؤاخذه مکن.» در آیه ی دیگری می فرماید: ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ﴾ الأحزاب: ۵ «و بر شما در انتساب هایی که به اشتباه انجام داده اید، گناهی نیست.»

وجود خطا و اشتباه از سوی مسلمان، یکی از موانع تکفیر شخصی معین

است؛ هم چنین الله متعال، به مردم دستور داده که در حد توانشان، به دنبال حق باشند؛ اگر در اجتهاد خود برحق نبودند، گناهی ندارند؛ زیرا الله به هیچ کس بیش از توانایی اش تکلیف نمی دهد. بر مسلمان واجب است که مطابق آن چه به اجتهاد بدان دست یافته است، الله را عبادت کند؛ البته اگر واجد شرایط اجتهاد باشد و تمام توانش را در جستن حق به کار گیرد.

رسول ﷺ در مورد خطاء مجتهد فرمود:

(إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ، فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ، فَلَهُ أَجْرٌ) - بخاری: ۷۳۵۲ - مسلم: ۱۷۱۶.

این حدیث به طرق متعدد روایت شده است، مسلم حدیث را از ابوهریره نیز روایت نموده است: رقم: ۱۷۱۶- صحیح ابن حبان: ۵۰۶۰- احمد ابن حنبل: در فضایل الصحابة این حدیث را از موسی بن ابراهیم روایت نموده است: ۱۸۵- مصنف عبد الرزاق: ۲۰۶۷۴).

در این حدیث دیده می شود که اگر عالم و قاضی مجتهد در اجتهادش خطا شود گناه شمرده نمی شود، زیرا قصداً گناه نکرده است، بناءً معذور دانسته می شود.

بناءً علما می گویند: نظر به دلایل که در قرآن، سنت، اجماع و قیاس درباره ی معذور و حتی مأجور بودن مجتهد وجود دارد، کاری که خطا صورت گیرد به آن حکم تکفیر کرده نمی شود و ارتکاب فعل به طور خطا تأثیر دارد، در اجرای حکم اصلی آن.)

مجموعه الفتاوی: ۲۰۷/۱۹-

ادامه دارد...

چاپیریال ساتنه

رفع الله قانت

لومړی ژوندی محیط:

چې انسانان، حیوانات، نباتات او ذره بڼي اجسام چې په سترگو نه لیدل کېږي په کې شامل دي.

دوهم غیر ژوندی محیط:

لکه اوبه، هوا، خاوره او داسې نور په اسلام کې د چاپیریال او انسان په منځ کې اړیکه د ټولنیز ژوند یوه برخه بلل کېږي، دداسې ټولنیز ژوند برخه چې په هغه کې دا حقیقت منل شوی چې ټول یو خالق الله ﷻ ته عبادت کوي ددې ترڅنګ انسان د ټولو هغه مخلوقاتو د حفظ او ساتلو مسؤلیت لري چې په دې نړیوال چاپیریال کې ژوند کوي.

د اسلام مبین دین د چاپیریال د پاکوالي امر هم کړی دی لکه څنګه چې د خپل کورد پاکوالي خیال ساتی. همدارنګه د خپل ښار او ټولنې پاکوالي ته هم پاملرنه وکړی.

په اسلام کې د چاپیریال ارزښتونه

په ډیرو آیتونو او احادیثو سره ثابت شوې دي که هرڅومره یې بیان او ولیکو بسنه نه کوي، راځی چې د پاک چاپیریال د اهمیت او ارزښت په اړه خلکو ته لارښوونې، او پیغامونه ورکړو ترڅو د پاک ژوند خاوندان او د ډول ډول ناروغیو څخه په امن شو، هره ورځ د چاپیریال ساتنې ورځ ده.

هیڅکوک (له مخلوقاتو) مګر چې تسبیح وایي سره له ثناء د الله مګر نه پوهیږئ تاسو په تسبیح د هغوی، بیشکه الله دی ښه تحمل والا (په تاخیر د عقوبت دپاره د انابت) ښه رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره)."

په چاپیریال کې د الله تعالی مخلوقات دې چې د مسلمان علماوو له نظره، هغوی هم باید حفاظت شي.

په اسلام کې ځکه انسان د چاپیریال د ساتلو لپاره ګمارل شوی دې چې بل هیڅ مخلوق د دې کار توان نه لري. انسان یوازنی مخلوق دې چې الله تعالی د مخکې د مسوول په توګه خلق کړی دی. دا مسوولیت د اسلام له نظره ډیر سنگین او ستر مسوولیت دی چې غیر له انسان نه بل هیڅ مخلوق قبلولی هم نشو.

الله تعالی فرمایي:

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾
الأحزاب: ۷۲

"بی شکه موږ امانت (ثواب-عقاب) پر آسمانونو او پر مخکې او غرونه (کله چې مو پیدا کړ په دوې کې فهم او نطق) نو منع راوړه دوې له دې چې پورته کړي هغه د (امانت بار) او ویریدل دوې له هغه (امانت) او پورته کړ هغه (امانت بار) انسان بیشکه چې دغه (انسان) ډیر ظالم دی او نادان (په خپل عاقبت).

په مجموع کې دوه ډوله چاپیریال لیدل کېږي

هرڅه چې الله تعالی مینځ ته راوړي پر مسلمان باندې یې د ساتلو امر هم شوي دی، ځکه د الله ﷻ د مخلوقاتو ساتل په الله تعالی د ایمان راوړلو یوه برخه شمیرل کېږي او موږ باید د الله تعالی ټول مخلوقات وساتو چې حرمت یې حفظ شي.

اسلام د پوره نظام په توګه له انسان نه په مختلفو دلایلو غواړي چې خپل چاپیریال وساتي، ځیني یې په لاندې ډول دي:

۱. چاپیریال د الله تعالی مخلوق دی. د مخکې او ټولو طبیعي منابعو جوړښت د الله تعالی د حکمت، رحمت او قدرت ښکارندوی دي ځکه نو د انسان د علمیت (د الله تعالی په اړه) د پراخولو لپاره کتور بلل کېږي او باید وساتل شي. (الرعد)

مسلمانان باید له چاپیریال نه ساتنه وکړي ځکه د چاپیریال په ساتلو سره هغوی د الله تعالی مخلوق ساتلی چې د الله تعالی عبادت او ذکر کوي. کیدای شي د انسانانو عقل به کار نه کوي چې دا مخلوقات نو څنګه د الله تعالی عبادت کوي، خو د انسان د عقل کار نکول د نفی کیدلو معنی نه لري،

﴿سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَلَكِنْ لَا نَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا حَلِيمًا عَفُورًا﴾
الإسراء: ۴۴

الله تعالی فرمایي: "په ډیرې لوی لوی سره تسبیح وایي ده ته اوه واړه آسمانونه مخکې او هغه څوک چې په دوی کې دي او نشته

اسلام او چاږيريال ساتنه

دا دانسان په لاس رامنځته ته شوي حالات دي، انسان هغه مسوليت له پامه غورځولی دی چې د الله تعالی له خوا د نوموړی په غاړه ورکول شوی دی الله تعالی فرمایي:

﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَ فِيهَا ۖ﴾ ^{هود: ۶۱}

ژباړه: الله تعالی تاسو د مخکې څخه پیدا او پر مخکه آباد کړي یاست.

ددې آیات غوښتنه دا ده چې الله تعالی انسان ته دا مسولیت ور سپارلی دی چې نوموړی ددې نړۍ د جوړیدلو کوښښ وکړي د هغو شيانو څخه په پوره ډول پرهیز وکړي چې د مخکې د آبادی او پر مخکې د آبادو مخلوقاتو د ژوند او بریالیتوب سره په ټکر کېږي وي که کوم داسې توکي پیدا شي چې پر مخکې د انسان او نورو ژوندیو موجوداتو ژوند له خطر سره مخ کوي انسان مکلف دی چې نوموړی توکي له منځه یوسي.

۱- پاکي او نظافت

پاکي او نظافت د روغتیا لپاره اړین توکي دي د ککړتیا د له منځه وړلو لپاره پاکي لازمي ده، اسلام د پاکۍ ارزښت په ډیره لوړه کچه بیان کړی دی د مسلمانانو شعار او پیژندګلوي یې جوړه کړې ده.

رسول الله فرمایي:

(إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ، كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، فَتَنَظَّفُوا بِبُوتُكُمْ، وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ الَّتِي تَجْمَعُ الْأَكْنَافُ فِي دُورِهَا) (مسند ابویعلی الموصلي: ۷۹۰)

ژباړه: الله تعالی پاک دی او پاکي خوښوي مهربانه دی مهرباني خوښوي سخي دی سخاوت خوښوي. ځکه نو تاسو خپل کورونه پاک ساتی او د هغو یهودو سره ځان مه مشابهه کوي چې د کور چټلی په کورونو کې جمع کوي.

همدا رنگه فرمایي:

(تَنَظَّفُوا بِكُلِّ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بَنَى الْإِسْلَامَ عَلَى النَّظَافَةِ، وَلَنْ يَدْخُلَ

(کنز العمال: ۲۶۰۰۲)

ژباړه: ترکومه چې موس وي پاکوالی کوئ ځکه چې د اسلام بنسټ پر پاکي ولاړ دی جنت ته به هغه څوک داخلېږي چې پاک وي.

دا رنگه اسلام پاکوالی د مومن پیژندګلوي ګڼلې ده، د چاږيريال ساتنه او د چټلیو په سبب پیدا کیدونکي هر ډول ککړتیا له منځه وړل یې د مومن ور په غاړه کړي دي ځکه پاکي د هر ډول ککړتیا د له منځه وړلو لپاره لازمي ده.

۲- لاري او نور عامه ځایونه په چټلیو ککړول

دا هم د چاږيريال ککړتیا مهم سبب کیدلای شي. رسول الله له دي څخه منع فرمایي:

(اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَ: الْبَرَازَ فِي الْمَوَارِدِ، وَالطَّلَّ، وَقَارِعَةَ الطَّرِيقِ) (سنن ابن ماجه: ۳۲۸)

ژباړه: د الله رسول فرمایي له دری لعنتي شيانو څخه ځان وساتي قضایي حاجت په ګودر(له کوم ځای څخه چې اوبه وړل کیږي) سایه (هلته چې خلک کېښي) او په لاره کېښي.

د رسول الله ارشاد دی:

(مَنْ أَمَاطَ أَدَى عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ كَبِيتَ لَهُ حَسَنَةً، وَمَنْ تَقَبَّلَتْ مِنْهُ حَسَنَةً دَخَلَ الْجَنَّةَ) (معجم طبرانی کبیر: ۱۶۸۹۶)

ژباړه: چاچي د مسلمانانو له لاري څخه ضرري شی لیري کړی دده لپاره یوه نیکي لیکل کیږي او دچاچي یوه نیکي قبوله شوه هغه به جنت ته ځي.

په یو روایت کې ددې ثواب لس برابره ښودل شوی دی، فرمایي:

(مَنْ عَادَ مَرِيضًا، أَوْ أَنْفَقَ عَلَى أَهْلِهِ، أَوْ مَازَ أَدَى عَنْ طَرِيقِ فَحَسَنَةً بَعَثَرَةً أَمْثَالَهَا) (مصنف ابن ابی شیبه: ۲۶۸۷۲)

ژباړه: چاچي د ناروغ پوښتنه وکړه، پر خپل اولاد یې لګښت وکړ او یا یې د لاري څخه ضرري شی لیري کړی دده نیکي لس برابره شوه.

کورونه پاک ساتل

د لارو سره سره د کور پاکي هم د چاږيريال لپاره اړینه ده، په کورونو کې چټلي او د

انسان غایطه مواد ایښودل د ساینسي څیړني مطابق ډیر زیان رسوونکي دي. د ساینس ددې نظریې وړاندې د الله تعالی رسول ﷺ هم له دې څخه په کلکه منع فرمایلي ده. د رسول الله ارشاد مبارک دی:

(لَا يَنْقَعُ بَوْلٌ فِي الْبَيْتِ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ بَوْلٌ يَنْقَعُ، وَلَا تَبُولُنَّ فِي مَغْتَسَلِكِ) (معجم اوسط طبرانی: ۲۰۷۷)

ژباړه: په کور کې په یو شي کې انساني چټلي مه ایږدئ ځکه ملايکي هغه کور ته نه داخلېږي په کوم کور کې چې انساني چټلي وي او تاسو هیڅکله په خپل حمام کې بولي مه کوئ.

۳- د اوبو ککړتیا

د ابو ککړتیا او له هغوی څخه د زیریدونکو امراضو د مخنیوي په اړه باید اوبه له چټلیو څخه وژغورل شي. رسول الله د اوبو له ککړولو څخه منع فرمایلي ده د الله پاک د رسول ﷺ حکم دی:

(لَا يَوُلُّنَّ أَحَدَكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ) (بخاری: ۴۲۴)

ژباړه: په ولاړه اوبو کې هیڅکله بولي مه کوئ هغه چې بهیري نه، ځکه چې وروسته په دې کې غسل کوی.

دا ډول اوبه بيله اړتیا ضایع کول هم د اوبو د ککړتیا سبب کیږي حدیث شریف دی:

(أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِسَعْدٍ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ، فَقَالَ: مَا هَذَا السَّرَفُ؟ فَقَالَ: أَفِي الْوُضُوءِ إِسْرَافٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَإِنْ كُنْتَ عَلَى نَهْرٍ جَارٍ) (ابن ماجه: ۴۱۹)

ژباړه: رسول الله سعد ولیدی چې هغه اودس کوی نبي ﷺ ورته وویل داڅنگه اسراف دی حضرت سعد ورته وویل چې په اوداسه کې هم اسراف وي؟

رسول الله ورته وویل چې هو په دې کې هم اسراف دی که څه هم ته د بهیدونکي لښتي پر غاړه اودس کوې.

ارتباطات مبتنی بر اصول، بین افراد

از دیدگاه قرآن کریم

قسمت اول:

سید شمس الدین هاشمی

چکیده: ارتباطات، به عنوان یکی از شاخه های جوان علوم اجتماعی، از مدت زمان طولانی و به ویژه پس از جنگ جهانی دوم مورد توجه دانشمندان رشته های گوناگون علوم انسانی قرار گرفته است. ارتباطات، نخست به عنوان «انتقال اطلاعات» و سپس به عنوان «اقناع» و در برداشت های جدید به منزله «بیان شخصی»، «تأثیرگذاری متقابل و همبستگی اجتماعی»، «ابزار اصلی دگرگونی اجتماعی و سیاسی» مورد مطالعه و بررسی واقع شده است، در میان شاخه های مختلف ارتباطات، ارتباطات انسانی و به ویژه ارتباطات کلامی به لحاظ نقش اثر گذار آن از یک سو در تقویت مناسبات و همبستگی اجتماعی و از سوی دیگر در کاهش یا افزایش ناهنجاری ها و آسیب های اجتماعی از اهمیت خاصی برخوردار است. در این گزیده، برخی از اصول حاکم بر ارتباطات کلامی میان فردی از دیدگاه قرآن کریم مورد بررسی قرار گرفته است.

آغاز و پایان سخن با سلام، استفاده از واژه های زیبا، عدم استفاده از واژه های زشت، مثبت نگری در گفتار، مخاطب محوری و میانه روی در گفتار از جمله این اصول اند.

نویسنده در پایان نتیجه گرفته است

که اصول قرآنی بر خلاف مکاتب دیگر که درمان و اصلاح ارتباطات کلامی را وجه همت خویش ساخته اند، سمت و سوی پیش گیرانه دارد و مؤمنان را به نکات دقیق و ظریف ارتباطات کلامی میان فردی آگاه ساخته و از آنان خواسته است که در ارتباطات کلامی خویش به این دستورات عمل کنند تا به حدی برسند که ارتباطات کلامی نامناسب، نه تنها در آنان تأثیر منفی از خود بر جای نهد بلکه عکس العمل مناسب و مثبت نیز از خود نشان دهند. در قرآن مجید از ظرایف و دقایق بسیاری درباره مناسبات فردی و اجتماعی انسان با خداوند، خود، دیگران و طبیعت سخن رفته است. در این میان موضوع ارتباطات و به ویژه ارتباطات کلامی از جایگاه ویژه ای برخوردار است که ریشه آن را در متن محوری و کلام محوری ادیان ابراهیمی و به صورت خاص در اسلام و مخصوصاً در کلام الله مجید باید جست. از این رو، بررسی دیدگاه قرآن مجید درباره ارتباطات کلامی و نقش حیاتی آن در کاهش ناهنجاری ها و آسیب های فردی و اجتماعی به ویژه در دنیای معاصر اهمیت و ضرورت دو چندان می یابد. برای ارتباطات تقسیماتی صورت گرفته است که از آن میان ارتباطات کلامی انسان با انسان در ارتباطات میان فردی

از اهمیت خاصی برخوردار است. این اهمیت از دیرباز بوده است اما با توجه به تحولات دهه های اخیر در حوزه های علمی، دینی، فرهنگی و اجتماعی که زمینه مناسب را برای فرو پاشی مرزهای فیزیکی و غیر فیزیکی و در نتیجه رشد و گسترش ارتباطات انسانی در سراسر جهان فراهم ساخت؛ به راحتی می توان گفت در دنیای امروز که آن را دنیای ارتباطات نام نهاده اند اکثر فعالیت های انسان ها با یکدیگر بر محور ارتباط و ارتباطات شکل می گیرد و نقش اصلی در ارتباطات را ارتباطات کلامی و به ویژه ارتباطات کلامی میان فردی به خود اختصاص داده است؛ به طوری که بر اساس تحقیقی که توسط رالف نیکولز و لئونارد استیونس انجام شده است، بیشتر وقت انسان ها در

ارتباطات، صرف ارتباطات گفتاری می شود تا ارتباطات نوشتاری. گوش دادن، ۴۲ درصد از وقت روزانه، سخن گفتن، ۳۲ درصد از وقت روزانه و جمعاً، ۷۴ درصد، خواندن، ۱۵ درصد از وقت روزانه، نوشتن، ۱۱ درصد از وقت روزانه و جمعاً، ۲۶ درصد البته این تخمین بصورت میانگین انجام شده است. هنگامی که به نکات بالا، کاربرد پر بسامد واژه «قول» و

۴۰۰

قرن سال ۱۳۹۹

۲۹

مشتقات آن و واژه‌های مرتبط با سخن و سخن گفتن و ارتباطات کلامی در قرآن را بیفزاییم؛ پرسش اصلی این گزیده برجسته‌تر می‌گردد و آن این که قرآن درباره اصول حاکم بر ارتباطات کلامی میان فردی به چه نکاتی اشاره کرده است و عمل به توصیه‌های قرآنی در این خصوص، تا چه اندازه می‌تواند در تعالی ارتباطات انسانی مفید باشد و از آسیب‌ها بکاهد؟

نمای کلی ارتباطات کلامی در قرآن کریم:

افزون بر این که نخستین آیات قرآن کریم، با ارتباط کلامی:

﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾^۱ (العلق: ۱)

آغاز می‌شود و با سوگند به قلم به

عنوان یکی از ابزارهای ارتباطی:

﴿ت وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾^۱ (القلم: ۱)

ادامه می‌یابد و قرآن، زبان انسان را

یکی از مهمترین آفریده‌های خداوند

﴿الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ﴾^{۴-۱} (الرحمن: ۱-۴)

الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْكِتَابَ﴾^{۴-۱} (الرحمن: ۱-۴)

قلمداد می‌کند؛ قرآن کریم چه به طور

مستقیم از جانب خداوند و چه به طور

غیر مستقیم از جانب جبرئیل خود

حاصل ارتباط کلامی میان خداوند و

پیامبر اکرم ﷺ است. از این رو، تک تک

آیات قرآن کریم، الگویی برای

ارتباطات کلامی میان فردی به حساب

می‌آیند. از این نکته که بگذریم، در

قرآن کریم گزارشهای متعددی درباره

ارتباطات کلامی میان فردی بین

پیامبران به عنوان برترین اسوه‌های

انسانی و دوستان و دشمنان آنان آمده

است، که همگی درس‌آموز است.

اگر بر این مباحث آداب قرآنی

سخن گفتن را در موقعیت‌های

گوناگون بیفزاییم، به‌روشنی در

می‌یابیم که قرآن، چه منبع غنی

و ژرفی است برای افزایش سطح

کمی و کیفی مهارت‌های ارتباطی

و بهبود ارتباطات کلامی میان

فردی در راستای ساماندهی،

بهبودسازی و پیشگیری از آسیب

ها و ناهنجاری‌های جامعه.

اصل یکم: آغاز و پایان سخن با سلام:

نتیجه مثبت یا منفی حاصل از یک

ارتباط کلامی میان فردی، ارتباط

تنگاتنگی با نحوه آغاز و پایان آن

ارتباط دارد. اگر آغاز ارتباط با کلمات

مثبت شروع شود، ادامه ارتباط برای هر

دو طرف ارتباط دلنشین و خوشایند

خواهد بود. اما اگر ارتباط با کلمات غیر

مثبت اعم از کلمات خنثی یا دارای بار

مثبت اندک و یا منفی شروع شود، در

ارتباط اختلال ایجاد می‌شود و در

نتیجه به شکست و قطع ارتباط منجر

خواهد شد. از این رو، متخصصان

ارتباطات بر آغاز مثبت ارتباط در

راستای تقویت و ادامه ارتباط تأکید

می‌ورزند.

قرآن کریم در آیات متعددی به سلام

کردن در آغاز و انجام مکالمه توصیه

کرده و از سلام به عنوان یک واژه

مثبت و آرامش دهنده در ارتباطات

کلامی میان فردی به شکلی

ستایش آمیز یاد می‌کند.

قرآن در گزارش ارتباطات کلامی میان

فردی، سلام کردن در آغاز و پایان هر

ارتباطی به عنوان یک اصل ثابت

پذیرفته و سفارش کرده است. از آن

جمله: هنگام وارد شدن به خانه

دیگران، سلام کردن بر اهل خانه را به

عنوان کلمه آغازین ارتباط کلامی،

نخستین وظیفه مؤمنان بر شمرده

است.

به پیامبر اسلام ﷺ دستور می‌دهد

هنگامی که مؤمنان پیش تو می‌آیند به

آنان بگو: ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ﴾^{۵۴} (الأنعام: ۵۴)

هنگامی که فرشتگان برای تخریب شهر

لوط در نزد ابراهیم ﷺ حاضر شدند،

در آغاز ملاقات، به آن حضرت سلام

کردند:

﴿وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ

فَالَوْ سَلَكْنَا قَالَ سَلَامٌ...﴾^{۶۹} (هود: ۶۹)

به راستی فرستندگان ما بابتشارت نزد

ابراهیم آمدند، گفتند: «سلام»، (ابراهیم

نیز در پاسخ) گفت: «سلام»...

۱. هنگامی که حضرت ابراهیم؛

می‌خواست از آزر جدا شود، به او

سلام کرد:

﴿قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُكَ رَبِّي

إِنَّهُ كَانَ فِي حَفِيًّا﴾^{۴۷} (مريم: ۴۷)

(ابراهیم) گفت: «سلام برتو! به زودی

از پروردگارم برای تو طلب آمرزش

خواهم کرد، بی گمان او نسبت به من

مهربان است.»

قرآن نخستین سخن فرشتگان را

پس از قبض روح مؤمنان، سلام بر

می‌شمارد:

﴿الَّذِينَ تُوَفَّقُوا الْمَلَائِكَةَ طَيِّبِينَ

يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا

كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾^{۳۲} (النحل: ۳۲)

(همان) کسانی که فرشتگان (رحمت)

جانشان را می‌گیرند، در حالی که

پاک اند، (به آنها) می‌گویند: «سلام

بر شما، به خاطر آنچه که می‌کردید

به بهشت وارد شوید»

در آیات دیگری، سلام تنها واژه‌ای

معرفی شده است که در بهشت میان

مؤمنان رد و بدل می‌شود.

﴿... وَحَيِّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ...﴾^{۱۰} (يونس: ۱۰)

«... و تحیات شان در آنجا سلام...»

﴿... وَحَيِّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ...﴾^{۲۳} (ابراهيم: ۲۳)

«تحیت آنها در آنجا سلام است.»

۲. ارتباط کلامی که گام نخست

روابط اجتماعی به شمار می‌آید،

مانند هر رابطه اجتماعی دیگری باید

برای انسان احساس امنیت و آرامش

فراهم سازد و قرآن با توجه به همین

نکته از مؤمنان خواسته است که آغاز

و پایان ارتباطات کلامی خود را با

سلام زینت بخشند تا فضای

صمیمیت و سلامتی بر جامعه اسلامی

سایه بگستراند؛ زیرا در فضای سالم

رشد و گسترش استعدادهای انسانی

امکان‌پذیر است و در فضای آلوده و

منافقانه، هیچ نهالی به ثمر نخواهد

نشست. از سوی دیگر، فرستنده با

آرزوی سلامتی برای گیرنده علاوه بر

فضا سازی برای شکل‌گیری یک

ارتباط شاداب و اثر گذار میان

یکدیگر، زمینه را برای پاسخ سلام

خود از جانب گیرنده که متقابلاً سلامتی را برای فرستنده طلب می‌کند، فراهم می‌سازد.

در نتیجه، ارتباط در محیط کاملاً فعال، واقعی، سالم و مملو از مهربانی شکل می‌گیرد که هم بر ارتقاء سطح بهره‌وری ارتباط کلامی میان فردی می‌افزاید و هم بهره‌وری از زمان را برای هر دو طرف گفت و گو به ارمغان می‌آورد.

۳. در آیه دیگری، قرآن کریم به نحوه جواب سلام پرداخته و می‌فرماید: ﴿وَإِذَا حُيِّتُمْ بِحَيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا﴾ (النساء: ۸۶) «و چون شما را تحیتی (و سلامی) گویند، با تحیتی بهتر از آن یا همانند آن پاسخ دهید که خداوند حسابگر همه چیز است.»

قرآن در این آیه به مسلمانان دستور می‌دهد که پاسخ سلام را به گونه بهتری به سلام کننده بر گردانند. اگر یک ارتباط کلامی مثبت می‌تواند موفقیت آن ارتباط را تضمین کند، در صورتی که پاسخ آن ارتباط به شکل بهتری صورت گیرد، بدون شک ارتباط از وضعیت مطلوب‌تر و سازنده‌تری برخوردار خواهد شد.

این مطلب را نیز بیفزاییم که بکارگیری این تکنیک تنها به پاسخ سلام محدود نمی‌شود؛ بلکه پاسخ سلام به عنوان مصداق بارز آن بیان شده است. بنابراین در هرگونه ارتباطی چه گوینده و چه شنونده باید از بهترین عبارات و واژه‌ها برای آغاز، ادامه و پایان گفت و گوی خود استفاده کنند. اگر مسلمانان تنها به همین یک نکته بسیار دقیق و حساب شده در همه مناسبات و ارتباطات خویش عمل کنند، شاهد جهش چشمگیری در افزایش فضای ارتباطی سالم و کاهش نابسامانی‌های ارتباطی در سطح جوامع اسلامی و حتی روابط بین‌المللی خواهیم بود.

اصل دوم: به کارگیری واژه‌های زیبا و لحن لطیف:

در ارتباط صحیح و سالم، باید هم گوینده خوبی بود و هم شنونده خوبی؛ یعنی در تبادل اطلاعات و احساسات و عواطف باید از نقش و تأثیر عاطفی و روانی واژه‌ها و کلمات آگاه بود. نیز باید توجه داشت که چگونه بعضی از کلمات و واژه‌ها در ایجاد و برقراری ارتباط سالم نقشی سازنده داشته و همواره در ایجاد صمیمیت و دوستی مؤثر اند. بنابراین در گفت و گو باید نسبت به انتخاب کلمات و واژه‌ها، حساسیت و دقت بیشتری داشته باشیم، قرآن کریم واژه‌ها و کلمات را به پاک و ناپاک تقسیم کرده و برای هر کدام توصیفی آورده است: ﴿الَّذِينَ تَرَكَفَ ضَرْبُ اللَّهِ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ﴾ (ابراهم: ۲۴ - ۲۶)

آیندیدی که خداوند چگونه مثلی زده است؟ سخن طیبه (توحید و گفتار پاکیزه) همچون درخت طیبه و پاکی است که ریشه‌ی آن (در زمین) ثابت، و شاخه‌اش در آسمان است. هرزمان (وفصلی) میوه‌ی خود را به فرمان پروردگار می‌دهد، و خداوند برای (هدایت) مردم مثلها می‌زند، باشد که متذکر شوند (وپند گیرند) و مثل سخن خبیثه (شرک، و گفتار پلید) همچون درخت پلید (وناپاکی) است که از زمین برکنده شده، (و هیچ) قرار و ثباتی ندارد.

در این آیه، خداوند از ماندگاری، ریشه‌داری، استواری و تأثیر سخن پاک و تزلزل و بی‌ریشگی سخن ناپاک در ارتباطات کلامی سخن به میان آورده است. سخن پاک به درختی ریشه‌دار و سایه‌گستر و پر برگ و بار تشبیه شده که همگان از میوه آن بهره‌می‌گیرند و سخن ناپاک به درختی تشبیه شده که

از زمین کنده شده و از هر گونه ثمری بی‌بهره است.

بهره‌گیری از واژه‌های زشت و نامربوط در ارتباط، نشانگر شخصیت ناسالم گوینده است که یا به عمد این گونه سخن می‌گوید و یا از سر نادانی این گونه سخن می‌راند. عقل سلیم حکم می‌کند که شنونده در حالت نخست، بی‌درنگ ارتباط خود را با گوینده هتاک (بدزبان) قطع کند، چه بسا این آلودگی درونی به وی نیز سرایت کند و او را خشمگین سازد و بر استفاده از واژه‌های زشت جهت مقابله به مثل بر انگیزاند.

خداوند در آیه دیگری، به حضرت موسی علیه السلام و برادرش هارون دستور می‌دهد که به سوی فرعون پادشاه قدرتمند، سختگیر و مغرور زمان خویش بروند و او را به بیان و لحنی نرم و بدور از تندی و خشونت، به سوی حق دعوت کنند: ﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِيَا أَعْلَىٰ. يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ﴾ (طه: ۴۴)

پس به نرمی با او سخن بگویید، شاید که او پند گیرد یا (از پروردگارش) بترسد. لحن سخن، در ایجاد ارتباط کلامی میان فردی اهمیت کلیدی دارد. به همین دلیل است که آن فرمانروای خود محور که خود را پروردگار مردم می‌دانست و هیچ سخن مخالفی را بر نمی‌تافت، در مقابل سخنان نرم و فروتنانه موسی علیه السلام عکس‌العمل مناسبی نشان داد و نه تنها ارتباط کلامی را با دستورخشن خود قطع نکرد، بلکه به ادامه ارتباط نیز متمایل گشت و به سؤال درباره خدای موسی علیه السلام روی آورد...

ادامه دارد.

بیع (خرید و فروش)

از دیدگاه اسلام

قسمت دوم:

محبیب الرحمن افضلی

۱- حرمت خرید و فروش اموال مسروقه و غصبی:

در رابطه به خرید و فروش اموال مسروقه رسول الله میفرماید: (من اشترى شیئاً وهو يعلم أنه سرقة فقد اشترک فی اثمه و عاره) کسیکه چیزی را می خرد در حالیکه می فهمد که مال سرقت است در گناه و شرم آن شریک پنداشته می شود.

و به اختصار میتوانم بعضی از نام های خرید و فروش اموال مسروقه و غصبی را که فعلاً در کشور ما معمول است، و اسلام آنرا صریحاً منع قرار داده است بطور مثال بیان خواهم نمود:

۱- فروختن و یا خریدن مال های سرقت شده وسایط ترافیک از قبیل موتور که دارای اسناد جعلی می باشد.

۲- خرید و فروش زمین های غصبی.

۳- خرید و فروش مواد مخدر.

۴- خرید و فروش شراب که ام الخبایث هم مشهور می باشد.

۵- خرید و فروش گوشت های حرام مثل حیوانات حرام سک، پشک، خر و غیره حیوانات که گوشت آنها در شریعت اسلام حرام گردیده است.

۶- خرید و فروش اعضای انسان و یا

ساخته می شود و بدانید که هیچ پیمان شکنی پیمان شکن تر از اولی الامر عامه مردم نیست.

معنی لکل غادر لواء این است که هر پیمان شکن و خیانت کار نشانه ای دارد که بدان وسیله در میان مردم تشهیر می شود و عربها عادت داشتند که پرچم ها را در بازارها برای تشهیر پیمان شکن نصب می نمودند.

۳- سخت ترین عذاب در روز قیامت همین خواهد بود که در مقابل ذلت الله متعال بوده باشد چنانچه رسول الله میفرماید: (عن النبی صلی الله علیه وسلم قَالَ: (قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أُعْطِيَ بِي ثَمٌّ غَدَرٌ، وَ رَجُلٌ بَاعَ حُرّاً فَأَكَلَ ثَمَنَهُ، وَ رَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيراً، فَاسْتَوْفَى مِنْهُ، وَ لَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ) «۲۰»

ترجمه: روایت است که نبی اکرم ﷺ گفت: خداوند می فرماید: سه نفر اند که من روز قیامت، دشمن آنها خواهم بود. اول: کسی که به اسم من، پیمان ببندد، سپس، آنرا نقض کند.

دوم: کسی که شخص آزادی را بفروشد و قیمتش را بخورد.

سوم: کسی که از شخصی کار بگیرد و مزدش را ندهد.

۱- برای هر فریب کار یک پرچمی می باشد که توسط آن شناخته می شود رسول الله میفرماید:

(لِكُلِّ غَادِرٍ لِّوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعْرَفُ بِهِ). «۱۷» ترجمه: روز قیامت هر فرد پیمان شکن، پرچمی دارد، که بوسیله آن شناخته می شود. و همچنان در حدیث دیگری برای هر متقلب و فریب کار بیرق است که توسط آن شناخت خواهد شد، آنحضرت ﷺ میفرماید: (لِكُلِّ غَادِرٍ لِّوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، يُقَالُ : هَذِهِ غَدَرَةُ فُلَانٍ). «۱۸»

۲- در روز قیامت برای مردم مشخص می شود که انسان فریب کار در دنیا چه کسی بوده. در حدیث شریف بطور واضح بیان گردیده است:

(وَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِكُلِّ غَادِرٍ لِّوَاءٌ عِنْدَ إِسْتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرْفَعُ لَهُ بِقَدْرِ غَدَرِهِ، أَلَا وَلَا غَادِرَ أَكْثَمُ غَدَرًا مِنْ أَمِيرٍ عَامَّةٍ). «۱۹»

از ابو سعید خدری روایت است که: پیامبر ﷺ فرمود:

برای هر پیمان شکن در روز قیامت پرچمی است که در برابر مقعدش قرار دارد و به اندازه پیمان شکنی اش برایش بلند

۴۹

۳۹۹ سال

۳۲

پول که از طریق اختطاف انسان به دست می آید.

۷- خرید و فروش اموال و دارای عامه.
۸- فروش و خرید اموال تاریخ تیرشده که سبب انتشار انواع مرض ها در جامعه خواهد گشت. و سبب انواع مشکلات دیگر در جامعه میگردد.

۹- خرید و فروش تیل موترهای اردوی ملی و پولیس ملی و اموال بیت المال نیز حرام است.

۲- معامله بر معامله دیگری در حالیکه مدت خیار «۲۱» باقی است:

این گونه معامله، معاملاتی را گویند که کسی در قیمت با هم به توافق رسیده اند ولی هنوز معامله تمام نشده است دیگری میخواهد که جنس را از نفر اول با پیشنهاد قیمت بیشتر به منظور تشویق فروشنده بالاتر بخرد، اینگونه معامله حرام است چنانچه عبد الله بن عمر رضی الله عنهما از رسول الله روایت میکند میفرماید:

(لَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ) . «۲۲»

ترجمه: نباید هیچیک از شما بر معامله همدیگر معامله نکنید، زمانی که یک برادر با دوکان بیع باع میکند بر دیگر لازم نیست تا میان آن دو فاصله ای ایجاد کند و خود داخل معامله گردد. و در حدیث دیگر آنحضرت میفرماید: (وَلَا يَبِيعُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ) . «۲۳»

در صورتی میتواند مداخله نماید که برادر اولی اجازه مداخله در معامله خویش را بر او بدهد. در حدیث دیگر هم آمده است: (لَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ وَلَا تَلْقُوا السَّلْعَ حَتَّى يُهْبَطَ بِهَا إِلَى السُّوقِ) «۲۴»

ترجمه: بر معامله برادر مسلمانان، معامله نکنید، و به پیشباز (خرید) کالا

پیامبر ﷺ فرمود:

برای هر پیمان شکن در روز قیامت پرچمی است که در برابر مقعدش قرار دارد و به اندازه پیمان شکنی اش برایش بلند ساخته می شود و بدانید که هیچ پیمان شکنی پیمان شکن تر از اولی الامر عامه مردم نیست.

کس فریب کاری و حقه بازی کند از ما نیست.

۴- حرمت قسم خوردن در وقت خرید و فروش:

برای هیچ کس درست نیست که در وقت معامله خرید و فروش بخاطر صحت بودن مال خود قسم بخورد و مال خویش را با قسم های دروغین خود تأیید نماید. چونکه قسم خوردن در مال خود سبب فروش مال میگردد اما برکت مال را از بین میبرد، دین اسلام از قسم خوردن به سر مال را منع قرار داده است چنانچه رسول الله میفرماید: (الْحَلْفُ مَنْقُطَةٌ لِلْسَّلْعَةِ، مَنْقُطَةٌ لِلْبُرْكَ) . «۲۷»

ترجمه: سوگند دروغ، باعث (گرمی بازار و) فروش کالا می شود، ولی خیر و برکت را از بین می برد.

همچنان در حدیث دیگری که راوی آن ابی ذر غفاری میباشد، الله متعال بخاطر

قسم های دروغین شخص را مورد مجازات سخت قرار داده و در مورد رسول الله میفرماید:

(ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) قال: فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. قال أَبُو ذَرٍّ: خَابُوا وَخَسِرُوا مَنْ هُمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قال: «الْمُسِيءُ، وَالْمَنَانُ وَالْمُنْفِقُ سَلْعَتُهُ بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ» «۲۸»

قبل از اینکه وارد بازار شود، نروید.
۳- پوشانیدن عیب مال در وقت فروش:

برای هیچ شخص درست نیست که عیب مال خود را در وقت فروختن بپوشاند درین مورد رسول الله فرمود: هر کس که مسلمین را فریب دهد از جمله آنها نیست.

(مَنْ غَشَّ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ) . «۲۵»

مگر آنکه خوبی و بدی آن را صادقانه بگوید و برای هر کس که از عیب کالا خبر دارد معامله آن صحیح نیست مگر این که عیب آن را آشکار کند. در روایت دیگر ابی هریره رضی الله عنه از رسول الله روایت میکند میفرماید:

(أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صَبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعَهُ بِلَالًا فَقَالَ مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ قَالَ أَصَابَتَهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ مِنْ غَشِّ فَلَيْسَ مِنِّي) . «۲۶»

ترجمه: روزی رسول الله از جایی می گذشتند، مردی مقداری حبوبات را برای فروش گذاشته بود، پیامبر ﷺ پیش رفت دست خود را در حبوبات دراز کرد. دید تعدادی از آن ها پوسیده است فرمودند: ای فروشنده اینها چیست گفت: ای رسول الله! این ها را باران زده است به این صورت در آمده است. پیامبر ﷺ فرمود: چرا پوسیده ها را در بالا قرار ندادی تا همه ببینند؟ هر

ترجمه: سه کس است که خداوند در روز قیامت به سوی شان نظر ننموده و با آنها سخن نمی زند و آنها را تزکیه نکرده و بر ایشان عذابی درد ناک است. گفت: رسول الله آن را سه بار تکرار فرمود. ابوذر گفت: زیانمند و زیانکار شوند اینها کی ها اند، یا رسول الله؟ فرمود: آنکه جامه اش را از روی کبر کشاند، و آنکه منت می گذارد بر مردم، و آنکه به سوگند دروغ متاعش را ترویج می دهد، و در روایتی از وی آمده: آنکه ازارش را می کشاند.

افرادیکه سوگند دروغ می خورد دچار گناه کبیره می شوند. اصطلاحاً این قسم های کاذب را غموس یا غرق کننده گویند. چونکه فرد را به آتش جهنم فرو می کنند. و تنها کفاره آن توبه پاک و صادقانه است. نهی رسول الله از قسم هر چند صادقانه باشد، برای این است که قسم خوردن زیاد موجب شک طرفین می گردد و عامل زوال عظمت نام خدای متعال در قلوب مردم است.

دین مقدس اسلام، دین کامل و شامل است که آداب خرید و فروش را بطور مکمل واضح بیان نموده است، حالا میخواهم که دو عنوان از حقون خرید و فروش که در قانون حمایت از مستهلکین، را یاد آور شده ذکر نمایم تا که مردم و هموطنان ما از حقوق و واجبات عاقدین (خریدار و فروشنده) آگاه شوند.

حقوق مستهلک (خریدار در برابر فروشنده) در قانون حمایت از مستهلکین:

۱- تعویض یا ترمیم جنس.
۲- رد جنس و به دست آوردن

قیمت تأدیه شده.

۳- ارایه درست خدمت و رفع مشکل آن.

۴- جبران خساره وارده مالی و جسمی. **مکلفیت های تولید کننده (فروشنده در برابر خریدار) در قانون حمایت از مستهلکین:**

۱- مطابقت جنس با مشخصات ذکر شده در لیبل (مارک شرکت تولیدی و مشخصات جنس).

۲- مطابقت جنس از نظر کیفیت و کمیت با نمونه ارایه شده.

۳- عاری بودن جنس یا خدمت از عیب و نقص.

۴- مصئونیت و دوام جنس یا خدمت مطابق تعهد از قبل ارایه شده در مورد.

۵- تسلیمی جنس یا عرضه خدمت به مستهلک در خلال مدت توافق شده.

۶- تولید کننده مکلف است از مطابقت جنس یا خدمت با مقررات تخنیکی (ستندرد های اجباری) اطمینان حاصل و بعد از آن جنس یا خدمت را ارایه نماید.

۷- تولید کننده نمی تواند، مکلفیت های مندرج فقره یک این ماده را در قرارداد تحریف یا محدود نماید.

۸- عرضه جنس یا خدمت بدون مزاحمت به مستهلک.

۹- حصول اطمینان از موجودیت پرزه جات و تسهیلات برای ترمیم جنس.

۱۰- عرضه خدمت بامهارت و احتیاط. ^{۲۹}

اسلام در هر عرضه زندگی برای انسان سهولت های را بیان نموده است حتی در معامله دو شخص هم یک با دیگر لطف طرح نمایند لطف و ترحمی، اشخاص پول دار را تشویق نموده که با آنها مهلت دهند، تا دین خود را به

آرامی اداء نموده و برای تاجرین در شریعت اسلامی اجر دارین را وعده نموده است.

مهلت به دین داران و رفتار خوب در معامله:
اگر فروشنده تشخیص داد که دین دار وضعیت مالی مناسبی برای پرداخت وام ندارد آن را به تأخیر بیندازد درین مورد الله متعال می فرماید: ﴿وَلِنْ كَاتِبُ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾ ^{القره: ۲۸۰}
اگر بدهکار تنگدست بود، پس مهلتی داده شود تا توانگر گردد، اخلاق خوب در معامله بسیار مهم است. پیامبر اسلام در حدیثی می فرماید:

(أَحَبُّ إِلَهِ اللَّهِ عَبْدًا سَمَحًا إِنْ بَاعَ، سَمَحًا إِنْ ابْتَاعَ، سَمَحًا إِنْ قَضَى، سَمَحًا إِنْ اقْتَضَى). ^{۳۰}

خداوند بنده آسان گیر، جوانمرد و با گذشت را دوست دارد که اگر بفروشد جوانمرد و با گذشت باشد و اگر خریداری نماید جوانمرد و با گذشت باشد و اگر به کسی وام دهد جوانمرد و با گذشت باشد و اگر مطالباتش را بخواهد نیز جوانمرد و با گذشت باشد. ادامه دارد...

مآخذ:

۱۷. صحیح بخاری، ۶۹۶۶
۱۸. متفق علیه.
۱۹. صحیح مسلم، حدیث
۲۰. صحیح بخاری، حدیث: ۲۲۲۷
- ۲۱- خیار:
۲۲. صحیح بخاری، حدیث: ۲۱۶۵
۲۳. سنن ابی داود، حدیث: ۲۰۸۳
۲۴. صحیح بخاری، حدیث: ۲۱۶۵
۲۵. معجم الکبیر، حدیث ۹۲۱
- ۲۶- صحیح مسلم، حدیث ۱۰۲
۲۷. صحیح بخاری، حدیث: ۲۰۸۷
۲۸. صحیح مسلم، حدیث ۱۰۶
- ۲۹- ماده هفتم و هشتم، قانون حمایت از مستهلکین.
- ۳۰- موطأ الامام مالک، حدیث: ۱۳۷۰.

اهمیت قلم

از صفحه زمانه خند نامش از قلم همرهلتی که مردم صاحب قلم نداشت

سیدمسلم شاه اسدی

به مناسبت گرامی داشت از روز قلم در کشور:

قلم زبان و بیان عقل و معرفت انسانهاست. قلم بیان کننده فکر و اندیشه و تبلور شخصیت صاحب قلم است. قلم زبان دوم انسانهاست. قلم مبین فرهنگ، تمدن و هویت ملتهاست. قلم ترسیم کننده خطوط فکری، سیاسی، اجتماعی و ادبی ارباب ادب و معرفت است. قلم انتقال دهنده وقایع تاریخ و فرهنگ به نسلهای آینده است. قلم حلقه فرهنگها و اندیشه ها در بستر قرون است. قلم ترجمان فکر و هنر و اندیشه است. در آیین مقدس اسلام به نوشتن و حسن خط بواسطه قلم توجه زیادی شده است. زیرا این معنی از تأویل حدیث شریف نبوی برمی آید که پیامبر اکرم ﷺ خود در آموختن خط و کتابت به مسلمانان اهتمام و علاقه بسیاری داشت، چنانچه مشهور است که در جنگ بدر آزاد ساختن اسیران دشمن را مشروط به آن دانست که آن ها خط و کتابت را به مسلمانان بیاموزند. ظهور خط، بزرگ ترین اتفاقی است که در سینه دم تاریخ به دست انسان صورت گرفت، چه اگر خط پدید نمی آمد و نگارش انجام نمی گرفت، میراث علمی پیشینیان حفظ نمی شد، فروغ اندیشه های گذشتگان به آیندگان نمی رسید و قافله تمدن بشری به جانب قله های کمال راه نمی پیمود. روی این

اصل متین اولین آیاتی که بر پیامبر گرامی اسلام ﷺ نازل شده آیات اولی سوره شریف (علق) می باشند که بر خواندن و کتابت فرمان می دهد ﴿أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ (البقره: ۱-۵)
(بخوان بنام پروردگارت که مخلوقات را آفرید، و انسان را از خون بسته آفرید، بخوان و بدان که پروردگار تو کریمترین کریمان است، آن خدایی که انسان را علم نوشتن آموخت "و" بسبب قلم تعلیم داد، و آنچه را نمی دانست به او آموخت) همچنانکه در سوره (قلم) می فرماید: ﴿ت وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ (القلم: ۱)
(ن، سوگند به قلم، و آنچه را با قلم می نویسند).

چه سوگندی! در واقع آنچه به آن در اینجا سوگند یاد شده است، ظاهراً موضوعی کوچکی است: یک قطعه نی، و یا چیزی شبیه به آن و کمی ماده رنگی، و سپس سطوری که بر صفحه کاغذ ناچیز رقم زده می شود؛ اما در واقع این همان چیزی است که سرچشمه پیدایش تمام تمدن های انسانی، پیشرفت و تکامل علوم و بیداری اندیشه ها و افکار، شکل گرفتن باورها و سرچشمه هدایت و آگاهی بشر است، تا آنجا که دوران زندگی بشر را به دو دوران تقسیم می کند «دوران تاریخ تمدن بشر» و «دوران قبل از تاریخ او».

دوران تاریخ بشر از زمانی شروع می شود که خط اختراع شد و انسان توانست ماجرای زندگی خود را بر صفحات نقش کند یا به تعبیر دیگر دورانی است که انسان دست به قلم گردید، و جمله، ﴿وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ از او به یادگار ماند.

از مهمترین رویدادهای زندگی بشر نقش قلم در حیات انسانها می باشد، چون که گردش قلم بر صفحه کاغذ، سرنوشت بشر را رقم می زند، لذا پیروزی و شکست جوامع انسانی به نوک قلمها بستگی دارد. قلم حافظ علوم و دانشها، پاسدار افکار اندیشمندان، حلقه اتصال فکری علما، و پل ارتباطی گذشته و آینده بشر است، و حتی ارتباط آسمان و زمین نیز از طریق لوح و قلم حاصل شده است. قلم، انسانهایی را که از نظر زمان و مکان جدا از هم زندگی می کنند پیوند

می دهد، تو گویی همه متفکران بشر را در تمام طول تاریخ، و در صفحات روی زمین در یک کتابخانه بزرگ جمع می بینی. قلم رازدار بشر، و خزانه دار علوم، و تدوین کننده تجربیات قرون و اعصار است، و اگر قرآن کریم به آن سوگند یاد می کند به همین دلیل است زیرا همیشه سوگند به یک امر مهم و بسیار عظیم و پرارزش یاد می شود و در بعضی از روایات

داریم که «أَنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ» نخستین چیزی را که خداوند متعال آفرید قلم بود؛ بی گمان قلم یکی از نعمت های بی بدیل الهی است که کردگار علیم و حکیم، موهبت پرورداری از آن را از صبح ازل در سرنوشت آدمی رقم زده است. نوشتار یکی از مهم ترین راه های گسترش معرفت و پرورش فضیلت شناخته می شود و نگارش از کار آمدترین شیوه های تعمیق فرهنگ ناب دینی به شمار می آید. از اینرو، به جاست روزی را که به عنوان «روز قلم» نامگذاری شده است ارج نهیم و در نکوداشت مقام دانش و دانشمندان بکوشیم. دانشمندان از آغاز، با گرامی داشت قلم کوشیده اند که بر دفتر اندیشه بشری سطری رقم زنند تا مصداق شایسته ای برای «وما یسطرون» باشند. با چنین هدف مقدسی بود که فرهیختگان، پیشتازان عرصه تربیت و طلایه داران صحنه پژوهش قلم بردست شدند و هدایت بخش ترین و درخشنده ترین آثار از خامه پروا پیشه این پروانه های سعادت خواه، حق جو و مردم دوست تراوش کرد و چشمه سارهای «حکمت» و «موعظه» از چکاد بر افراشته اندیشه پاک آنان جوشید و بر دشت تشنه دل های مؤمنان جاری شد و دامن دامن شکوفه های عطر آگین معنویت را به بار آورد و تاریخ تفکر بشری را بیاراست؛ نویسندگان متعهد و بشردوست که رسالت خود را در قبال اجتماع انسانی و فرهنگ متعالی آن شناخته اند، با بهره مندی هنرمندانه از زبان، خواست ها و آرمان های انسان ها را بیان می کنند و با موشکافی قلم، رازگشایی ها می نمایند و ضمن روشننگری راه فضیلت و کمال، تاریکی های نادانی را از فضای زندگی آنان می زدایند و سختی ها و تلخی های حیات را با زلال اندیشه های حکیمانه و خیرخواهانه خود گوارا می سازند. خلاصه اینان اند که عدالت را پشتیبان بوده، نقاب زرین تزویر را از چهره صاحبان زر و زور می زدایند و مدافع حقوق توده های ستمدیده و

مظلوم اند.

صحنه توانمندی ها:

عرصه جولان قلم، نمایشگاه توانمندی های اندیشه اندیشمندان بوده است. معیارسنجش افکار، تجلی انسانیت انسان ها و توانمندی ارزش ها را در اطراف قلم های انسان ها باید مشاهده کرد زیرا قلم، معیاری برای سنجش فکر و توان اندیشه هاست. در جولان قلم هاست که عقل اندیشمندان نمود پیدا می کند؛ چه اینکه حضرت علی علیه السلام فرمود: «اندیشه فرهیختگان بر کرانه قلم هایشان جلوه گر است». تحف العقول

هر که سخن را به سخن ضم کند قطره از خون جگر کم کند بدون تردید پیشرفت ها، امتیازها و مزایای علمی، دینی، ادبی و فکری که جوامع پیشرفته کنونی از آن برخوردارند، مرهون کوشش و نگارش نویسندگان دیروز است و چشم اندازهای امید بخشی که در آیین تصورات بشر فردا نقش می بندد، به تلاش نویسندگان بشردوست امروز وابسته می باشد. به قول ادیبی فرزانه: «نویسندگان توانا و متعهد گذشته، به منزله شهریاران مقتدری هستند که هم چنان از میان مقابر خویش بر ما سلطنت و حکمروایی دارند؛ زیرا قدرت قلم متکی بر حق و عدالت، از هر اسلحه ای قوی تر و برنده تر است» نگارش و فعالیت قلمی، یکی از ساده ترین اشکال تبلیغ و ابزار انتقال فرهنگ به دیگران است. از این رو در دنیای کنونی که هر روز افق های تازه ای در چشم انداز زندگانی علمی و فکری انسان گشوده می شود و وقوع رویدادهای سیاسی و فرهنگی، تغییراتی همیشگی را در روابط ملت ها و اوضاع اجتماعی بشر پدید می آورد، نویسندگان مسئول و متعهد، در روشننگری افکار عمومی، آشنا کردن جوامع با معارف و ارزش های معنوی و مادی، و تعیین خط مشی زندگی آینده، نقشی مستمر و اساسی را ایفا می کنند. در جهان کنونی، نویسندگی مقامی شامخ را در فرهنگ ملت ها داراست و پیشرفت کلیه مبانی تمدن از مذهب و علم تا سیاست و هنر و اخلاق، بر محور تألیف و

تصنیف و نگارش دور می زند. هم چنین پشوتانه اصلی وسایل ارتباط جمعی و رسانه های گروهی، فرآورده های قلم نویسندگانی است که با نگارش نوشته های متنوع، اخبار، گزارش ها، مقالات، نمایشنامه ها، فلمنامه ها، برنامه های تلویزیونی، رادیویی و نیز مطبوعات را تغذیه می کند. از این رو می توان گفت که هنر نویسندگی، ضروری ترین و عالی ترین هنرمی باشد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله میفرماید: «قلم، نعمتی بزرگ از سوی پروردگار است. اگر قلم نبود، سیاستی و دیانتی استوار نمی شد و زندگی خوشی در روزگار نبود» فتح القضاة

معارف اسلامی که همچون دریای بیکرانی است با ذخایر گران سنگ اخلاق، حکمت و راهکارهای آموزنده و سعادت بخش، و رمز و رازهایی که با شناخت و عمل به آن ها، زندگی مقرون به کمال شده و بهروزی نصیب جویندگان آن می شود. اگر این معارف به دست پژوهندگان دانا و با قلم نویسندگان توانای متعهد نگاشته نشود و عرضه نگردد، جامعه بشری همیشه در تاریکی های نادانی و فاقد اراده و راهکاری باقی خواهد ماند. بی شک درباره این وظیفه و عمل خطیر نویسندگان دانشمند است که پیشوایان راستین اسلام، ارزش مرکب قلم آنان را از خون شهیدان برتر و والاتر دانسته اند. (مداد العلماء افضل من دماء الشهداء).

اصل حفاظت از آموخته ها:

نوشتن از بهترین و مهم ترین راه های حفظ و صیانت از آموخته ها است. «روایت شده که مردی از انصار حضور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می رسید و در مجلس او شرکت می جست و سخنانی از آن حضرت می شنید که سخت او را به وجد و احساسات می آورد، به طوری که شیفته سخنان آن حضرت می شد، ولی نمی توانست آنها را به خاطر بسپارد. از این رو نگرانی خود را از جهت ضعف و کمبود حافظه با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در میان گذاشت. رسول خدا صلی الله علیه و آله به او فرمود: برای حفظ و نگهداری این سخنان، از دست خویش مدد گیر و به دستش اشاره فرمود که گفتار و بیاناتش را بنویسد.»

و نیز ابی بصیر از امام صادق نقل می کند که می فرمود: برای نگارش احقایق دینی دست به کار شوید؛ زیرا شما نمی توانید این حقایق را به جز از راه نگارش در خاطر خود حفظ نموده و از آن نگهبانی کنید؛ تشنه گمان حقیقت جو، عطش ناشی از ندانستن را با یادگیری علوم سیراب می کنند؛ اما در پی این یادگیری، تب و تاب حفظ و انتقال آن به دیگران در وجودشان جلوه و بروز پیدا می کند. این بی قراری دل را می توان با نوشتن و تراوش قلم آرام ساخت. امام صادق می فرماید: «جان و دل و روح انسان، بر نوشتار تکیه کرده و به آن آرام و اطمینان می یابد». و نیز مفضل بن عمر می گوید: امام صادق به من فرمود: «دست اندر کار نگارش باش و علم و آگاهی خود را میان برادران ایمانی خود منتشر ساز و چون از دنیا بروی، این نوشتار را برای فرزندان به ارث گذار؛ زیرا روزگاری پر آشوب در پیش است که مردم جز با نوشته ها و کتابت خود نمی توانند خویش را با چیز دیگری مأنوس و سرگرم سازند». چنانچه آن حضرت خود همیشه قلم به همراه داشت. محققاً کتاب ها و نوشته ها، منبع و میراث ماندگاری برای نسل های آینده و خود فرد به شمار می رود تا آن جا که آن ها را جزو صدقه جاریه نیز قرار داده اند و به راستی که نفع آثار قلم، همواره ادامه دارد و پاداش آن نصیب صاحب آن می شود. پیامبر اکرم ﷺ فرموده است: «آن گاه که یک فرد مؤمن از دنیا می رود، حتی اگر برگی از نوشتار از خود باقی بگذارد، نوشتاری که مطالب علمی در آن انعکاس یافته است، این برگ به صورت پرده و حفاظ و سپری او از آتش جهنم خواهد بود و او را صیانت خواهد کرد و...».

نیز از آن حضرت است که: «هر کس دانش یا سخنی از من بنگارد، پاداش او نیز همواره وجود دارد تا هنگامی که آن دانش و سخن بر جا مانده است.» نوشتن، بهترین وسیله برای بیان افکار افراد است. با نوشتن، رازها و اندیشه های درونی بروز و ظهور می یابد و هر آن

چه در ذهن پیچیده انسان نقش بسته، به بیرون تراوش می کند. انسان آن چنان که با نوشتار می تواند منظور خویش را به دیگران تفهیم کند، با زبان نمی تواند. از این رو، می توان این سخن معروف حضرت علی (ک) را درک کرد که فرمود: «قلم، گویاترین کسی است که از طرف تو سخن می گوید.» بیاد داشته باشیم که نعمت های فراوان الهی برای پرورش و رشد افراد، بی منت از سوی خدای تعالی عطا شده است. از این رو، شکرگزاری و قدر داشتن نعمت ها کاری بسیار نیکو و پسندیده است. شکر هر نعمت نیز باید متناسب با آن نعمت باشد و همان طور که شکر نعمت علم زکات آن، نشر و گسترش آن در سطح جامعه است، طبق فرموده ای: «زکات دست، بذل و بخشش از نعمت هایی است که خدا به تو ارزانی داشته، و جنبانیدن آن است با گرفتن قلم و نگارش دانش ها و بهره هایی که مسلمانان از آن در راه فرمانبرداری خدای بزرگ بهره مند شوند. در مکتب حیات بخش اسلام، علم و دانش اهمیت بسیاری دارد و به آموختن و کسب آن توصیه های فراوانی شده است، تا آن جا که پیشوایان بزرگ دینی، علم را رشته میان انسان ها و خداوند و جلسات علمی را، عبادت پروردگار به شمار آورده اند. پیامبر اکرم ﷺ از هر فرصت و زمینه ای برای این امر مهم استفاده می کرد تا حدی که فدیة جمعی از اسیران جنگ بدر را که چیزی برای فدیة دادن نداشتند، آموزش نوشتن به کودکان انصار قرار داد و...».

حق فرزند:

در فرهنگ دینی ما، قلم و نوشتن ارزش به سزایی دارد. خداوند متعال در کتاب آسمانی خویش به این خلقت گران سنگ قسم یاد می کند؛ خلقتی که تجلی کننده معرفت و نورانیت علوم الهی است. ارزش این موجود بی نظیر در مکتب اسلام تا بدان جاست که یکی از وظایف پدر در برابر فرزند آموزش نوشتن به اوست، پیامبر بزرگ اسلام ﷺ تأکید بر این دارد که: «یکی از حقوق فرزند بر پدر این است که نوشتن را به او بیاموزد. علما و دانشمندان، تمام تلاش خویش را برای

تبلیغ و گسترش احکام، قوانین و نظام تربیتی دین اسلام به کار می برند. آنان وجودشان، همت شان و قلم شان را سیر هجوم شبهات دشمنان قرار می دهند تا اوقیانوس بیکران معارف مکتب اسلامی، هم چنان در جهان جاری باشد. پیغمبر والا مقام اسلام می فرماید:

«در روز قیامت، آثار قلمی دانشمندان را با خون شهیدان می سنجند و آن گاه ارزش مداد دانشمندان و آثار قلم آنان، بر خون شهیدان برتری پیدا می کند.» در دنیای امروز نوشتن از مهمترین وسایل تفهیم و ارتباط به شمار می رود و قلم در نشر عقاید و افکار و نزدیک کردن جوامع بشری و اشاعه فرهنگ و تمدن نقشی حیاتی دارد. از جایی هم، نوشته موقعی اهمیت پیدا می کند که نویسنده آن با هدف و مسئول باشد و شور و عشق و افکار عالی آمیخته با خجسته پیامی برای نوشتن داشته باشد و برای آگاهی و رشد استعداد انسان و جستن حقیقت تلاش و مبارزه کند. در اینجا است که سهم محتوا و فکر در ایجاد اثری که ارزش انسانی داشته باشد از قالب بیشتر می شود.

هر چند محتوا و قالب در هنر نوشتن، چون روان و کالبد در بشر است که از هم جدا ناپذیرند. همانطور که کالبد بی روح انسان دارای اثری نتواند بود، قالب بی محتوا را هم در جهان هنر جایی نیست؛ گاهی تأثیر قلم، از تأثیر زبان در وجود انسان زنده بیشتر و تراوش قلم ماندنی تر و جاودانه تر است. چه، آثار ارباب قلم بوده که به فرهنگها و

کتابها و کتابخانه ها و تمدنها تبدیل شده و به موضوعات جاودان روح بخشیده است. خداوند، انبیای گرامی و پیامبران اولوالعزم خود را با کتابها و صحف فرستاده است. گرچه ایشان اهل زبان و قول و منطق و دعوت به خیر نیز بوده اند، در کل از زبان، بیان، قلم، عقل و وحی، در راه آرمانهای الهی و حاکمیت توحیدی استفاده نموده اند.

په اسلامي حکومتونو کې تمدن او وړتياوې

شمس الرحمن فرخان

۱- **دلگېستونو او راټولونې ديوان:** ډيرلوی جوړشوي دفتر دخراج او راټولونې دفتر دی ددغه دفتر دنده څرنگه چې له نوم څخه ښکاره ده داسلامي ملکونو د مالی راکړې ورکړې مخکېنه وه د اسلامي اړونده ملکونو د شتمنيو ثبت، دلگېستونو ضرورتونه په مناسبو مدارکو کې، د بیت المال سمبالتیا اومسلمانانو ته دنوموړی بیت المال څخه عادلانه ویش ترڅو خپلې ونډې ترلاسه کړي. دغه دفتر په اسلامي ملکونو کې فعال شتون درلوده اوپه اوسنیو وختونو کې ئې هم پراختیا ومنده او ددوی کړنې لاپسې درندې اوځانگړي شوې دلوی عوایدو شمیر اومحاسبه دلویو زیرمو سمبالښت د مالیاتي متولیانو لپرل مختلفو ځایونو ته ددغه دیوان دنده وه.

۲- **دبرید دفتر:** دغه دیوان دخبرتیا اوڅېړونو او همدارنگه دحکمونو دورلو او اورولو اطراف اومرکز ته کړنې او دندې درلودې خو دغه دفتربیاپه ورستېو کې داسلامي ملکونو ترمنځ دیولوی امنیتي مرکز په بڼه بدولون وموند ددغې دفتر مشریاخری چې دبیرید لویه دنده یې په غاړه درلوده دجگ پورو دولتي چارواکو دغړوڅخه

او جوړښتونو اساس او بنسټ همغه کړنلاره ده چې د اسلام سترپیغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ د الهی دغې وحی سره سم منځ ته راغله:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ = الحجرات: ۱۳

ترجمه: ای خلکو مونږ تاسو له یوه نارینه اوښځینه څخه پیدا کړی یاست اوتاسو مو شعبي شعبي اوقبیلې قبیلې وگرځولی ترڅو یو بل سره وپېژني په رښتیا دپاک الله په نزد دیرښه اوغوره ستاسو هغه څوک دی چې ډیره ښه اوترټولو غوره تقوی لري.

داسلام سپیڅلی دین پراختیا د عربستان د ټاپوزمې د پولې نه وراخوا ټاټوبو ته د نوموړو ځمکو او لویو ښارونو د اوسیدونکو د اړتیا لامل وگرځیده ترڅومختلف اداري جوړښتونه د دیوان اویا دفتر په نامه منځته راشي. نوموړو دفترونو دخپل اړونده دندو په تړاو مختلفه نومونه ځانته غوره کړل اویاپه بل عبارت دغه دیوانونه دکړنو دڅرنگوالی له مخې په مختلفو نومونو یاد شوي.

اسلامي لرغنتوب د بشري ټولنې لپاره یو ستر تمدن پرځای کیښود چې دتل لپاره یی دغې ټولنې ته ښکلا او لیوالتیا ور وېښله چې مونږ په دغولیکونو کې زیارباسو څو ددغو لرغنتوبونو ښې بیلگې په گوته کړو او وضاحت ورکړو او دا باید له یاده ونه باسو چې ډیره لویه لاسته راوړنه په لمړي سر کې د اسلامي حکومت منځ ته راوړنه ده چې دلمړی ځل لپاره دغسې یو حکومت د مدینې منورې په ښار کې منځ ته راغی البته دغه شکل حکومت چې دحضرت پیغمبر ﷺ تر لارښودنې لاندې په نومړی ځای کې شتون پیدا کړ چې د یوه لمړنی ښار دابتدایي جوړښت سره یې ورته والی درلود ځکه تردیره کچه اداره کوونکی جوړښتونه په کې منځته نه وو

راغلی لاکن دټولو پرلپسې زمانو او وختونو جوړښتونه دغې مرحلې سره تړاو لري هرڅومره چې اسلامي ولکو پراخوالی ومنده دنوو اړتیاو اوغوښتنو دځانگړو موسسو او دیوانونو لامل و گرځیده او دوخت دغوښتنو سره سم دغه اړتیاوې اوغوښتنې سمبال اوپرځای کیدې چې په حقیقت کې ددغو ټول ارزښتونو

شميرل كیده همدارنگه د ژرتر ژره خبر رسولو ترمنځ د لارو او کاروان سړايونو په پراختياکې ځانگړی پاملرنه وشوه.

۳- دليکنو اورسنيو ديوان:

د تاريخی ليکنو څخه داسې جوتنه کېږي چې دغه ديوان د اسلام دستر پيغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ په زمانه کې شتون درلوده ځکه گران پيغمبرتل او پرلپسې ډول دقبایلو دمشرانو اودکاوندیو هیوادونو د چارواکو سره لیکنې اومکاتې درلودې لیکن دوخت په تیریدوسره ددغه دفتر دندې مخ په زیاتیدو شوي او دنوموړی دفتر ډیره ستره دنده دليکنو اوفرامينو رسول وه.

۴- دليکرو او جشی ديوان:

دعربستان دتاپوزمې دیوالی سره سم دمديني واکمنی او دنظامی ځواک لرونکی هم شو چې تردې وخته په عربستان کې منځ نه وو راغلی او ددوم خلیفه دخلافت په دوره کې دنظامی ځواک دجوړولو په هکله یوڅه هڅې او مړاندې وشوې ددغه دفتر لمړی دنده دسرشمیرنې او داسلام دصدر په جگړوکې دونه لرونکو سمبالول وه ترڅو دهر وگړی برخه اوتقسیم دنوموړی دگډون په تناسب هغه سره محاسبه شي او دوخت په تیریدوسره ددغه دفتر دنده پراخه شوه په دې بڼه چې دنظامی ځواکونو مخکین توب دجگړه ایزو امارو سمبالتیا دجگړې لپاره د وسلو او اړینو شيانو جوړونه او همدارنگه دنظامیانو دحقونو ورکړه ددغه ديوان په غاړه وه.

۵- دبیت المال ديوان:

دبیت المال دتشکیل نیټه دیوه دیوان په بڼه د دریم خلیفه دعصر سره سم سمون پیدا کړ په دغه وخت کې داسلام د ستر پيغمبر د حضرت محمد ﷺ د مسجد یوه برخه دبیت المال دساتنې په غرض ځانگړې شوه او یو څو وگړي یې

دبیت المال دمحافظت په هکله هلته وگمارل او دوخت دتیریدو سره سم دغه نهاد دحکومت دډیرو لویومادی ایښودنو څخه شتون پیدا کړ. دغه دیوان بڼې مادی لاسته راوړنې اوځانگړی لگښتونه درلودل چې مادی لاسته راوړنې یې دغنایمو اوصدقاتو له کبله راغونډېدې ددغه دفتر شتمنی او پیسې د مسلمانانو دژوند دښه کیدو په غرض او ددوي دکورني ژوند د اړتیاوو دسوکالی په هکله اوهمدارنگه دحقوقو دتادیې اوهغوی ته اسلحې اونورو اړینو څیزونو دسمبالښت په غرض لگښتونه کیدل.

۶- دمظالمو دڅېړنو ديوان:

د اسلامي دډیرو لویو اومهمو دیوانونو څخه دمظالمو دڅېړنو دفتر وو چې کولای شو هغه دننی سترې محکمې سره پرتله کړو. ددغې ادارې دنده اوڅارنه دقاضی القضات پرغاړه وه، دقضاتو منصب اولقب هغه چاته ورکول کیده اوځانگړي شوې وه چې دلورو خوښو سجاواوو او تقوای اوځاوند وو دغوقاضیانو دملک عدلی اوقضایی دنده په غاړه درلوده.

۷- دحسبي اداره یادفتر:

دا نهاد او ایښودنه چې دڅارنې اولپتنې دنده یې په ټول ښار اوبازار کې په غاړه درلوده اودخلکو له کړنو څخه یې په ټولنه کې څارنه کوله او دبدو فحشایي کړنو څخه یې په کلکه مخنیوي کاوه ددغه دیوان مسوول محتسب نومیده او ډیره اړینه وه چې دغه اداره دخاصو او ځانگړو شرطونو لرونکي وي دیومحتسب دنده په لاندې ډول څرگندیږي.

❖ دښارونو او بازارونو څخه نظارت اولیدنه.

❖ د ټولنې دکړونو او اعمالو او اخلاقو څخه په څیره سره کتنه.

❖ د نرخونو او ټلوپوره څارنه اوکتنه.

❖ د خلکو د عباداتو څخه پوره نظاره

اوکتنه.

❖ د لیارو اوجورښتونو څخه نظارت اوکتنه.

په پورتنیو لیکنوکې د اسلامي حکومتونو په تگ لپاره یوڅه رڼاواچول شوه خو په ټولیزه توگه ډیرې نورې بریاوې او جوړښتونه د نوموړو حکومتونو دکړنو په لړکې لیدل کیږي. دا یو ریښتني واقعیت دی چې دبشری ټولنې په آسمان کې اسلامي تمدن دیوه ځلانده ستوري په بڼه شتون اومقام لري او ددغه دین اوتمدن پیروان دیوې بشردوستانه جذبې درلودونکي دی اوکیداشی چې ددغه امت دین اوعقیده دبشری نړۍ لپاره ښه بیلگه شی. او که ځکه اسلامي امت د پیروني اولوریني هغه امت دی چې په ټولو انسانانو پوره زړه سوی او ترحم لری اودغه کار دخبر ښیگني اورحمت سرچینه په ټولو انسانانو دځمکې دمخ پرحیواناتو لورینه لری. په تاریخ کې داسلام څخه بغیر دبل داسې ملت او تمدن پته نه لگيږی چې په ټوله مانا خیر او ښیگنوته لیوالتیا ولري. کومه لیوالتیا دخبر رحمت اوبښیگنو په اړوند لیدل شوي وي هغه په یوه وړوکی چاپیریال کې لکه دمعابدو اومدارسو په ولکه پورې اړ اوکلابند وي. خو په موجوده پیر کې یوشمیرغیرې اسلامي هیوادونه گورو چې دخپلې ټولنې اجتماعي اړتیاوې دټولنیزو هیوادونو له لپارې څخه اوچتوي خوداکار داسلامي تمدن دټولنیزو نهادونو سره دهغوی د عظمت اوشوکت په عصر او زمانه کې توپیر لري اوهمغړی نشی کیدای یوډیر روښانه او ځلانده توپیر داسلامي تمدن اوغیراسلامي هیوادونو په تمدن کې دخبریه او مرستندویه نهادونو په منځته

راورنه کې دادی چې دهغو ټولنو خیریه کړنې چې په غیراسلامی هیوادونو کې یې ترسره کوي دخپل ټولنیزشهرت اومنزلت لپاره په کاراچوي حال داچې دمسلمانانو دخیریه کړنو موخه دپاک الله درضا غوښتنې پربنسټ ولاړوي او دالله ﷻ دبنندگانو ددنیاواوخرت ښیګڼې په کې نغښتې وي چې ددغورغنده اواغیزمندو کړنو یوه بیلګه دصلاح الدین ایوبی په وجود کې لیدلای شوهمغه ډیرزیات مالونه اوښتمې دخیر اوصلاح په لارکې ولکولی دشام اومصرتول ملکونه یې دخیریه ودانیوڅخه خالی پرینه ښودلی چې دنوموړو ودانیو څخه دمسجدونو مدرسو اوکاروان سراویونو نومونه اخیستلای شوخو دنوموړی خیر غوښتونکی انسان نوم اونښه دهیڅ یوې ودانې په دروازه یاپه پل کوم ځای کې نه دی کیندل شوي. داپه خپله دمسلمانانو دښې روحې اوخیریه کړونو په اړوندیوه بیلګه ده اوداتولې هغه اغیزمندې مسلې دي چې دهرورګړی دحیریت اوتعجب لامل ګرزی او دهغې لید لوری دې خبرې ته را ګرزي چې اسلامی موخه اوغوښتنه یې داسلامی ټولو موخو اوغوښتنوڅخه یوازې اویوازې په اسلامی تمدن کې ترسره کېږي که چېرې داسلامی تمدن بنسټیزې بڼې اواصول ترژورې کتنې لاندې ونیسو نو ددغې مطالعې څخه به ډیرې اغیزمندې اوپه زړه پورې موخې رابرسیره شی خودیوه نصب العین په توګه داحقیقت بایدهم هیرنکړو چې دبشر په طبیعت کې یوڅه ناخواله اورتلې صفتونه لکه بخل شیطانی وسواس ویره فقر مسکنت نورې نفسانی موخې اوغوښتنې تل شتون لری لیکن اسلام د انسان دخلاصون لپاره خپل پيروان له دغه بد طبیعت

ای خلکو مونږ تاسو له یوه نارینه اوبښځینه څخه پیدا کړی یاست اوتاسو مو شعې شعې اوقبیلې قبیلې وګرځولی ترڅویوبل سره وپېژني په ریښتیا دپاک الله په نزد ډیرښه اوغوره ستاسو هغه څوک دی چې ډیره ښه اوترټولو غوره تقوی لري. داسلام سپیڅلی دین پراختیا د عربستان د ټاپوزمې د پولې نه وراخوا ټاټوبو ته د نوموړو ځمکو او لویو ښارونو د اوسیدونکو د اړتیا لامل وګرځیده ترڅو مختلف ادارې جوړښتونه د دیوان اویا دفتر په نامه منځته راشي. نوموړو دفترونو دخپل اړونده دندو په تړاو مختلفه نومونه ځانته غوره کړل اویاپه بل عبارت دغه دیوانونه دکړنو دڅرنگوالی له مخې په مختلفو نومونو یاد شوي.

اویوالی دانسان غوښتنې یوه بله ښیګڼه د اسلام دتلیاتې تمدن څخه شمیرل کېږي ځکه دپاک قرآن دی چې دلومړي ځل لپاره یې ریښتینې برابروالی اومساوات دبشری ټولې ترمنځ خپورکړ څنګه چې فرمایي: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾ (الحجرات: ۱۳)

ترجمه: په تحقیق سره بهتردستاسو دالله په نزد ستاسو تقوای لرونکی دی. همدارنګه دخدای ﷻ رسول په حجة الوداع کې خپل ورستی پیغام دسترې کنګرې په موقه څرګنده کړ اووې فرمایل انسان له آدم ﷺ څخه او آدم ﷺ له خاورې څخه منځ ته راغلی هیڅ عربی په عجمی اوهیڅ عجمی پرعربی او همدارنګه سپین پوټکی په تورپوټکی اوتورپوټکی په سپین پوټکی لویوالی اوغوره والی نه لری مګر په تقوی اوبیریدنې سره دبلې خوا ددغسې اصول اوبنسټونو خپرول یواځې دکاغذپرمخ لیکنې په اسلام کې نه دی بلکې دعمل په ډګر په روګدیزه بڼه اودکوم خنډڅخه پرته ترسره کېږي څنګه چې په مسجدونو کې توراوسپین دلمانځه دفریضې داداء کولوپه موقه یودبل ترڅنګ د ورورولی په فضاء کې سره ودیرې او واحد خدای ته د راز اونياز په کولو اودګناهونو ښې د غوښتنې په اړوند سربېر سجده ږدی اوهمدارنګه

څخه ښیګڼو ښوکارونو اواتفاق ته راغواړی اوتول نفسانی اوشیطانی صفتونه دپاک الله ددغه ملکوتی حکم سره په ماتې مواجهه کېږي ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ﴾ (البقرة: ۲۶۸)

ترجمه: شیطان تاسوته (د انفاق په وخت کې) دفقر، بی وزلی او فحشا وعده درکوي لکن پاک الله تاسوته د ښې او برتری وعده درکوي او د الله ﷻ قدرت پراخ اوپه هرڅه پوه دی.

په پورتني الهی کلام کې الله ﷻ ټولو خلکو ته له توپیرڅخه پرته خطاب کوي اوهغوي ښواونیکوکارونو ته رابولي داسې چې شتمن خلک دخپلو شتو په لرلو سره دنورو بیوزلو او اړکسانو مرستندوی شي اودهغوي لاس نیوي وکړی بیوزلان اوعام خلک باید په خپلو لاسونو ژبو اوکړنو سره یوبل ته دښه چوپړ لامل وګرزي ده دپاک الله حکم اوفرمان په دې معنی دی چې داسلام په سپیڅلی دین کې هیڅوک دښوکارونو په سرته رسولو کې معافیت نه لری اوهروګړی دنده لري ترڅو دنورو انسانانو دنیکمږغی اوسوکالی په لارکې له هرې ممکنه وسیلې څخه کارواخلي دبشری ټولې دوګړوترمنځ مساوات

دحج دمراسمو دپرځای کولو په موقه دبرابری اصل ساتل شوی په دابنه چې دبشری نړی وگړی تور اوسپین ټول په یوه ځمکه کې ټول دیوې سپینې جامې لاندې پرته له کوم توپیر څخه دحج مناسک پرځای کوي.

پورته څرگندونو څخه په زغرده بڼه جوتیري چې انسان اوانسانی کرامت له هرې بلې ستاینې څخه اوچته اوسپنځلی مقام لری اودیو وگړي انسانی کرامت په ښوگړنو عقل اوتقوای پورې اړه لري اوهیڅ کله به د نوموړی انسان دپوټکي توروالی اوسپین والی هغه ته ارزښت اومنزلت ورنکړی د همدې سپنځلې نظری په لرلوسره وچې دالله رسول ابوذرغفاری چې دهغه له نږدې یارانو څخه وه اوداچې هغه حضرت بلال دتورې ښځې په زویتوب توهین کړ په ډیرو سختو اوټکونکو ویناوو ملامت وگرځاوه اوهغه یې داسې کس وشمیره چې دجاهلیت ځانگړتیاوې یې په مغزو کې پاتې وي او دغه کارې دپوهې اوناپوهي ترمینځ د واټن شتون په گوته کړ چې په حقیقت کې داسلامی تمدن اوجاهلی تمدن ښودنه کوي په هغه تمدن کې چې یو نژاد په بل نژاد غوره والی اوځانگړتیاوې نه غواړي اوخپل سپین پوټکي په تورپوټکی باندې لوړ نه بولی حقیقت دادی چې دیوې پوهې ټولنې تمدن هوښیار پوه اودکرامت خاوندان منځته راوولی کوم وخت چې مسلمانان دمصر دفتحې په موخه مصر ته ورننوتل دبابلینون دکلاپه چاپیریال کې ودربدل نومقوقس دمصر ټولواک دمنذاکړې غوښتونکي شو اوخپل استازی یې د مسلمانانو امیر ته واستاوه ترڅو ولیدل شي چې مسلمانان څه غواړی ددې کار دپای ته رسیدو څخه وروسته مقوقس له مسلمانانو څخه وغوښتل ترڅو خپل

استازی دهغو حضور ته واستوی عمر وبن عاص لس کسان د عبادۀ بن صامت په مشرۍ مقوقس ته واستول عبادۀ بن صامت یو تورپوټکي او دجکی ونې خاوند وه عمرو بن عاص ورته لارښوونه وکړه ترڅو دخپلو ملگرو په مشرۍ دمقوقس سره خبرې وکړی کوم وخت چې عبادۀ بن صامت دنورو په مشرۍ دمقوقس مجلس ته ورداخل شو نومقوقس دهغه له ډیرې تورې څیرې څخه وویرید اودمذاکره کوونکو له ډلی څخه یې وغوښتل چې دغه تورپوټکی سړی له ماڅخه لرې کړي. او یوبل سړی دهغه پرځای وټاکي ترڅوله ماسره خبرې وکړی په دغه وخت کې ټولو استازو په یوه غږ سره وویل چې دغه تورپوټکی زموږ بادار او آقا دی اوزموږ ټولو څخه دپوهې له اړخه ډیر اوچت اوبریا دی اوتل دهغه په لیدلوری او ویناوو عمل کوو اوزموږ امیر هغه زموږ دمشراولارښود په حیث ټاکلی اوموږ چمتو یوچې دده له اومرو اوحکمونو څخه تابع والي وکړو مقوقس وویل څرنگه خوندي اوبخلا شوي چې یو تورپوټکی له تاسو څخه غوره اولور ټیکاو ولری حال داچې تاسې باید غوره اوځانگړی وی او دی اونورتورپوټکی باید په ټیټه کچه او وړوکی سطحه کې شتون ولري. استازو په یوه آواز نارې کړې او وې ویل چې نه داسې نه ده چې تاسو فکر کړی دغه سړی چې په کومه بڼه تاسې گورئ زموږ په منځ کې دلور اوبریالی مقام څخه بهر مند دی سپین والی اوتوروالی مونږ څخه کومه موخه اولیدلوری نه لری مقوقس عبادۀ ته وویل ای توره مخکې راشه اوماسره په آرامه خبرې وکړه ځکه زه ستاله تورې څیرې څخه بیرېرم اوکه ستا خبرې څه کلکی اوژغورنده شي زما ویره به لاپسې ډیره اوستړتیا ته به ورسېرم عبادۀ په

داسې حال کې چې د مقوقس ویره او ناهیلې بڼه یې لیده وې ویل زموږ په لښکرو کې زرنه سپین پوټکي شتون لری چې هغوي ټول له ماڅخه په لویه کچه توروالی لری نوآیا تاسو دغه تمدن ته پاملرنه نه ده کړې چې څومره ښکلي اوانسان پال دي.

داسلامي تمدن په راتگ سره ټولې غلطې کرښې اوناودرسته معیارونه دنیستی کندی ته ولويدي اودغه سې ناخواله فکرونه اودودونه یې دعقل اوهوښیاری نه بهر اعلان کړل په اسلامي تمدن کې کله چې تورپوټکی دسپین پوټکی په پرتله دپوهې وړتیا او ریښتینولۍ خاوند وي نو دسپین پوټکی څخه لوړ اودامتیاز خاوند کیدای شی چې روښانه بیلگه یې عبادۀ بن صامت یودهغو خبره گانو څخه وه چې اسلامی تمدن هغه یولارښود اوزعیم ټاکلی وو اودده ټاکنه یې دده دپوهې په انډول یوه لویه لاسته راوړنه بللې ده لنډه داچې اسلامی تمدن نژاد دسپین اوتوترمنځ په رسمیت نه پیژنی اوپه کلکه یې ردوي اوهیڅکله نه دی لیدل شوې چې د تورپوټکو ټولنه دې وي اوسپین پوټکي دې په هغه کې ځای ونه لري اوهیڅکله تورپوټکی د توروالی له کبله ترپوښې افشار لاندې نه دي راغلی اودوي ته توهین اوسپکاوی نه دی شوي داوې په اسلامي حکومتونو کې اسلامي ځانگړتیاوې پاک الله دې زموږ

اسلامي ټولنه داسلامي تمدن په رڼا کې سوکاله او نیکمرغه اوله ستونزو څخه خلاصه وگرځوي.

توبه از دیگله فرآورست

فصل دوم و آخر:

هدیت الله هدفمند نبی پور

۵- حکم توبه

همه منابع اهل سنت اعم از قرآن، سنت و اجماع امت بر وجوب مبادرت به توبه علی الفور حین وقوع خطاء متفق اند. پس کسیکه تاخیر کند گنهگار است، امام نووی به نقل از علما می گوید: توبه و رجوع نمودن از هر نوع گناه واجب و ضروری می باشد، و ایشان برخی آیات قرآنی را به طور دلیل ذکر نموده است که خداوند قدوس می فرماید:

﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^{۳۱} النور: ۳۱

ترجمه: ای مومنان همگی به درگاه خدا توبه کنید تا باشد که شما رستگار شوید. و نیز فرموده است:

﴿وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ﴾^۳ هود: ۳

ترجمه: و اینکه از پروردگارتان آمرزش بخواهید سپس به درگاه او توبه کنید. مفهوم این آینه این است

که در مورد گناهان سابقه و گذشته از خداوند مغفرت و آمرزش بطلبید و در مورد گناهان آینده نیز به طرف وی رجوع کنید. (پیشین، ۷ ص ۲۴۲ - ۲۴۴)

در اینکه توبه کردن فرضی از فرایضی دین است، هیچ اختلافی نیست. آری توبه کنید؛

باشد که رستگار شوید و به سعادت دنیا و آخرت نایل آئید. نسفی میگوید: بنده هر چند کوشش کند باز هم در امثال اوامر و نواهی خدای متعال از سهو و قصور خالی نیست، از این جهت است که حق تعالی تمام مومنان را به توبه سفارش کرده است. (۱۰ ص ۲۱۱)

و همچنین قرآن مومنین را به دوگروه تقسیم می نماید که همانا رستگاران، و ظالمین و ستمگاران می باشد، که در اینجا به همان گروه ظالمین اشاره میکند:

﴿وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾^{۱۱} الحجرات: ۱۱

پس هر کسی که توبه نکند آن گروه ظالم و ستمگار است یعنی به جان خود ستم کرده است.

ادامه آیه سوم سوره هود بیان می دارد در مورد گناهان تان از او بخشودگی بجوئید و بر طاعت و توبه ای خالصانه پایداری کنید تا در این دنیا شما را از منافع گرانقدر از قبیل وسعت رزق و آسایش معیشت، بهره مند کند تا وقتی معلوم که عبارت است از خاتمه عمر تان، و هر نیکوکاری را به پاداش عمل خود نایل می گردانند، اگر از ایمان و طاعت خدای رحمان سر برتابید من می ترسم که در روز قیامت دچار عذاب شوید، عذاب، به کبیر توصیف شده

است، چون شامل هول و هراسی شدید است، بعد از مرگتان نزد او بر میگردید و او توانایی کشتن و زنده کردن شما را دارد و میتواند تکذیب کننده را کیفر دهد و هیچ چیز او را نا توان نمی کند، پس دیده می شود که آیه شامل تهدید بزرگی است.

(۱۱ ص ۳۳۷)

خداوند در جای دیگری می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمُ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ، ثَوْرُهُمْ بَيْتٌ أَبَدِيٌّمْ وَيَأْمَنُ بِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنَا ثَوْرَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^۸ التحريم: ۸

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده اید به درگاه خدا توبه ای راستین کنید، امید است که پروردگارتان بدیهایتان را از شما بزدايد و شما را به باغهایی که از زیر درختان آن جویبارها روان است در آورد، در آن روز خدا پیامبر خود و کسانی را که با او ایمان آورده بودند خوار نمی گرداند نورشان از پیشاپیش آنان و سمت راستشان روان است می گویند: پروردگارا نور ما را برای ما کامل گردان و بر ما ببخشای که تو بر هر چیز توانایی، اگر توبه کنید

و صادقانه و خالصانه به خدا زاری نمایید، پروردگار شما گناهان تانرا درگذرد، و گناهان شما را نادیده بگیرد، و شما را در بوستان های که در زیر درختان آن رودهای جاری است در آورد، و این نتیجه توبه نصوح میباشد. در گلستان سعدی آمده است که: هرگاه یکی از بنده گان گنهگار، پریشان روزگار دست انابت به امید اجابت به درگاه حق جل و علی بردارد ایزد متعال در وی نظر نکند بازش بخواند باز اعراض کند بازش به تضرع و زاری بخواند حق سبحانه و تعالی می فرماید: دعوتش را اجابت کردم و حاجتش بر آوردم که از بسیاری دعا و زاری بنده همی شرم دارم،

کرم بین و لطف خداوند گار گنه بنده کرده و او شرم سار. (۱۲ ص ۱۹)

۶- درجه توبه

امام غزالی در احیاء علوم دین فرموده است: اقدام برگناه دارای سه درجه میباشد.

اول "هیچ وقت مرتکب گناهی نشود این خصوصیت ملایکه یا انبیاء است.

دوم "گناه هایی که بر آن اقدام نموده، اصرار ورزیده و گاهی از آن پشیمان نشده و به فکر ترک آنها نباشد، این درجه شیاطین است.

سوم "مرتکب گناهی شده اما فوراً بر آن نادم شده است و در آینده اراده قطعی کند که دوباره تکرار ننماید، این مقام بنی آدم است.

از اینجا معلوم می شود که بعد از صدور گناه، توبه نکردن کار ویژه شیاطین است، بنابر این به اجماع امت توبه فرض است. قرآن مجید می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ

سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ (التحریم: ۸)

یعنی ای مومنان توبه کنید به طرف خداوند ﷻ توبه خالص، جای تعجب نیست که خداوند گناهان شما را کفاره کند و شما را در باغ های داخل کند که در زیر درختان آنها نهر ها جاری است. رحمت خداوند رحیم را ملاحظه فرمایید که انسان در تمام عمر در نافرمانی او مبتلا باشد اما همینکه قبل از موت از ته دل توبه کند نه تنها به این امید که گناهانش مورد آمرزش رب العالمین قرار میگیرند بلکه در ردیف بندگان محبوب در آمده وارد جنت میشود، در حدیث رسول اکرم ﷺ فرمود: التائب من الذنب کمن لا ذنب له (۱۳) ص ۴۰۷ یعنی توبه کننده مانند کسی است که گناهی نداشته باشد. در بعضی روایات نیز آمده که وقتی بنده ای از گناهی توبه کند و آن توبه نزد خداوند پذیرفته شود، پس تنها این نیست که بر او مواخذه نباشد بلکه آن اعمال نوشته نزد فرشتگان محو میگردد تا که از رسوایی نجات یابد.

البته این لازم است که توبه خالص توبه نصوح باشد. دوم گناهی که مرتکب شده فوراً آنرا ترک کند و در آینده عزم جزم بر اجتناب آن داشته باشد. سوم این که بفکر تلافی منافات با شد، یعنی گناهی که مرتکب آن شده است حتی المقدور آنرا جبران کند، مثلاً اگر نماز و روزه فوت شده باشد قضای آنها را بجای آورده، و اگر آمار دقیق نماز و روزه ها را یاد نداشته باشد فکر و تامل کرده تخمین بزند، سپس به قضای آنها کاملاً اهتمام ورزد. اگر به یک وقت نمیتواند پس با هر نماز یک یک نماز قضای عمری بخواند همچنین در اوقات

متفرقه به قضای روزه ها اهتمام نماید اگر زکات را ادا نکرده است پس زکاتهای گذشته را به یک وقت یا تدریج ادا کند و اگر حق کسی را تلف کرده است آنرا به او مسترد نماید و اگر به کسی ایذا رسانده است از او طلب عفو کند اما اگر بر کردار خویش نادم نباشد یا نادم شده است ولی در آینده بر ترک آن اقدام نکند آن توبه بشمار نمی آید اگر چه با زبان هزار بار توبه بگوید. (۱۴ ج ۳ ص ۴۲۵) هر گاه کسی مطابق شرایط فوق توبه کرد او با وجود ارتکاب هرگونه گناه بنده محبوب خدا قرار میگیرد و اگر بعداً طبق مقتضای بشریت گاهی گناهی را مرتکب شود فوراً توبه را تجدید کند و به بارگاه غفور و کریم امید وار باشد که هر دفعه توبه قبول میشود.

(همان، ۱۴ ج ۶، ص ۴۲۶)

تصویر سازی مولانا چقدر زیبا است:

بازآ بازآ هر آنچه هستی باز آ

گر کافر و گبر و بت پرستی باز آ

این در گه ما در گه نومیدی نیست

صد بار اگر توبه شکستی باز آ

(مثنوی)

۷- توبه خالصانه

آنگونه که در فوق، آیه هشتم سوره تحریم را ذکر نمودیم به خاطر اطلاع کلام نخواستیم تکرار شود

بیان می دارد که در روز قیامت کسانی که توبه خالصانه کرده اند ایمان و عمل صالح ایشان نوری تولید می کند که پیشاپیش و سوی راست ایشان قرار داشته و در رشتانایی این نور به جانب بهشت در حرکت اند وقتی خاموش شدن نور، منافقان را می بینند، رو به

درگاه خدا میکنند و میگویند: پروردگارا! نور ما را کامل گردان تا در پرتو آن به بهشت برسیم و ما را ببخشی، چرا که تو، بر هر چیزی بس توانایی. (۱۵ ج ۶، ص ۳۹۷)

این ترغیب و تشویقی است که باید بدان چشم طمع دوخت، و بزرگداشت سترگی است، که باید به انتظارش نشست، در روزیکه روز خوار داشتن و رسوا کردن است؛ خداوند مهربان مومنان را به پیامبر می پیوندد و ایشانرا با او یک صف می گرداند، آن گاه بر ایشان نوری هم تهیه می بیند که پیشاپیش و سوی راستشان رو به جانب بهشت در حرکت است. نوریکه در آن روز هولناک و سخت و وحشت انگیز، در پرتو آن شناخته میشوند، برای مومنان در میان ترس و هراس محشر و شدت وحدت آن، جایگاهی و در پیشگاه خدا دعای خوبی الهام میگردد، خداوند این دعا را به مومنان الهام نمی دارد مگر بدان خاطر که قضا و قدرش بر آن رفته است که آن را بپذیرد، دعا از آن نعمتی است که خدا با پذیرش آن از مومنان بر آنان منت نمی نهد و بزرگواری می فرماید، و این افزون بر منت و بزرگواری است که تکریمشان داشته است و نور بدیشان عطا فرموده است این فضل و لطف کجا و آتش کجا که افروزینه اش مر دمان و سنگها است، این پاداش و همچنین آن عذاب هر دو مسولیت مومن را به تصویر می کشند، مسولیتی که در مصون و محفوظ داشتن خود و اهل و عیالش از آتش دارد و باید ایشان را بدین نعمت موجود در باغهای بهشت

از آیه فوق الذکر فهمیده میشود که انسان گنه کار زمانیکه به خداوند خود توبه کنان رجوع میکند، ضمن پوره نمودن شروط آن که قبلاً تذکر رفت، آن توبه ای که تمام شروط را پوره نموده باشد توبه نصوح یا توبه خالصانه گفته میشود و خداوند گناهان بنده خود را مورد عفو و بخشش خویش قرار میدهد انشاءالله. (همان، ۱۵، ص ۲۹۸)

نتیجه گیری

بعد از پژوهش و تحقیق روی توبه در این مقاله به این نتیجه می رسیم: آن ذاتیکه نیازمند هیچ کسی نیست و ما همه نیازمند او هستیم راهی را هم چون بحری که کشتی مملو از گناه را در خود غرق ساخته و نابود میسازد برای بندگان خود گذاشته است، البته باید گفت: که به استثناء پیامبران و ملائک، همه بندگان خدا را می توان صدورالخطا یافت اعم از اینکه کبیره باشد یا صغیره یعنی خالی از آن نیست و آن هم نیازی به توبه دارد و خداوند ﷻ مومنان را در قرآن به دو دسته (رستگاران و ظالمان) تقسیم نموده است و می فرماید: ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

ترجمه: توبه و باز گشت نمائید به سوی خداوند همه یکجا ای مؤمنان، تا باشد که رستگار شوید. و در مورد دسته دومی می فرماید:

﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ أَهْلَكَ ثُمَّ الظَّالِمُونَ﴾

ترجمه: و کسانی که توبه نمی نمایند پس آن گروه ظالمان اند.

بر همه مسلمانان لازم است از گناهان صغیره و کبیره که از آن ها سر می زند تائب و پشیمان باشند. به خاطر اینکه بهترین و محبوب ترین بنده خدا حضرت محمد ﷺ و سائر پیامبران هر

روز هفتاد الی صد مرتبه به سوی خداوند رجوع کننده و توبه کننده بودند.

نتایج توبه کسب بهترین نعمات از جانب خداوند متعال، از جمله رضا و خوشنودی پروردگار، دخول بهشت، تبدیل سیئات به حسنات، محبت خداوند قدوس بوده، چه بهتر نعمتی از بهشت که مانند آنرا هیچ بیننده ندیده و هیچ حس کننده احساس نکرده و به هیچ قلبی هم خطور نکرده است. نعمتی که در طول عمر انسان به خاطر آن می تپد و بذل مساعی به خرج میدهد همان است که الله متعال راهی بسیار نزدیکی را همچو توبه برای رسیدن به آن پیشکش کرده است.

منابع و مأخذ

قرآن کریم.

- ۱- مخلص، عبدالرؤف، ۱۳۸۸ هـ ش، تفسیر انوارالقرآن، ج ۴، ناشر، انتشارات احمد، جام.
- ۲- صابونی، محمد علی، ۱۳۸۷ هـ ش، صفوة التفسیر، ج ۲، مترجم: سید محمد طاهر حسینی، نشر احسان، چاپخانه اسوه.
- ۳- سعدی، مصلح بن عبدالله، گلستان سعدی، ۱۳۸۵، ج ۴، مؤسسه چاپ و انتشارات، ۹ آستان قدس رضوی
- ۴- قزوینی، ابی عبد الله محمد بن یزید، سنن ابن ماجه ۱۴۲۷ هـ ق، بیروت، لبنان.
- ۵- عثمانی دیو بندی، محمد شفیع، ۱۳۸۲ هـ ش، تفسیر معارف القرآن، ج ۲، مترجم: محمد یوسف حسن پور، ناشر، انتشارات احمد، جام.
- ۶- قطب، سید، ۱۳۸۷ هـ ش، فی ظلال القرآن، ج ۶، ترجمه فارسی، ج ۲، مترجم: مصطفی خرم دل، نشر احسان، چاپ خانه اسوه.

به تخصص ها احترام بگذارید

قسمت دوم:

ابو توحید حسینی

با توده مردم زندگی کنید:

متعاقباً این جوانان رانصیحت می‌کنم که از آسمان رؤیاها و خیال پردازی‌ها به سرزمین واقعیت‌ها فرود آیند و باتوده‌های مردم زندگی کنند. با هموطنان، صنعتگران، پیشه‌گران، کشاورزان، کارگران، تلاشگران، مجاهدان و... اینان همه اعضای کوچک و ریزی از شهرهای بزرگی هستند که در محله‌ها و کوچه‌های تنگ و عمیق آن، و یا در روستاهایی که برای کسب رزق و روزی تلاش زیادی می‌کنند، به زندگی ادامه می‌دهند. اگر با این مردم زحمتکش زندگی کنند، فطرت سلیم و قلبهای بی‌آلایش و پاکشان را می‌بینند و تنها اجسامی را می‌یابند که به خاطر کار زیاد، شکسته و کوبیده شده‌اند!

به جوانان توصیه می‌کنم که در بین مردم در مواضعشان فرود آیند و منزل گزینند تا در امر تعلیم و سوادآموزی بیسوادان تا زمانی که بتوانند بخوانند؛ در کمک کردن به محتاجان تاجایی که احتیاجاتشان برطرف شود؛ در بیداری خلافاکاران تا آنجاکه عوض شوند؛ در پند دادن و نصیحت کردن گناهکاران تا زمانی که توبه کنند؛ در دستگیری منحرفان و گمراهان تاجایی که به راه راست برگردند؛ در پرده برداری و افشای منافقان تا زمانی که نفاق خود را پنهان می‌کنند؛ در تاختن بر

رشوه خواران و رشوه گیران تا آنگاه که جلوشان گرفته شود؛ در خدمت به مظلومان تاجایی که سستی وضعشان برطرف گردد و دوباره بر سر قوت و نشاط در آیند و... در تمام این امور سهیم شوند. این جوانان بایستی هیأتها و انجمنهایی را برای محو و از بین بردن بیسوادی، جمع زکات و توزیع آن، اصلاح بین مردم، مبارزه پیگیر با امراض و بیماریهای فراگیر و همگانی، پیکار و درمان دائمی اعتیاد از سیگار گرفته تا مسکرات و مواد مخدر، ممانعت و جلوگیری از عادات مضر و زیان آور، و به جای آن نشر و رواج دادن عادات شایسته و نیکو، تشکیل دهند. چقدر زیادند میدانهایی که به تلاش و کوشش این جوانان، به اراده استوار و فولادین، و به حماسه‌ها و شجاعتهایشان نیاز دارند! ای جوانان اسلام! خود را از مردم دور نسازید و جدا نکنید و ترک نگویید.. مردمی که پدران و مادران و برادران و نزدیکانتان هستند! برگردید و با توده مردم رابطه برقرار کنید و با آنهارفت و آمد نمایید. در غم و اندوه و سختیها و رنجهایشان شریک شوید. دست بر شانه‌هایشان بزنید و به آنها امید دهید. اشکهای یتیمان را پاک کنید. به روی بینوایان لبخند بزنید. بارسنگینی که بردوش رنج دیدگان و سختی کشیدگان افتاده، سبک کنید. بیچارگان و ستمدیدگان را پناه دهید. شکست شکست خورندگان را جبران

نمایید. زخم قلبهای محزون و درد کشیده را درمان کنید؛ حال چه با عملی نیکو، یا با گفتن کلمه‌ای پاک و زیبا، و یا با لبخندی صادقانه و صمیمانه!

قیام و به پا خاستن برای خدمت به جامعه، و تعاون و همکاری با آن به ویژه کمک به گروههای ضعیف و ناتوانی که در آن به سر می‌برند عبادتی است بس بزرگ و ارزشمند که اکثر مسلمانان امروزی از آن غافلند و آن را نیک نمی‌دانند! با اینکه در اسلام، تعلیم زیادی آمده که به کارهای خیر و شایسته و امر به انجام آن، دعوت می‌کند و آن را فریضه‌ای روزانه بر هر انسان مسلمانی می‌داند.

من در کتاب خود «عبادت در اسلام» بیان کرده‌ام که: اسلام به تحقیق میدان و دایره عبادت را وسیع و گسترده می‌سازد؛ به طوری که اعمال زیادی را در بر می‌گیرد که حتی در فکر مردم هم خطور نکرده و هیچ کس تصور نمی‌کند که دین اسلام، تمام این کارها را عبادت و قرب و نزدیکی به خدا قرار داده باشد! اسلام، هر عمل اجتماعی را که نافع و سودمند باشد، برترین عبادتها قرار داده است؛ البته مادام که هدف فاعل و انجام دهنده آن، خیر و صلاح باشد، و به امید مدح و ثنا و

۴۵

فروردین ۱۳۹۹

کسب شهرت نزد مردم نباشد تا بدین وسیله بتواند بر آنان تکبر ورزد و فخر بفروشد. هر عملی که انسان با آن دستی بر اشکهای انسان محزون و غم‌دیده‌ای بکشد، یا با آن سختی رنج‌دیده‌ای را تخفیف دهد، زخمهای انسان مصیبت‌دیده و نکبت‌زده‌ای را پانسمان کند، مانع فقر و ناتوانی انسان محرومی شود، به وسیله آن نیرو و قوت مظلومی را شدت بخشد، او را از فشار و تنگی نجات دهد، بدهی و قرض سنگین کسی را بپردازد، دستگیر فقیر پاکدامنی که عیالوار است شود، سرگردان و گم‌شده‌ای را هدایت کند، نادانی را تعلیم دهد، غریبه‌ای را پناه دهد، شری را از مخلوق خدا دور سازد، موانعی را از سر راه بردارد، نفعی به کسی برساند و... تمام اینها در صورتی که در آن، نیت سالمی نهفته باشد، عبادت و قرب الهی محسوب می‌شوند. اعمال زیادی از این نوع هستند که اسلام آنها را از عبادتهای خداوند و شعبه‌های ایمان و موجبات پاداش نزد خداوند متعال به حساب آورده است.

اگرما در این باب، احادیث پیامبر ﷺ را مطالعه کنیم، می‌بینیم که او هرگز به فرض و واجب نمودن این گونه عبادات بر انسان - از آنجا که او انسان است و همین کافی است - اکتفا ننموده، بلکه در طلب و انجامشان، شدت به خرج داده و آنها را بر تمام مفاصل و اعضای ریز و درشت بدنشان نیز فرض نموده است! ابوهیرة ﷺ از رسول خدا ﷺ روایت می‌کند که:

«برهراستخوان ریز و کوچکی، هر روز که خورشید طلوع می‌کند، صدقه‌ای واجب است: اگر بین دو نفر عدالت و برادری برقرار کند، برایش صدقه‌ای است. اگر به برادرش در سوار کردن یا حمل نمودن بار و کالایش بر روی چهارپایش کمک کند، صدقه‌ای است. هر کلمه پاک و طیبه‌ای را بگوید،

(۴۶)

چهار سال

۴۶

هر گامی را برای نماز بردارد، هرمانعی را از سر راه دور سازد، برایش صدقه‌ای است».

این عباس ﷺ نیز مانند این را از رسول خدا ﷺ چنین روایت کرده است: «بر هر عضوی از انسان، هر روز نمازی واجب است! مردی در آن بین گفت: این سخت‌ترین چیزی است که تا به حال به ما گفته‌ای! فرمود: امر کردند به کارهای نیک و بازداشتن از کارهای زشت، یک نماز است. کمک کردند به ضعیفان، یک نماز است. آلودگیها و کثافتاتی را از سر راه برمی‌داری و دور می‌سازی، این خود یک نماز است. هر قدمی را که برای نماز برمی‌داری، خود یک نماز است».

و مثل همین روایت را بریده ﷺ از رسول خدا ﷺ روایت کرده است که فرمود: «در انسان، سیصد و شصت مفصل وجود دارد؛ پس بر او واجب است که برای هر مفصلی، صدقه‌ای دهد! گفتند: چه کسی طاقت و توانایی این کار را دارد، ای رسول خدا؟ گمان کردند که منظورش صدقه مالی است فرمود: بر روی خلط سینه، یا آب‌بینی در مسجد خاک می‌ریزی، و چیزی را از سر راه دور می‌سازی و...». احادیث زیادی در این باره وارد شده‌اند که حتی لیخند مسلمان به روی برادرش را صدقه دانسته‌اند. کمک به شنوایی ناشنوایان، دستگیری و راهنمایی نابینایان، ارشاد و راهیابی افراد سرگردان و گمشده، شتاب در پاسخ به فریاد غصه‌داران و افسوس خورندگان، کمک به ضعیفان و آنچه در این مدار از اعمال می‌چرخد، رسول خدا ﷺ آن را عبادتی ارزشمند و صدقه‌ای پاک شمرده است.

بدین ترتیب، شخص مسلمان در اجتماعی زندگی می‌کند که چشمه‌ای جوشان از خیر و رحمت، دائماً در فوران است و نفع و برکت از آن سرا زیر می‌شود. کارهای نیک انجام می‌دهد و به آن دعوت می‌کند، تمام توان خود را در انجام آن به کار می‌برد و به آن راهنمایی می‌نماید، و همانگونه که رسول خدا ﷺ او را تشویق می‌کند، کلیدی برای کارهای نیک، و قفلی برای

کارهای زشت و ناپسند می‌شود؛ چنانچه در حدیث این‌ماجه آمده است: «خوشا! به حال بنده‌ای که خداوند او را کلیدی برای خیر، و قفلی برای شر قرار داده است». بعضی از افراد عجول و حماسه‌جو و هیجانی می‌گویند: این اعمال اجتماعی، باعث تعطیل نشر دعوت اسلامی و بیداری و آگاهی مردم به حق و حقیقت می‌شود، در حالی که این هدف از سرگرم شدن به این کارها، بسی واجب‌تر و ضروری‌تر است! من به آنها می‌گویم: عمل اجتماعی، خود نوعی دعوت است و آن در واقع دعوتی است برای مردم در موقعیت‌هایشان، دعوتی که با عمل همراه است. زیرا دعوت، تنها سخن و کلامی نیست که گفته یا نوشته شود، بلکه تلاشی و مجاهده در امور مردم و حل مشکلاتشان است که آنها را به اندیشه مطلوب و خواسته شان نزدیک می‌سازد. خداوند، امام حسن البنا را رحمت کند! که به درستی این مسئله را درک کرده بود. او انجمن‌هایی را به وجود آورد که به کارهای نیک و خدمات اجتماعی بپردازند. هر مسلمانانی همانگونه که به رکوع و سجود و عبادت خداوند متعال امر شده است، به انجام کارهای شایسته برای مردم نیز امر گردیده است. قرآن کریم می‌فرماید: ﴿يَتَذَكَّرُ الَّذِينَ آمَنُوا أَرْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَاقْعُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ﴾ الحج: ۷۷ - ۷۸

ای مؤمنان! رکوع و سجده کنید و پروردگار خویش را عبادت کنید و کارهای نیک انجام دهید تا رستگار شوید و در راه خدا جهاد و تلاش کنید، آن گونه که شایسته جهاد و تلاش در راه اوست. خداوند شما را برگزیده است... [طبق این آیه، سه بخش، رسالت مسلمانان در زندگی شان را تشکیل می‌دهد: بخشی که پیوند ارتباط آن با خدا را محدود می‌کند که در عبادت خداوند تجسم می‌یابد... بخشی که علاقه و پیوندش با جامعه را معین می‌سازد که در کارهای نیک

شکل می‌یابد... و بخش آخر که رابطه‌اش با قدرتهای شر را مشخص می‌کند که در جهاد در راه خدا صورت می‌گیرد. پس اگر کسی خود را با افعال خیر در جامعه مشغول سازد، خود را به چیزی سرگرم ساخته که خداوند بر او واجب کرده است، و هر کس این گونه عمل کند، نزد خداوند مأجور است و پاداش می‌گیرد، و نزد مردم هم محمود و ستوده خواهد بود. همچنین بعضی از آنان می‌گویند: تلاش دعوتگران اسلام، بایستی در اقامه دولت اسلامی تمرکز یابد و بس. دولتی که طبق آنچه خداوند نازل فرموده است، حکومت کند. تمام شؤون زندگی را بر اساس اسلام استوار سازد و در داخل، آن را پیاده و اجرا کند و در خارج، آن را تبلیغ نماید. هنگامی که چنین دولتی اقامه و مستقر شود، در آن وقت است که متولی و عهده‌دار تمام احتیاجات و خواسته‌های جامعه می‌شود و شروع به تعلیم کامل برای جاهلان و بیسوادان، کار برای همهٔ بیکاران، ضمانت و کفالت همهٔ عاجزان و ضعیفان، تأمین نیاز همهٔ محتاجان، درمان همهٔ مریضان، یاری و عدالت همهٔ مظلومان... می‌کند. بر ما واجب است که برای ایجاد چنین دولتی دست به کار شویم، و نباید وقت را در پرداختن به جزئیات و اصلاحات جانبی، ضایع سازیم و فرصت را از دست دهیم. این کار، مانند قرصهای مسکنی می‌ماند که فقط موقتاً درد را تسکین می‌بخشند، در حالی که داروهای مورد نیاز، داروهایی هستند که امراض را از ریشه‌هایش درمی‌آورند و برطرف می‌کنند. باز به این برادران می‌گوییم: برای اقامه دولت اسلامی، دولتی که با شریعت و برنامه الهی حکومت کند، و مسلمانان را متحد و یکپارچه سازد و همه را زیر پرچم واحد اسلام گرد آورد، بر همه افراد امت اسلامی واجب است که برای ایجاد آن تلاش کنند، و بر دعوتگران اسلامی لازم است هر چه که در توان دارند، برای رسیدن به این هدف مورد نظر صرف کنند. برترین روشها و برنامه‌ها را به کار برند. بهترین راهها و شیوه‌ها را پیش گیرند تا تمام تلاشها و

کوششهای پراکنده را متمرکز سازند. عقلهای مشکوک و متردد را قانع نمایند. موانع فراوانی را که مزاحم هستند، از سر راه کنار زنند. پیشتازان و مشعل دارانی را که می‌خواهند، تربیت کنند. و تمام آراء و نظرات محلی و عالمی را برای پذیرش فکر و اندیشهٔ اسلام و اقامه دولتشان معطوف و آماده سازند. تمام اینها به زمان زیاد و صبری نیکو احتیاج دارند تا همهٔ این وسایل و اسباب، مهیا و فراهم شوند و موانع از بین بروند و شرایط، فراوان و آماده گردند و نهایتاً میوه و ثمرهٔ اصلی برسد و درخت آن، به بار بنشیند. برای اینکه این هدف تحقق یابد، لازم است مردم هر آنچه که می‌توانند، مایه بگذارند. برای خدمت به اهل و خانوادهٔ خود، و اصلاح جامعه‌ای که در بین افرادش زندگی می‌کنند و منزل و مأوا گزیده‌اند، مشغول به کار و تلاش شوند، و البته خداوند هیچ کس را مگر به اندازهٔ وسع و توانایی‌اش مکلف نمی‌سازد. این برای آن پیشروان و پیشتازان مورد نظر، خود تربیتی است که می‌توانند کاملاً آبدیده و با تجربه شوند و برای توانایی و قدرتشان، جهت رهبری جامعه و تأثیر در آن، امتحان خوبی می‌تواند باشد. اگر این عمل را خوب نمی‌دانند که شخص مسلمان در جامعه، بیماری را ببیند و بتواند برای معالجهٔ آن از طریق درمانگاه مردمی یا بیمارستان خیریه اقدام نماید، پس بایستی در این صورت، از این کار خودداری کند تا زمانی که دولت اسلامی برقرار شود و در آن موقع، دولت متعهد و عهده‌دار معالجه و مداوای بیماران خواهد بود! و اگر این کار را نیک نمی‌شمردند که یک نفر مسلمان، فقراء و ضعفاء و در ماندگان را ببیند و قادر باشد آنها را با تشکیل صندوقی جهت جمع آوری زکات از ثروتمندان و استرداد آن به فقراء، کمک و یاری دهد، پس این کار را نمی‌کند تا دولت اسلامی برقرار شود! در حالی که با همین حرکتها، از طریق تأمین و تکافل اجتماعی کامل، استوار و استقرار می‌یابد. و اگر شایسته نمی‌دانند که شخص مسلمان در جامعه، افرادی را اطراف خود ببیند که باهمدیگر دشمنی می‌ورزند و به جنگ و جدال می‌پردازند،

پس در این صورت دست به سینه می‌نشیند و هیچ اقدامی نمی‌کند تا بالاخره آتش خصومت، تر و خشکشان را بسوزاند، و تا زمان استقرار دولت اسلامی منتظر می‌ماند تا بین مردم، عدل و داد، صلح و آرامش و دوستی و صفای برقرار کند، و با گروهی که تعدی و برتری جویی می‌کند و صلح را نمی‌پذیرد، بجنگد تا به اطاعت از فرمان خدا برگردد. بدین ترتیب، بهترین کار و سزاوارترین راه این است که مسلمان در حد توانش در برابر شر و بدی، مقاومت و ایستادگی نماید و کارهای خیر و شایسته انجام دهد و دست روی دست هم نگذارد؛ زیرا هر کسی توانایی انجام کار خیر، ولو به اندازهٔ یک مثقال ذره را هم دارد! به همین جهت خداوند می‌فرماید: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ [تأجایی که می‌توانید، از خدا بترسید و تقوا پیشه سازید]. مثل آن دولت اسلامی که حماسه جویان برای تشکیل آن جان می‌کشند، همچون درختان زیتون و خرما می‌ماند که در باغچه‌ای کاشته شده‌اند! و انتظار نمی‌رود که میوه و ثمره‌ای به این زودی دهند، مگر بعد از چند سال. حال آیا صاحب باغ، همین طور می‌ایستد و دست روی دست می‌گذارد؟! آیا هیچ کار دیگری ندارد که انجام دهد؟! آیا تا زمانی که درختان خرما و زیتون به ثمر بنشینند، هیچ میوه دیگری وجود ندارد که بچیند؟! هرگز! به هیچوجه این کار را نمی‌کند، بلکه شروع به کاشتن سبزیجات و زراعتها و آنچه که زودتر و سریعتر میوه می‌دهند می‌نماید و بدین

ترتیب، زمین خود را سرسبز و خرم می‌کند و وقتش را تلف نمی‌سازد؛ خود را با آنچه که به او و اطرافیانش سود می‌رساند، مشغول می‌سازد و در وقت خود، به زیتونها و خرماهایش نیز می‌رسد و سر می‌زند و تا زمان برداشت محصولشان به خوبی از آنها نگهداری می‌کند!

ماخذ:

صفحات {۷-۳۳} نصیحتهای پدرانه به جوانان اسلام تألیف: دکتر یوسف القرضاوی ترجمه: فائز ابراهیم محمد

چاپیریال ساتنه د اسلام له نظره

استاد محمد اسماعیل صافی

رنګه دغه چاپیریال ساتنه دوخت، مکان او دهیواد دحالاتو پورې تړاو لري. چې دا عوامل او لاملونه هریو، اوبه او هوا، بادونه او اوربښتي، وخت او مکان ژوري څیړنې ته اړتیا لري. چې دچاپیریال ساتنې محترمه اداره دخپلو ډنده ایزو چارو په ترسره کولو کې، دهیوادپالني مسؤولیت ترسره کوي. دلته اړینه ګڼم چې داسلام سپېڅلي دین دارزښتونوپه رڼاکې دنظافت او پاکوالي په اړوند یوڅه حقایق څرګندکړم. نظافت اویاکوالي داسلام یوه تعبدی رکن دي. اوبه عباداتو او معاملاتو کې دبشریت دژوند یومقیاس او اټکل ګڼل کیږي. اوبه دغه برخه کې پوره ټینګار او بلنه شوي. چې دپاکوالي اونظافت ساتنې په نتیجه کې دبشري ټولنې هروګړي ته، بشپړه روغتیا، پرځان ډاډینه، دبدن سلامتی، نیکمرغی اوعافیت ور په برخه کیږي.

څنګه چې دالهی کلام دماندی سوری په شپږم آیت کې دا حقیقت څرګند شوي:

﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ

یومسلمان ته دډیرې ویاړنې ځای دي. چې دداسې یو دین او عقیدې پلوي او علم بردار دي چې په بشپړه ډول په عقل، پوهې، منطق، کره لیدلورې اوبه ځانګړو شریفو اخلاقو سمبال دي. نو ددغه دین او عقیدې په تګ لورې باندي عمل کول دانسان دمدادی اومعنوي ژوند دپرمختګ اوبریاؤ لامل ګرځي.

اوس که دالهی خوږبښت اومخلوق ته پاملرنه وکړو نوپه ښکاره بڼه به را څرګنده شي چې پاک او بی نیازه خدای په خپل ځواکمنی او توان سره دانسان دبدن دغړو ترمینځ په ځانګړې توګه داسې یو پیوستون او اړیکې ټینګي کړي. چې روغتیا او ناروغي، ګټه او ضرر په یوه غړې کې، لکه لاس، پښه، سترګه، غوړ او داسې نور، خپله اغیزه او څرګندوالی دبدن په نورو غړو اچوي. اوله دغه درد څخه اغیزمن کیږي. نو بناء پردې له کومې چاپیریال ساتنې څخه چې نوم اخلو اوبه، هوا، باد او باران څخه عبارت دي. اوهمداد

دا یوه جوته خبره ده چې انسان دخپل طبیعی فطرت له کبله دحق اورښتونولی غوښتونکې او دکمال او نیکمرغی شنونکې دي. او کومې هلې ځلې چې دپوهې او زده کړې دلاس ته راوړلو په اړوند په دنیا اوهمدارنګه دپاک الله درضا اوخوښي دپاره دآخرت ښه والې په تړاو ترسره کوي هیله او موخه یې دا وي چې ددواړو کونینو بریالې توب او نیکمرغی ترسره کړي. هغه پوهه اومعرفت چې په کره حقایقو او پري کنده دلایلو ولاړوي. روښانه ده چې انسان نیغ په نیغه خپلو موخوته رسوي. څرنګه چې داسلام سپېڅلی دین دځلانده رښتینولویو زیرمه او انسان ته دژوند په ټولو چاروکې دبریاوو ژمن دي. نوطبیعی ده، چې دغه انسان دګرانښت لامل اوبه یوه لویه پیمانه دمنلو وړ دي. دانسان حرکت دپوهې او غوره لیدلورې په طرف هغه مستقیماً اونېغ په نیغه دنیکمرغیو او شرافت تم ځای ته رسوي.

حَرَجَ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيَقْتَحِبَ
عَلَيْكُمْ لَمَلَكًا تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ المائدة: ٦

ژباړه: (پاک الله اراده نه لري چې راوړي په تاسو باندې مشقت، لاکن اراده لري چې پاک کړي تاسو، اوتامام کړي خپل نعمتونه پرتاسو، ترڅو تاسو دپاک الله شکر پرځای کړئ.)

داسلام په ځلانده دين کې د درملنې ساتنه يا وقايوی طب:

دایو څرگند حقیقت دې چې دروغتیايې پوهې، پراختیا اوڅرنگوالي ددني علومو په لړکې په لومړې مرتبه کې شتون لري. خو په کومه بڼه چې نن ورځ دامراضو او ناروغیو دتشخیص په اړوند کلک اوکوټلی کامونه اخستل شوي. ددرملی ساتنې په برخه کې ډیر وروسته پاملرنه وشوه. او یوازې په وروستیو کلو کې دروغتیايې دغې برخې ته دطبی او روغتیايې پوهانو پاملرنه وشوه. نو همدا دلیل دي. چې بشري ټولنه دیو لوي ناورین سره، لکه دمخدره توکو استعمال، ټولنیز مفاسد او نورو فحشانی کړنو سره په مخ شوه. د روغتیايې چوپړتیاو پوهانو دصحي مراکزو دډیروالې سره سره ونشو کولاي چې ددرملې ساتنې په برخه کې خلکوته دځانگړو چوپړتیاو په کولو سره هوساينه او نیکمرغي رامینځ ته کړي. زه په دغه کمه لیکنه کې دا رښتینولي ښکاره کوم چې د درملنې ساتنه په اسلام کې تردې کچه دپام وړ ده چې آن په ۲۱م قرن کې چې دتکنالوجی دپرمختګ عصر اوزمانه ده. نشو کولاي دهغې ساري په بشپړه توګه پیدا کړو. دروغتیايې علومو پروفیسوران په دي باور دي چې درملنې ساتنه یاطب وقایوي، دمکروبي، تنفسي اوعضوي ناروغیو دمخنیوي ډیره ښه سرچینه ده. هغه پوهه چې وګړنیز، ټولنیز او چاپیریالیز ژوند په ولکه کې لري. دغه پوهه څلور سوه کاله پخوا داسلام دسپېڅلي دین په اساساتو کې

نغښتې اوبشري ټولنې ته یې ډالی کړې. او ددغې مودې په اوږدوکې دزمانې په تیریدو سره دغې رښتینولۍ ښه ژورتوب اوټینګاو ترلاسه کړي. او له دي لارې څخه یې بشري کورنۍ ته ډیر لوي خدمت پرځای پرې ایښي. هغه بنسټیزې کړنې چې داپرینه زده کړو بڼه ئې ځانته غوره کړي او دامراو نبي په څیرنې دیوه تعبدی شتون ځانته نیولي نوهمدا اصل دي چې مسلمانان له دغه اساساتو څخه پیروي خپل ځانته دالهی عبادت ګڼي. دفردي اوټولنیزو روغتیايې ګټو ترڅنګ دغو کړونو ته خورا ارزښت او اهمیت ورکوي. مکروبوڼه او دهغو د روږدو کیدو لاملونه او دمکروبوڼو دژوند لوښي دبعضی علمی او رغتیايې څیړنو اوطبی قوانینو سره وړه په وړه څیړل کیږي. او داحقیقت یوځل بیا روښانه او دپام وړ ګرزي چې داسلام سپېڅلي دین ددغو ټولو رښتینولویو برسیره کونکي دي. اودوخت دتیریدو سره ددغو حقائقو تین اوتیکاو لاپسي زیاتېږي.

اوهغه کسان چې دقرآن او احادیثو څخه برخه لري. دي حقیقت ته رسېږي چې په اسلامی تګ لاره داسې یوه کړنه او امر نشته چې به هغې کې درملی ساتنه یاطب وقائیوی شتون ونلري. دلته دقرآنی مرغلرو او نبوی ځلانده احادیثو څخه دا راڅرګنده مطلب په ترڅ کې په لاندې ډول یوڅه رڼا اچوم.

اول: ځانګړي ښوونې دیوه تن دروغتیا په اړوند.

دویم: هغه ښوونې چې دژوند دچاپیریال دنظافت اودټولنې روغتیاته ژمنه کوي.

دریم: ځانګړي ښوونې دکوچنیانو دروغتیا په هکله.

دیوه تن یا وګړنیزه روغتیا: هغه ښوونې چې دوګړو روغتیايې حالت څیړي په څلورو برخو ویشل کیږي چې ددغو څلورو برخو څخه هره یوه برخه دنورو برخو بشپړیزه برخه ګڼل کیږي نوپدې اساس دیوه وګړي پاکوالي

اونظافت چې دمکروبي ناروغیو دمخنیوي په اړوند هغه ته امر شوي نودغه کارپه ټولنیزه توګه دلومړنیو پیښو څخه ممانعت اوژمنه کوي. اومسلمانان دالله ﷻ درضا دپاره دیوه فرضی عبادت په څیر هغه پرځای کوي. دماندی مبارک سوره ٦ آیت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة: ٦

ژباړه: ای هغو کسانو چې ایمان موراوړي. کوم وخت چې پاڅیږي لمونځ ته، بس وویځي مخونه خپل او لاسونه خپل اومسح وکړي، پخپلو سررونو او وینځۍ پښې خپلې تر پرکیوپسوری اودس کول دپنځه وخته لمونځونو د ادا کولو دپاره شرط ګڼل شوي. اودس کول دهغو ځایونو او غړو وینځل دي چې په جاموکې پوښول شوي نوي. هغه پوهان چې دمکروب پیژندنې په برخه کې ځانګړي معلومات لري په دې آند دي چې دبدن دسطحي په هره سانتي متر مربع کې ډیر زیاد مکروبوڼه شتون لري او د زیاتیدو اوتکثر په حالت کې لیدل کیږي. نو ددي دپاره چې ددغو مکروبوڼو دزیاتیدو او تکثر مخنیوي وشي. نوډیره اړینه ده چې دبدن پوټکې تل اوپه پرلپسې ډول وینځل شي نوهمدا لامل دي چې داسلام سپېڅلي دین څلور قرنه پخوا له نن څخه دغه کارته امر کړي. او دپورتني مبارک آیت په اړوند داسلام سترپیغمبر هم تاکید کړي

اوفرمایلي ئې دي.

(الطهور شطرا لایمان) طهارت اوباکوالي دایمان یوه برخه ده.

دلته غواړم دخوډول نظافتونو

اوباکوالي څخه چې دژوند په چاپیریال کې ډیرې اړینې بریښي یوڅه رڼا واچوم.

۱- دبدن پاکوالي: هم هغسې

چې پخوا وویل شول دانسان دبدن

پوتکې ډیرمناسب ځای دمکروبونو د ودي او تکثر دپاره گڼل کیږي ددې خبرې په تائید همدارنگه دبیالوژي دعلم پوهانو دا واقعیت جوتته کړي چې دانسان پوتکې دمکروبونو داقسامو، بکتریاؤ، ویروسونو، طفیلی او غیرطفیلی اجسامو دودې او نمو دپاره ډیرمناسب ځای دې. د غو مضره اوږه بڼې اجسامو چې زموږ پوتکې کې خپل قبرستان او د هستوګنې ځای ګرځوي اودلږ وخت په تیریدو سره کیدای شي دانسان بدن په لویو امراضو روږدې کړي نوانسان ته ډیره اړینه او ضروري بریښي چې ددغو مضره اجسامو د لمنځه وړلو په لیار کې ډیرې هلې ځلې وکړي. او غیردده به دملیونونو مکروبونو ځالی وګرځي او دده ژوند به دمرګ دخطر سره مخامخ کړي.

د اسلام سپیڅلي دین پاکوالي یوتعبدی امر ګرځوي او هغه یې د ایمان یوجز ګڼي. څرنگه چې پاک رسول ﷺ اقلأ په اونې کې یوځل غسل او ځان مینځل په ځانګړې توګه دجمعي په ورځ اړینه ګڼي.

د بولو او غایطه مواد دکرټیا څخه ځان ساتنه: بولي یا متیازې هغه فاضله او برن زهرجن مواد دي چې د اطراحیه لیارې تر واسطه له انسان څخه لیرې کیږي. اوله اطراح څخه وروسته انسان دیوې آرامتیا احساس کوي. څنګه چې دغه او برن مواد دمکروبونو سره ککرتیا لري نوډیره اړینه ده چې انسان له دغې ککړې مادي څخه ځان لرې وساتي. رسول اکرم ﷺ کله چې په لیار تیریده دهغه دوه کسانو چې قبرونو کې ول داسې ئې وفرمایل: (انهما لیعذبان وما یعذبان فی کبیر اما احدهما فکان لایستتر من البول و اما الآخر فکان یمشی بانمیمة). متفق علیه

ژباړه: دغه دواړه په عذاب کې دي، او هغوي دواړه په عذاب کې ندي دکیږه ګناه له امله خو دوي دواړه

څخه یوکس ؤ چې ځان ئې دبولو دککرتیا څخه نه ساته، دپورتني مبارک حدیث څخه په روښانه ډول څرګندیږي چې اسلام سپیڅلي دین څومره دښرې ټولنې دروغتیا اوسلامتی په هکله ټینګار اوتاکیدلري.

پاکي او نظافت دخوږو په هکله اوبرابروالی په پام کې لرل: دایومنل شوي اصل دي چې په خوږو کې زیادوالې او افراط دبی ساره ناروغیو لکه دویني غوړوالې درګونو تصلب، دفشار غیر نورمال کیدل، دګیډي رازراز ناروغتیايوي اونورو ناروغیو لامل ګرځي روژه او د خوږو دکم خوراکي ډیرلوي درمل ددغو ناروغیو ددرملنې په اړوند شمیرل کیږي. څنګه چې معده دمرضونو کور بلل کیږي. دبدن ددغه ډیر مهم غړي دساتي دپاره دوقايي لومړي درمل داسلام دسپيڅلي دین لید لورې انګیرل شوي څنګه چې داعراف مبارکې سورې په ۳۱ آیت کې حکم شوي: **وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ** ^{الأعراف: ۳۱}

ژباړه: وخوړئ او وڅکئ او اسراف مکوئ په رښتیا الله ﷻ اسراف کونکی نه خوشوي.

داد روژي مبارکې میاشت ده چې په کال کې یوځل زموږ معدې ته هوساینه وربښي او هغه وازدي چې زموږ په بدن کې راتولي شوي له منځه وړي. اوکه چیرې موږ ددغې روغتیايي مبارکې میاشتي په اړوند ډیر وغږیو نوله اصلي موخې څخه به بهر شو. خودومره ویلاي شو چې کوم مضره اومکروبی مواد چې په ګیډه کې دي او دخوراکي اوڅښاکي مواد دنښت والې په صورت کې له منځه ځي چې داپخپله دمبارکې روژي یوفضیلت او وقایوي طب یوه لویه چاره ده.

بدني روزنې ته هڅه او ترغیب ورکول: ددیني عالمانو دا څرګندونه ده چې یوقوي او غښتلي مؤمن دیوه ضعیف او کمزورې

مؤمن په پرتله دالله ﷻ په نزد ښه اوګرانښت وړ دي. حال داچې دواړه دګرانښت وړ دي. نوهمددا لامل دي چې، په آس ځغلونه، لامبو وهل ځغاسته (منډی وهل) پلي تګ، او نور دغړو حرکتونه دهر وګړي لپاره ډیرګټور دي.

چې دغه ټولې لوبې دغښتلتیا اوقوي ټکل او ارادي خاوندان دقوي ایمان اوعقیدي خاوندان اوقوي مضبوط تن لرونکي دي اوپه بشپړه توګه دعباداتو دسرته رسولو او نورو ټولنیزو چارو کې الله جل علی شانه او دهغه بندګانوته دښه عبادت او چوپړ لامل وګرځي.

دچاپیریال نظافت اودخلکو روغتیا: داسلام سپیڅلي دین ډیره ژوره پاملرنه دوکړو د روغتیا ساتنې په اړوندپه ډیره غوره پراخه کچه ځای لري چې نشو کولای دغه حقیقت څخه سترګې پټې کړو او یا له اغیرتوب څخه ئې انکاروکړو، خوداسې کړنې اوترپوښتنې لاندې اړخونه شته چې مسؤول وګړې دغو کړو او روزنو ته پاملرنه نکوي او نشو کولای یو ټاکل شوي وګړي ددغه کار او مسؤولیت لپاره په ګوته کړو. خو داسلام ځلانده دین ډیرښه بنسټیز مسؤولیتونه مینځ ته را وستلي چې دپام وړ دي.

د ژوند دچاپیریال پاکوالي: دکور او ټاټوبي دپاکوالي په هکله، دالهی پیغمبر داسی فرمایي: (نظفوا افناکم ولاتشبهوا بالیهود).

ژباړه: تاسو خپل فناچې ستاسو کور او دکورفنا وی دي پاکې او صفا وساتي.

دمعا برو او ټولن ځایونو پاکوالي: رسول الله ﷺ پدې هکله داسې فرمایي:

ژباړه: تاسو ددوه لعنتونو دنیووکې دویرې څخه ځان خلاص کړي. ونې ویل اي دپاک الله رسوله: دا دوه لعنتونه څه شي دي. هغه وویل: هغه چاچې دخلکو دسیورې ځایونو کې اوهمدارنگه په هغه لیارو کې چې خلک تیريږي ځان خالی کړ.

ساینس پوهانو او دطب څیړونکو دا ثابته کړې چې دغائطه موادو په یوه گرام کې دیوه ملیون څخه زیات مکروبونه او ژوندي ذره بینې اجسام شتون لري. که چېرې خلک دلته اوهلته په نامناسبه ځایونو کې دضرورت دپړځاي کولو دپاره کښیني نویوه روښانه خبره ده چې دژوند چاپیریال به دمکروبی ککړتیاو سره به مخ شی. چې په پایله کې دمختلفو ناروغیو لامل کیدای شي.

د خوړو او څښلو اوسا ایستني دلوښونظافت ته پاملرنه: دپاکوالي اونظافت په اړوند اړینه ده چې اوبه اوخواړه پداسې لوبښو کې باید وچول شي چې د ډاډه وړ اوپاک اوسي اوسرې پوښلې وي. پدې هکله دکران پیغمبردغه حدیث داسې څرگندوي لري: «**عَطُوا الْإِنَاءَ وَأَوْكِنُوا السَّقَاءَ فَإِنَّ فِي السَّنَةِ لَيْلَةً يَنْزِلُ فِيهَا وَبَاءٌ وَلَا يَمُرُ بِإِنَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غَطَاءٌ أَوْ سَقَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ وَكَاءٌ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ مِنْ ذَلِكَ الْوَبَاءِ**» (رواه مسلم).

ژباړه: «سرفه‌ای غذا را ببندید، دهان ظرف‌های آب را ببوشانید، چرا که در هر سال شبی است که بیماری و با در جهان منتشر می‌شود، و در هر ظرفی غذا یا آبی که سر آن پوشیده نباشد این وباء می‌افتد».

دهغه لوبني سرو پوښوي چی په هغې کې اوبه څکی په تحقیق سره چې په کال کې یوه شیه ده چې په هغې شي کې وباء کښته کیږی مگر هغه لوبنی ته چې دهغه سرپوښلی نوی په هغه کې دغه وباء لوبیږی. او هیڅ بل لوبني ته نه تیریري.

همدا رنگه کران پیغمبر فرمائي: (اذا شرب احدکم فلا یتنفس فی الإناء) کوم وخت چې یو ستاسو اوبه څښي نو په هغه لوبني کې پو مکوي.

ژباړه: پورتني حدیث شریف ډیره لویه سریزه ده دساري ناروغیوو مخنیوي په

مقابل کې. دهغو کسانو دپاره چې داوبو څکلوپه وخت کې په لوبني کې تنفس کوي.

دمسواک استعمال: دمسواک استعمال یوبل مطلب دي چې دروغتیا دساتې په اړوند ور څخه نوم اخستل کیږي. مور ښه پوهیږو چې خوراک په خوله کیږي اوخواړه دخولی له لپارې کیدي ته رسیږي. نوهرکله چې خوله ککړه او غاښونه خیرن وي نوپدې کې شک نشته چې په ککړه خوله اوخیرنو غاښوکې دراز راز مکروبونو شتون حتمی اوبه پایله کې دا مکروبونه دانسان معدی ته انتقالیږي اوددیرو ناروغیو لامل گرځي. نودمسواک استعمال دغاښونو دپاکوالي دپاره دمکروبونو دلمنځه وړلو دپاره ډیر اړین بریښي. دپاک الله رسول فرمائي: هیڅکله جبرئیل امین زما څخه ندي راغلي. مگر راغلي اوزه ئې دمسواک کولو په اړوند توظیف کړي يم.

(ما جاء جبرئیل ﷺ قَطَّ الا امرنی بالسواک).

روغتياي قاعدي: یعنی دناروغیو دخپريدو څخه مخنیوي او ځان ساتنه: دغه رښتيني مطلب رسول دخدای ﷺ پدغه ویناې دا واقعیت په ښه توگه څرگند کړي چې هغه کس چې ناروغ دي په روغ اوصحت لرونکي دي نه ور داخلیري.

(لا یردن مریض علی مصح). داسلام گرامی پیغمبر دقرنطین په هکله داسې فرمائي:

(واذا سمعتم به بارض فلا تقدموا علیه واذا وقع بأرض وانتم بها فلا ولا تخرجوا فراراً منه).

ژباړه: کله موچې له طاعون څخه په کوم خاي کې واوریدل، تاسو هلته مه ځي که په ځمکه کې چېرې طاعون ولیدل شي اوتاسو به روږدي شي له هغه خايه مه ځي اوتښته مکوي. چې دغه پخپله درملی ساتنه یاقوائیوي طب گنل کیږي.

زنا او لواط: هغه غوښتنه چې انسان دغو دوه نامشروعو کړنوته حاضروي، په ټوله معنی حرام بلل کیږي. اوهمدا ځيني نږدي

والي دي چې په کال کې په ملیونو خلک په رنگ رنگ ناروغیو روږدي کوی نوهمدا لامل دي چې پاک الله د خلکو دساتني په هکله له ناروغیو اوفساد څخه داعمل حرام گرځولي اوفرمائي: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الزَّفَرَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا﴾ = ^{الاسراء: ۳۲}

ژباړه: اوهیڅکله دزنا عمل ته مه نږدي کیږي چې ډیره بده کړنه او بده لیاردده.

په ولاړو اوبو کې بولي یوبل مطلب دي چې کران پیغمبر له دي کارڅخه په زغرده منع راوړي. ځکه په بولو کې ډیرمضره اومکروبی اجسام شتون لري چې دهغو ځاي کیدل په ولاړو اوبو کې، دغه ټولې دغه اوبه مسموم کوی. دي او نور انسانان چې له دغو اوبو څخه کار اخلي، حتمی به درنگ رنگ ناروغیو سره په مخ کیږي. ځنکه چې پاک رسول پدي هکله فرمائي:

﴿لَا تَبْرَأُ أَحَدُكُمْ مِنَ الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي، ثُمَّ يَتَسَلَّلُ فِيهِ﴾. رواه البخاری

ژباړه: هیڅ یوتاسوته نه ښائي چې په ولاړو اوبو کې بولی وکړي. هغه اوبه چې جریان نلري او وروسته پکښې غسل کوي.

دا وه ددرملی ساتني یاقوائیوي طب لنډیز چې داسلام حقانی دین څوارلس قرنه پخوا بشري نړۍ ته راوړي که اوس موږ مسلمانانو ته ښائي چې ددغه دین داساساتو څخه چې دبشري ټولنې ټول ارزښتونه په کې نغښتي دي په قوي ایمان پیروي وکړو خدای ﷻ ددغه دین په تطبیق کې کومه ستونزه نده راوستي اوهره تعبدی برخه ئې انسان دنیکمړغیو سره په مخ کوي ځنکه چې فرمائي:

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ بَيَّنَّ الرُّسُلُ مِنَ الْقَلْبِ﴾ ^{البقرة: ۲۵۶}

ژباړه: نشته جبر په دین کې په رښتیا چې لیارمندنه دبی لپارې څخه روښانه ده.

چگونه رمضان را غنیمت بدانیم؟

مولوی محمد اسلم

لحظات گرانبهای آن را بیشتر ارج بگذاریم و فرصت طلایی عبادت را در آن غنیمت بشماریم.

سه توصیه مهم:

۱- اخلاص: اخلاص یا همان خالص ساختن «خدایی انجام دادن عبادت» را می بایست خیلی خوب به یادداشت تا خدای ناکرده عبادت های مان به خاطر ریا و خودنمایی و کسب شهرت دنیا پایمال نشود که خداوند متعال می فرماید: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ ^{البینة: ۵} یعنی: «و دستور داده نشدند مگر اینکه عبادت کنند خدا را با اخلاص در تمامی دین» یعنی اینکه تمامی عبادتها فقط برای خداوند تعالی انجام شود.

و نیز می فرماید: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ ^{الأنعام: ۸۸} یعنی: «و اگر شرک ورزند البته باطل می شد آنچه انجام داده بودند»

پس نیت خود را در این عبادت بسیار ارزشمند اسلامی همانند سایر عبادتها برای خدای عزوجل خالص گردانید، باشد که به رضای حق تعالی نائل گشته و از اجر بیکران بهره مند گردید که در حدیث قدسی شریف آمده است: «کل عمل ابن آدم له إلا الصيام فإنه لي و أنا أجزي به»

یعنی: «همه کارهای بنی آدم برای

نفس خویش را تزکیه و اخلاق و رفتارش را تهذیب نماید و از نعمتی که خداوند بر او ارزانی داشته توشه ای برای آخرتش بیاندوزد.

۷- ماه خودداری از حلال و مباح در راه رضای خداست تا مسلمان بتواند خود را در جهات ترک گناه هان و عادات زشت و ناپسند تربیت کند.

۸- ماه رمضان ماه نجات از تمام بدی ها، زشتی ها، معصیات و خلاصی از آتش جهنم است.

۹- ماه جهاد و مبارزه با هر نوع دشمن (شیاطین) و بت درونی و بیرونی است که اخلاص دین و صفای قلب و تسلیم اندام در بارگاه احدیت را نوید می دهد.

۱۰- و بالاخره ماهی است که با عید فطر یا جشن شادی به پایان می رسد و حضور مسلمانان در مصلاهی بزرگی است که با او ده ها و صدها و شاید هزاران مسلمان دیگر شاهد عبادت و بندگی این نیایش عظیم گروهی و سپاس همگانی به بارگاه حق تعالی می باشند.

ضمن مبارکی این هدیه متبرک و ایام میمون و فرخنده، به همه مسلمانان و روزه داران، حال که دانستیم رمضان از چه خصوصیتی برخوردار است که این ماه را بر سایر ماه های سال برتری بخشیده بهتر است با یک برنامه ریزی درست به استقبال آن برویم تا بتوانیم رمضان را بهتر قدردانی نموده و ایام و

برادر و خواهر مسلمان ماه رمضان بار دیگر باز می رسد، ماهی که به خاطر خصوصیات و ویژگیهای خاص خود بر همه ماه های سال برتری دارد:

۱- ماه (صیام و قیام) ماه رمز بندگی و اخلاص است.

۲- ماه تقوی و برتری، سعادت و خوشبختی است.

۳- ماه صبر، بردباری و شکیبایی در عبادت و ترک گناه که شیرینی و لذت ایمان را به بار می آورد.

۴- ماه توبه و استغفار است که دروازه رحمت بی کران الهی را بر بندگانش باز و موجبات غفران و بخشش را فراهم می سازد.

۵- ماه قیام و شب زنده داری، خلوت و راز و نیاز با حق تعالی است و جلوه و شکوه بندگی، عذرخواهی و

فقر در بارگاه احدیتش را در

زیباترین صورتش به نمایش می گذارد؛ آن زمانی که بنده مقصر و گنهکار در اوج بندگی لب به اعتراف می گشاید و توبه خود را از معصیت اعلام و احساس شرمساری و طلب عفو و بخشش و توفیق هدایت و عبادت و استقامت می نماید.

۶- ماه صدقات و انفاق در راه

خداست که هر توانمندی می تواند با بذل مالش در راه خدا

اوست مگر روزه که خاص من است و من پاداش آن را خواهم داد.»

۲- توبه: که همان «احساس به ندامت و دست کشیدن از گناه و تصمیم به عدم بازگشت به آن» است، را بار دیگر در این روزهای مبارک تجدید کنیم زیرا عبادت همراه با گناه لذت بندگی را ندارد و لذا صاحبش خود خسته و ملول می شود و نمی تواند راه عبادت را ادامه دهد و آنوقت است که احساس می کند عبادتش خشک و بی روح است. حال آنکه او اسباب استفاده از عبادت که همان صفای قلب و پاک کردن آن از هر نوع مهر و علاقه به گناه است، را مهیا نکرده است. به یاد داشته باشیم که هر چه گنہکار باشیم باز هم دروازه رحمت الهی باز است و هرگز نباید ناامید شد که ناامیدی خود گناه دیگری است. بلکه به یاد داشته باشیم که حق تعالی توبه کنندگان را می پذیرد و آنها را دوست دارد.

۳- اراده و عزم راسخ استقامت در دین:

به یاد داشته باشیم که ماه رمضان ۲۹ الی ۳۰ روز بیشتر نیست که اگر سپری شد دیگر فرصت آن همه فضایل عبادت و اجر و فضیلت از دست رفته است پس خوب است که از اولین روز آن، خود را برای مشارکت در تمامی عبادات آماده کنیم و یقین داشته باشیم که هرگز از انجام عبادت پشیمان نخواهیم شد بلکه برعکس احساس خواهیم کرد که کاش می توانستیم بهتر و بیشتر انجام دهیم. خداوند میفرماید:

﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ العنکبوت: ۶۹
یعنی: «و کسانی که در راه ما به جهاد برخاستند البته آنان را به راه مان هدایتشان خواهیم کرد و به راستی که خداوند با نیکوکاران است.»

توصیه های رمضانی:

۱- صرف خوردن سحری در وقت سحر، چرا که مسلمان نه تنها به ظاهر مساله

می نگردد بلکه روح و اثر آنرا نیز مد نظر قرار می دهد و برخاستن هنگام سحر وقت فضیلت است و بلند شدن به قصد سحری خوردن خود فضیلتی است که نباید آنرا فراموش کرد.

عن أنس قال قال رسول الله {صلى الله عليه وسلم} تسحروا فإن في السحور بركة {أخرجه مسلم}

۲- شرکت در نمازهای جماعت پنجگانه بخصوص نماز صبح و عصر را فراموش نکنیم که مواظبت بر آن نشانه ی ایمان و سبب استقامت در دین و اثر محبت با خداوند و رسول است.

۳- تلاوت حداقل ۱۰ صفحه از قرآن کریم بعد از نماز صبح که تلاوت هر حرف از قرآن به ده برابر اجر دارد. و بخاطر بسپاریم که این ماه، ماه نزول قرآن است و هر چه بیشتر به قرآن رو آوریم خود را به قرآن نزدیکتر نموده ایم. سعی کنیم همانند سلف صالح مان (گذشتگان نیکوکارمان) بیشتر عبادتمان در این ماه تلاوت قرآن کریم باشد.

۴- افطاری دادن به روزه داران خود فضیلتی است که پیامبر اسلام بدان تشویق نموده و همانند اجر آن روزه دار را اجر و پاداش می باشد و باعث مغفرت گناهان و نجات از آتش دوزخ است و نیز نشانه مهر و محبت اسلامی است و باعث ازدیاد روابط برادری خواهد شد. - عن زید بن خالد الجهني رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال مَنْ فَطَرَ صَائِماً، كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ صَائِمٍ شَيْءٍ وقال: حديث حسن صحيح. رواه الترمذی. ۱۲۶۵

از زید بن خالد جهنی روایت شده که: پیامبر ﷺ فرمود: کسی که روزه روزه داری را بگشاید، برای او مثل اجر اوست، بدون اینکه از مزد روزه دار چیزی کم شود.

۵- انضباط و اخلاق اسلامی در رمضان:

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كَانَ يَوْمٌ صَوْمٌ أَحَدِكُمْ، فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَصْحَبُ، فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ، أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيُقِلْ: إِنْ يَصِمْ صَائِمٌ متفق عليه (۶۹۹).

و در حدیثی دیگری می فرماید: از ابو هریره ﷺ روایت است که: پیامبر ﷺ فرمود: هرگاه روز روزه ای یکی از شما

باشد، پس دشنام نداده و صدا بلند نکند. و اگر کسی او را دشنام داد، یا با او جنگ نمود، باید بگوید: من روزه دارم.

مَنْ لَمْ يَدْعُ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلِ بِهِ: « ۱۲۴۱ -وعنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدْعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ - رواه البخاري .

از ابو هریره ﷺ روایت است که: پیامبر ﷺ فرمود: کسیکه سخن دروغ و عمل به آن را ترک نکند، پس خداوند تعالی نیازمند آن نیست که خوردنی و آشامیدنی خود را ترک کند. و بخصوص در حالت روزه بیشتر رعایت کنیم. به موقع و بانشاط در محل کارمان حاضر شویم و با توجه به روح معنویت روزه از کم حوصلگی و پرخاش کردن به دیگران جدا دوری کنیم، تا خدای ناکرده دانسته یا ندانسته بخاطر روزه مان بر آنان نبالیم بلکه برعکس اگر تا امروز بد اخلاق و بی حوصله بودیم، سعی کنیم همانطور که بر گرسنگی و تشنگی صبر می کنیم بر ترک اخلاق ناپسند و عادات زشت همانند دروغ، غیبت، نگاه به نامحرم، گوش دادن به آهنگ مبتذل و گناهان دیگر نیز صبر کنیم و به تربیت نفس خویش بپردازیم و بدانیم که می بایست تمامی اندام مان روزه باشد.

۶- سعی کنیم قبل از افطار نیم ساعت را به تلاوت قرآن و مناجات اختصاص دهیم و این وقت بافضیلت را نه بایست با مشغول شدن به سفره افطار هدر داد.

رسول الله ﷺ میفرماید: سه گروه اند که دعایشان مستجاب است... یکی از آنها روزه دار است هنگام افطارش.

۷- افطار به موقع و عدم تاخیر بدون عذر، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ» متفق عليه

از سهل بن سعد ﷺ روایت

است که: رسول الله ﷺ فرمود: همیشه مردم به خیر اند، تا مادامیکه در افطارشتاب نمایند. زیرا که از سنت پیامبر اسلام افطار نمودن در اولین وقت دخول مغرب است.

۸- شروع افطار با دعای:

(بسم الله، اللهم لك صمت و بك آمنت و علي رزقك افطرت).

{همچنین دعای «ذهب الظمأ و ابتلت العروق و ثبت الجر إنشأ الله» نیز در سنت وارد شده است}

۹- سنت است روزه دار با رطب یا خرما و یا با آب شروع به افطار کند.

وعن سلمان بن عامر رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال «وقال» أَفْطَرُ أَحَدَكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمَرٍ، فَإِنَّهُ بَرَكَةٌ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ تَمَرًا، فَالْمَاءُ، فَإِنَّهُ طَهُورٌ رواه الترمذي». وقال: الصدقة على المسكين صدقة، وعلى ذي الرحم ثنتان: صدقة وصلة حديث حسن.

از سلمان بن عامر ﷺ روایت است که: پیامبر ﷺ فرمود: هرگاه کسی از شما می خواست روزه اش را افطار کند، بهتر است که آنرا به خرما افطار کند، چون در آن برکت است، و اگر خرما نیافت به آب افطار نماید، زیرا آب پاک است. و فرمود: صدقه بر مسکین صدقه است، اگر برای قرابت دهد هم صدقه است، و هم صله رحم.

۱۰- از پرخوری پرهیز شود که خود سرچشمه همه بیماریها و منافی حکمت و فایده روزه است.

۱۱- از اسراف و تبذیر و ریخت و پاش کردن غذاها جداً خودداری شود که خود گناه بزرگی است و شایسته روزه دار نیست.

۱۲- سعی کنیم حتی الامکان در نماز تراویح شرکت کنیم در غیر اینصورت به قیام شب بپردازیم تا شامل فرموده رسول خدا شویم که می فرماید: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «. قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» متفق عليه ۱۱۸۷

از ابو هريره ﷺ روایت است که: رسول الله ﷺ فرمود: کسی که قیام رمضان را از روی ایمان و اخلاص به جا آورد، گناهان گذشته اش آمرزیده می شود. «کسی که رمضان را با ایمان به خدا و برای کسب اجر، نماز شب برپا داشت گناهان ماقبل او بخشیده می شود.»

۱۳- سعی کنیم درماه رمضان از مجالس لهو و لعب دوری کنیم قال النبي صلى الله عليه وسلم «فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» رواه البخاري ۱۲۴۱

از ابو هريره ﷺ روایت است که: پیامبر ﷺ فرمود: کسی که سخن دروغ و عمل به آن را ترک نکند، پس خداوند تعالی نیازمند آن نیست که خوردنی و آشامیدنی خود را ترک کند. دانش اوقات گرانبهای این ماه مبارک را در بازی و سرگرمی های بیهوده یا خدای ناکرده در گناه و معصیت از دست ندهیم بلکه با تشکیل جلسه ای قرآنی به تحسین قرائت خود بپردازیم یا از عالمی دعوت کنیم تا برایمان قرآن را تفسیر نماید یا از احکام رمضان، روزه و عبادات برایمان بگوید که این ایام، ایام تقرب و بازگشت به خدا و دین است.

۱۴- نیکی به پدر و مادر را از مهمترین واجبات دینی مان بدانیم و سعی کنیم روابط مان را با همه مردم خوب کنیم و از خویشان و نزدیکان و همسایگان دیدن و احوال پرسی نماییم و نیازهای آنان را جویا شویم و به فقرا، مستمندان و یتیمان احسان کنیم.

۱۵- اگر رمضان را فصل زکات اموال خود قرار داده ایم سعی کنیم به مستحقین آن برسد و یا به کسی وکالت توزیع داده شود که از حال فقرا و مساکین جامعه باخبر باشد و با تقوی و خدا ترسی بتواند این امانت را به اهلش برساند.

۱۶- علاوه بر فریضه زکات سعی کنیم با صدقات و خیرات مستحب خود را به رحمت بی کران الهی نزدیک کنیم.

۱۷- زکات فطر غیر از فریضه سالیانه است

که خاص به ماه رمضان است و لذا قبل از نماز عید می بایست به فقرا و مساکین برسد و توزیع آن چند روز قبل از عید فطر جائز است.

۱۸- اگر برای کسی میسر شود در این ماه به حج عمره خانه خدا مشرف شود فضیلت بسیار زیادی دارد، و اجر آن همانند حجی است که همراه رسول خدا ﷺ انجام داده باشد.

۱۹- اعتکاف ده روز آخر رمضان در مسجد به قصد تفرغ برای عبادت یکی از سنت های اسلامی است که مسلمان می تواند با احیای آن به روح و معنویت شب زنده داری و مناجات با خدا بیشتر پی ببرد و بخصوص اینکه یکی از این شبها مصادف خواهد بود با لیلة القدر که اجر عبادت در آن بهتر از عبادت هزار ماه (۸۳ سال و ۴ ماه) است.

۲۰- شرکت در نماز عید فطر و شاهد حضور جماعت مسلمان، خود پایان بخش این موسم خیر و برکت است که تجدید عهدی است میان مسلمان با خدایش بر ادامه راه عبادت و بندگی و نیز مشارکت در خیر و خوشی جامعه مسلمان؛ و تبادل تبریک و لبخند مسرت از عبادت است.

آری برادر و خواهر مسلمان بیایید ما و شما هم از جمله آن رستگاران باشیم که رمضان را با اخلاص روزه گرفته و به عفو و گذشت الهی در این ماه خیر و برکت نائل گشته اند و خود را از عذاب آخرت نجات داده و مستحق پاداش بیکران الهی قرار داده اند. امید است با توفیق حق تعالی چنین باشد.

رمضان بارزش تر از هر زمان دیگر بزرگترین نفعی که انسان می تواند در این ماه کریم به دست بیاورد توبه و بازگشت به سوی پروردگار و محاسبه نفس و بخشش است.

دروازه توبه باز است و عطای الهی

در دسترس و فضل و بزرگواری اش هر صبح و شام در برابر ماست؛ اما کجاست آن بازگشته و کجاست آن خواهان مغفرت الهی؟ این را خداوند گفته است ﴿قُلْ يَعْبادُ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾^{۵۳} الزمر: ۵۳

{بگو ای بندگان من که در معاصی زیاده روی هم کرده اید باز هم از رحمت پروردگار ناامید نشوید خداوند همه گناهان را می بخشد، اوست آمرزنده مهربان}

این ماه، وقت توبه و مغفرت است، ماه گذشت و برگشت است، این زمانی است بارزش تر از هر زمان دیگر. از رسول الله ﷺ به سند صحیح روایت شده است که فرمود: عن أبي بريدة عن أبي موسى عن النبي {صلى الله عليه وسلم} قال إن الله عز وجل يبسط يده بالليل ليتوب مسيء النهار ويبسط يده بالنهار ليتوب مسيء الليل حتى تطلع الشمس من مغربها {مفق عليه- ۴۸۹}

«خداوند دست خود را بر شب می گستراند که گناهکار روز توبه کند و دست خود را بر روز می گستراند که گناهکار شب توبه کند تا وقتی که خورشید از مغرب طلوع کند»

{به روایت امام مسلم نیشابوری}

بدی های ما بسیار است و گذشت او بیشتر، گناهان ما بزرگند و رحمت او بزرگتر، لغزشهای ما عظیم اند و مغفرت او با عظمت تر. خداوند می گوید: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا الذُّنُوبَ بِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ ذُنُوبَهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾^{۱۳۵} آل عمران: ۱۳۵

{و آنهایی که اگر گناه کبیره ای انجام دادند یا [با انجام گناه صغیره] به خود ظلم کردند به یاد الله افتاده و برای گناهان خود از او طلب آمرزش کردند و چه کسی گناهان را می بخشد جز الله و در حالی که می دانند بر انجام آنچه از گناهان [در گذشته] انجام داده اند پافشاری نکردند {پافشاری نکردند، بر انجام گناه اصرار نمودند، به اشتباه

خود اعتراف کردند، گناه کردند اما استغفار نمودند، پشیمان شدند، و الله آنها را مورد آمرزش خود قرار داد.

از رسول اکرم ﷺ با سند صحیح روایت است: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ ، ثُمَّ انْسَلَخَ وَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ «به خاک مالیده شود بینی آنکه رمضان را دریافت و مورد آمرزش قرار نگرفت» [به روایت ترمذی و حاکم. صحیح الجامع ۳۵۱۰]

رمضان فرصتی است که دیگر تکرار نمی شود، چنین فرصتی پیش نمی آید مگر اندک، آیا هست تلاشگری که از آن استفاده برد؟ گناهان، همه سال از پرونده کسی که در این ماه با خداوند صادق باشد پاک می شود اگر از گناهان کبیره اجتناب کند... در حدیث قدسی الله سبحانه و تعالی خطاب به بندگان می فرماید: يا عبادي انكم تخطون بالليل والنهار وأنا أغفر الذنوب جميعاً فاستغفروني أغفر لكم «ای بندگان من، شما شب و روز گناه می کنید و من تمام گناهان را می بخشم، پس از من طلب بخشش کنید تا شما را ببامرزم» [به روایت امام مسلم]

گناه جزو طبیعت ماست اما برخی از ما توبه می کنند و برمی گردند و از خداوند طلب آمرزش می کنند و برخی دیگر بر آن پافشاری می کنند و ادامه داده و تکبر می ورزند و این گروه دومی همان گروه نگون بخت و گم شده از راه هدایتند باز خداوند در حدیث قدسی می فرماید: { عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ قَالَ ابْنُ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فَيْكَ أَغْفِرُكَ وَلَا أُبَالُ } مستداحم ۲۱۴۷۲

«ای فرزند آدم، تو مرا فراخواندی و به من امید نبستی مگر اینکه هر آنچه کرده بودی را بخشیدم و [تعداد گناهانت] برایم مهم نیست» [به روایت ترمذی]

ای روزه داران این ماه فرصت ماست برای توبه نصوح ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا﴾^۸ التحریم: ۸

و این روزها همه اش غنیمت است. آیا از این فرصت و از این غنیمت استفاده می بریم؟

خیلی ها رمضان گذشته را با ما روزه گرفتند سپس به سوی پروردگار بازگشتند، رفتند، با اعمال خود و آثار خود را بر جا گذاشتند. و ما به این رمضان رسیدیم.

برادرم، خواهرم، می دانی که: از علامتهای قبول روزه داران به درگاه خداوند متعال صدق در توبه و عزم به بازنگشتن به گناه و پشیمانی از آن است. ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾^{۲۵} الشوری: ۲۵

{و اوست که توبه را از بندگان می پذیرد و از بدی ها می گذرد و می داند که چه می کنید}

و از رسول اکرم ﷺ روایت است که: «قسم به آنکه جانم در دست اوست اگر شما گناه نکنید [به مانند فرشتگان] خداوند شما را خواهد برد و گروهی را خواهد آورد که گناه کنند و از خداوند طلب بخشش کنند و بخشیده شوند» [به روایت مسلم]

آنکه در رمضان توبه نکند چه وقت توبه خواهد کرد؟ آنکه در این ماه به سوی پروردگار بازنگردد چه وقت برخواهد گشت؟

بعضی از روزه داران در ماه رمضان به راه درست می روند اما تا رمضان تمام شد و روزه پایان یافت به همان حال قبل از رمضان باز می گردند و تمام آنچه را در رمضان ساخته اند ویران می کنند و تمام عهدهایی را که با پروردگار بسته اند زیر پا می گذارند. تمام عمر همینطور در

ساختن و ویران کردن و بستن و نقض کردن می گذرد...

بسیاری از سلف [گذشتگان صالح از صحابه و تابعین و تبع تابعین] با پایان یافتن رمضان در فراقش می گریستند و بر رفتنش تاسف می خوردند و این از صفای دل و روشنی باطنی ایشان بود.

احتیاج بشر به دینداری و دیانت

قسمت اول:

استاد زین العابدین کوشان

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ﴾^۳ الزمر: ۳
 "هان! تنها طاعت و عبادت خالصانه برای خدا است و بس"
 یعنی: ای مردم آگاه باشید که خداوند عبادت را مورد قبول و پذیرش خویش قرار نمی دهد مگر آنکه خاص بخاطر خوشنودی او تعالی انجام گیرد، زیرا که تنها او متصف به صفات الوهیت و آگاه بر آنچه که در سر و پنهانی انجام می شود و یا در قلوب خپور می کند» (تفسیر نمونه، ج ۳ ص ۶۹)
 دین در قرآن کریم به معنای سزا و جزا آمده است:

﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾^۴ الفاتحه: ۴
 "مالک روز جزا و سزا است"
 مؤلف فی ظلال القرآن در تفسیر آیه شریفه فوق می نگارد:
 «اعتقاد به روز جزا، اصلی از اصول کلی عقیده اسلامی است و از این نظر، دارای ارزش است که چشم و دل مردم را متوجه و آویزه جهان دیگری می کند که به دنبال این جهان خاکی زمینی خواهد آمد، و این خود موجب آن می گردد که ضروریات و نیازمندی های این جهان، آنان را به زیر یوغ فرمان خود نکشد و ایشان بازیچه دست روزگار نشوند، بلکه با دارا بودن این چنین باوری، به این ضروریات و نیازمندیها، غلبه می یابند و آنرا به زیر یوغ فرمان خود می کشند، لذا از اینکه در مدت زمان عمر کوتاه و محدود خویش، و در فرصت های زمینی اندک و محصور این جهان خاکی، اگر نتوانند به پاداش کوشش خود برسند و نتیجه کردار شان را ببینند،

شود، دین گویند، مثلاً: در حدیثی که ابوهریره رضی الله عنه از فرستاده خدا روایت نموده، آمده است که فرمودند: «إن الدین یسر»^(نزهة المتقین، شرح ریاض الصالحین، ج ۱ ص ۱۶۸)
 "مسلماً دین آسان است" و در حدیث دیگری نیز آمده است: «إن هذا الدین متین، فأغلوافیه برفق»^(مسند احمد ابن حنبل)
 "بدرستی که دین استوار و متین است، پس با آن با مدارا و دوستی رفتار نمایید"
 در قرآن کریم نیز از دین تعاریف مختلف به میان آمده است که بصورت موجز از آنها اشاره بعمل می آوریم:

— به معنای توحید و گواهی دادن آمده است: خداوند متعال می فرماید:
 ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾^۵ آل عمران: ۱۹
 "بیگمان دین در پیشگاه خدا اسلام (یعنی خالصانه تسلیم فرمان الله شدن) است"
 مؤلف تفسیر نمونه در رابطه می نویسد:
 «در واقع روح دین در هر عصر و زمان، چیزی جز تسلیم در برابر حق نبوده و نخواهد بود، منتها از آنجا که آئین پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله، آخرین و برترین آیین ها است نام (اسلام) برای آن انتخاب شده است و گرنه، از یک نظر همه ادیان الهی، اسلام است و اصول ادیان آسمانی نیز یکی است هر چند با تکامل جامعه بشری، خداوند ادیان کاملتری را برای آنها فرستاده تا به مرحله نهایی تکامل که دین خاتم پیامبران، پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله رسیده است».
 (تفسیر نمونه، ج ۲ ص ۵۴۹)

و همچنان به معنای طاعت و عبادت خالصانه آمده است:

قبل از آنکه به احتیاج و نیاز بشر برای دین و دینداری بپردازیم، لازم میدانم از دین و دیانت تعریف مختصری داشته باشیم، تا باشد که ابعاد مختلف زندگی انسان را در روشنائی آن به بحث بگیریم.
 «دین در لغت معنی اطاعت و گردن نهادن را افاده می کند. یعنی: دین همان «دینویت» است که به معنای کرنش و فرمانبرداری است. هر برنامه و هر مذهبی و هر نظامی که مردمان در آن از یزدان جهان اطاعت و پیروی کنند و ولایت و حاکمیت او را بپذیرند، تحت پوشش دین قرار می گیرد.» (فی ظلال القرآن، ج ۳ ص ۵۱۷)
 و دین به معنی پاداش نیز آمده است، چنانچه خداوند متعال می فرماید:
 ﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾^۴ الفاتحه: ۴
 «یعنی:» (خداوند صلی الله علیه و آله) صاحب روز پاداش و جزا است.

در اینجا به معنای پاداش آمده است. و اینکه چرا آن روز دین معرفی شده؟ بخاطر این است که آن روز جزا است و روشن ترین برنامه ی که در قیامت اجرا می شود، همین برنامه جزا، کیفر و پاداش است، در آن روز پرده از روی کارها کنار می رود، و اعمال همه دقیقاً مورد محاسبه قرار می گیرد و هر کس جزای اعمال خویش را اعم از خوب و بد می بیند» (تفسیر نمونه، ج ۱ ص ۶۶)

همچنان همه آن چیزهای را که خداوند صلی الله علیه و آله بوسیله آن عبادت می

قلق و اضطراب آنان را فرا نمی گیرد و افسردگی و پریشانی، ایشان را بازیچه دست خود قرار نمی دهد، در این صورت کارها را بخاطر خشنودی خدا انجام می دهند و برای رسیدن به پاداش کار هایشان، به انتظار می نشینند تا هر وقت خدا مقدر و معین فرموده باشد، چه در این کره خاکی و چه در جهان واپسین، نتیجه کوشش خود را دریافت دارند. بخاطر خدا و امید به لطف او در آرامش به سر می برند و مطمئن هستند که جز نیکی در مسیر شان نخواهد بود و چشمان جز نیکی نخواهد دید، لذا بر اجرای فرمان حق و انجام کارحق اصرار و پافشاری می ورزند و از سعه صدر و بزرگمنشی و یقین برخوردارند» (فی ظلال القرآن، ج ۳ ص ۳۶)

در جای دیگری از قرآن کریم آمده است:

﴿الَّذِينَ يَكْتُمُونَ يَوْمَ الدِّينِ﴾^{۱۱}

"آن کسانی که روز سزا و جزا را دروغ می نامند"

در سوره نوره به معنی حکم شریعت آمده است:

﴿وَلَا تَأْخُذْ بِهَا رَأْفَةً فِي دِينِ اللَّهِ﴾^۲

"و در اجرای قوانین خدا رأفت نسبت بدیشان نداشته باشید" مفسرین کرام می نویسند: «خداوند ﷻ، از رأفت و ترحم در اجرای شریعت و قانون منع فرموده است، برابر است که این ترحم بصورت طبیعی، قربت و یا هم بخاطر، رفاقت و دوستی باشد، زیرا ایمان موجب نفی هرگونه رأفت و ترحم که باعث عدم اجرای شریعت اسلامی گردد می باشد»

(تیسر الکريم الرحمن، ص ۵۶۱)

به معنی سیاست آمده است:

﴿مَا كَانَ لِأَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ﴾^{۷۶}

"چرا که یوسف طبق آئین و سیاست شاه مصر نمی توانست برادرش را بگیرد"

زیرا که در دین و سیاست مصر یوسف ﷻ نمی توانست برادرش را بگیرد و نزد خود نگهدارد، چون در دین و سیاست حکومت مصر جزای دیگری برایش مقرر بود.» (تیسر الکريم الرحمن، ص ۴۰۳)

به معنی ملت هم آمده است:

﴿وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾^۵

"آئین راستین و ارزشمند این است و بس"

استاد محمد علی صابونی در رابطه

می نگارد: «و این دین ملت مستقیم است (دین اسلام) پس چرا در آن داخل نمی شوند؟»^{۱۱} (صفوة الفاسر، ج ۳ ص ۵۸۸)

یعنی: ملت روان بر راه مستقیم و درست، به همین ترتیب ملت به معنای مجموع تکالیفی است که الله ﷻ بر اساس آن بندگان خویش را پاداش و یا کیفر میدهد.

به معنی اسلام هم می آید:

خداوند متعال می فرماید: ﴿الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ﴾^{۳۳}

"خداست که پیامبر خود را همراه با هدایت و دین راستین فرستاده است"

مؤلف فی ظلال القرآن در رابطه می نویسد: «دین حق، کرنش بردن و تواضع کردن در برابر یزدان یگانه جهان است، در اعتقاد و عبادت و تشریع و قانونگذاری یکجا و روبهم. دین حق متمثل و مجسم در هر آیین آسمانی است که پیغمبری آنرا قبلاً با خود آورده است... معلوم است دیانت های تحریف شده آمیخته و آلوده به بت پرستیها امروزه جزو دین حق و آیین راستین بشمار نمی آید. همانگونه که نظامها و سیستمها و اوضاع و احوالی که تابلو و بلا کارت دین را بلند می کنند، ولی در زمین خداوند گارانی را بر پا و برجا می دارند که مردمان آنها را به جز خدا می پرستند، در قالب و صورت پیروی از شرائع و قوانینی که خدا آنها را نازل نفرموده است، جزو دین حق و آیین راستین نیستند.» (فی ظلال القرآن، ج ۳ ص ۵۱۷)

همه معانی فوق الذکر بدلیل وسعت و فصاحت زبان عربی و تعدد معانی در یک کلمه است، به همین دلیل کسی که خواهان آموزش احکام اسلامی است باید به زبان عربی و دلالت های آن بصورت کامل تسلط داشته باشد.

تعریف اصطلاحی دین در اسلام

دین عبارت است از اعتقاد و ایمان به ذات پروردگاری که شایسته اطاعت و عبادت می باشد. یعنی: باور داشتن به وجود ذات نا مرئی و برتری که شعور و اختیار دارد، می تواند تصرف کند و اموری را که انسان با آن سرو کار دارد تدبیر نماید، اعتقادی که فرد را با احساسی حاکی از علاقه و ترس، و خضوع و خشوع در برابر ذاتی برتر

به مناجات و میدارد. این همان هدف ما از دین به معنای اعتقاد است، اما اگر هدف ما از دین به معنای مجموعه ی از تعالیم و قوانین نظری باشد که بنده به اجرای آن مکلف است، این گونه تعریف می شود: دین عبارت از قانون گذاری الهی برای آنانی که دارای عقل سلیم اند و می خواهند با اختیار و اراده خویش حالت دنیای خود را اصلاح نموده و در آخرت به فلاح و رستگاری ابدی نایل آیند.

در این بحث هدف این است که دین ساخته بشر نیست، بلکه براساس وحی خداوند ﷻ بنا یافته است، و انسان های که دارای عقل سلیم و فطرت طبیعی اند را با اختیار و اراده خود شان بدون اجبار هدایت می نماید. بدین دلیل هیچ اجباری در دین وجود ندارد، زیرا که هدایت و کمال از گمراهی و ضلالت مشخص شده است. آنها را بسوی کامیابی می راند یعنی آنها را خوشبخت می سازد و کار و بار و جایگاه شان را در زندگی امروزی دنیا بالا می برد، و کامیابی در سر انجام کار یعنی اوضاع آخرت شان هنگامی که به پیشگاه رب العلمین حاضر می شوند.

تعریف فوق چنین خلاصه می شود: دین عبارت است از قانونگذاری هدایتگر الهی به سوی حق در اعتقادات و بسوی خیر در رفتار و معاملات. به این ترتیب ذات الهی در نزد مسلمانان حقیقتی مقدس است نه یک تصور مجرد، مانند تقدیسی که بعضی از مردم نسبت به اموری مانند: شرافت، آزادی و کرامت دارند، و با احساسی که در گردن نهادن در مقابل قوانین هستی

داریم، زیرا که رابطه مقدس متدینان رابطه بین یک ذات با ذات دیگر است، نه بین یک ذات و تصور مجرد. در ضمن این الله ماده نیست، بلکه او ذاتی است که صفاتی متمایز و مخصوص به خود را دارد با عقل و وجدانش آنها را در اسماء الله الحسنی درک می نماید، این ذات الهی دارای قدرت، تصرف و اراده ی است که حاکم بر امور این زندگی می باشد. خداوند متعال می فرماید: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا

أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

"هرگاه خدا چیزی را بخواهد که بشود، کار او تنها این است که خطاب بدان بگوید: بشو! و آنهم می شود"

﴿هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ﴾ الحشر: ۲۴

"او خداوندی است که طراح هستی و آفریدگار آن از نیستی و صورتگر جهان است" ذاتی که نگهبان بر امور انسان و تدبیرکننده کارهاست: خداوند متعال می فرماید:

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهٌ لَا هُوَ أَلَى الْقِيَوْمِ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ البقرة: ۲۵۵

"خدایی به جز الله ﷻ وجود ندارد و او زنده پایدار (و جهان هستی را) نگهدار است. او رانه چرتی و نه خوابی فرا نمی گیرد، آنچه در آسمان و زمین است از آن اوست" سخنان رازگونه و شکوه ها را می شنود:

﴿مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَاقِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِمُهُمْ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا﴾ المجادلة: ۷

"هیچ سه نفری نیست که با همدیگر راز گویی کنند، مگر اینکه خدا چهارمین ایشان است، و نه پنج نفری مگر اینکه او ششمین ایشان است، و نه کمتر از این و نه بیشتر از این، مگر اینکه خدا با ایشان است در هر کجا که باشند"

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ البقرة: ۱۸۶

"و هنگامی که بندگام از تو در باره من بپرسند (که من نزدیکم یا دور. بگو): من نزدیکم و دعای دعا کننده را هنگامی که مرا بخواند، پاسخ می گویم" همه ی این آیات اسلام را در میان سائر ادیان بصورت واضح و با عقیده آشکار و نافع برای

زندگی دنیا و آخرت انسان، متمایز و تصریح می کند. زیرا نزد ما مسلمانان دین بر اساس جلب مصالح و دفع مفاسد بنا یافته است، و درکنار آن برای غیر مسلمانان در انتخاب دیگر شیوه ها و برنامه های آزادی کامل قابل است و هیچ نوع اجبار و اکراه در کار نیست، زیرا پذیرش و قبول دین براساس قناعت، اراده و دوست داشتن می باشد.

احتیاج بشر به دین الله ﷻ

نیازمندی و احتیاج بشر به دین، احتیاج فرعی و حاشیه ای نیست، بلکه از جمله احتیاجات اصلی و ضروری می باشد، که با جوهر حیات و سر وجود رابطه دارد و در اعماق وجود انسانی ریشه دوانیده است.

احتیاج عقل به دین

نیاز و احتیاج عقل به عقیده که او را هدایت نماید، دینی که راهش را روشن نماید و حقایق هستی را برایش تفسیر نماید، نیاز شدید است، زیرا انسان از همان بدو آفرینش خود با سؤال هایی رو به رو می شود که نیازمند جواب معقول و قابل پذیرش است، از کجا آمده ام؟ به کجا می روم؟ برای چه آمده ام؟!

الف: انسان از خود، می پرسد: من از کجا آمده ام؟ آیا این خودم هستم که خود را پدیدآورده ام، یا اینکه کسی است که مرا خلق نموده است؟ او کیست؟ رابطه من با او چیست؟ این هستی بزرگ را چه کسی بوجود آورده است؟ یا اینکه همین گونه خود بخود بوجود آمده است؟ اموری که فرد را به تفکر و امیدارد و با اصرار در پی جواب می گردد، قرآنکریم نیز توجه ما را به این سؤال ها جلب نموده می فرماید: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ أَمْ ظَنُّوا أَنَّ هُمُ الْغَاثُ وَالْغَابُونَ﴾ الطور: ۳۵-۳۶

"آیا ایشان بدون هیچگونه خالق آفریده شده اند؟ و یا اینکه خود شان آفریدگارند؟ یا اینکه آنان آسمانها و زمین را آفریده اند؟ بلکه ایشان طالب یقین نیستند" و می فرماید: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَنَجْعَلُ الْجِبَالُ أَنْهَارًا وَنَجْعَلُ لَهَا رِوَاكًا وَنَجْعَلُ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَوَلَمْ يَكُنْ مَعَهُ اللَّهُ بِأَكْثَرَهُمْ لَا يَخْلِفُونَ﴾ النمل: ۶۱

"(بتنها بهتراند) یا کسی که زمین را قرارگاه ساخته است، و درمیان آن رودخانه ها پدید آورده است، و برای زمین کوه های پا برجا و استوار آفریده است و میان دو دریا مانعی پدید کرده است آیا معبودی به جز از الله است؟!

ب: سپس با خود می گوید: بعد از زندگی این دنیا و بعد از مرگ چه اتفاق خواهد افتاد؟ مسیر من بعد از این سفر کوتاه بر روی سیاره زمین چه خواهد بود؟ آیا داستان

زندگی تنها همین است که (رحم ها تولد کنند و زمین ببلعد) و چیز دیگری وجود ندارد؟ یعنی زندگی بامرگ تمام می شود؟ یا اینکه بعد از مرگ زندگی دیگری است که در آنجا کسانی که بد کرده اند جزا داده می شوند و آنانی که نیکوکار بوده اند پاداش می گیرند؟ خداوند متعال میفرماید:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ فَتَعَلَىٰ آلَ اللَّهِ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ المؤمنون: ۱۱۵-۱۱۶

"آیا گمان برده اید که ما شما را بیهوده آفریده ایم؟ و بسوی ما برگردانده نمی شوید؟ خداوندی که فرمانروای راستین است و هیچ معبودی جز او نیست و صاحب عرش عظیم است و برتر از آن است (که جهان هستی را بیهوده و بی هدف آفریده باشد"

ج: بعد می پرسد: چرا انسان خلق شده است؟ چرا برایش عقل و اراده بخشیده شده است و با دیگر مخلوقات تفاوت دارد؟ چرا آنچه در آسمان ها و زمین است در خدمت وی قرار دارد؟ آیا برایش هدفی تعیین شده است، و مسؤولیتی بدوش دارد؟ و یا اینکه همانند حیوانات بنوشد و بخورد و در فرجام همچو چهارپایان بمیرد؟ این سؤال های است که انسان در همه عصور از خویشتن می پرسد و به دنبال جوابی است تا عطش و تشنگی اش مرفوع گردد و قلبش مطمئن گردد و هیچ پاسخ مورد اطمینان نخواهد یافت، مگر اینکه به ارشادات و آموزه های دین معطوف گردد که برایش تفهیم می کند که بیهوده و بصورت تصادفی خلق نگردیده است، چنانچه قرآنکریم می فرماید:

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ... سَمِيعًا بَصِيرًا إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكَرًا وَإِنَّمَا كَفُورًا﴾ الإنسان: ۱-۳

"آیا زمان طولانی بر انسان گذشت که چیز قابل ذکری نبود؟! ما انسان را از نطفه مختلطی آفریدیم، و او را می آزمائیم؛ (بدین جهت) او را شنوا و بینا قرار دادیم، ما راه را به او نشان دادیم، خواه شاکر باشد(و پذیرا گردد) یا ناسپاس."

ادامه دارد...

د اتباعو تر منځ تبعيض او امتياز

شاه محمود درویش

د افغانستان د اساسي قانون پر بنسټ د اتباعو

تر منځ هر راز تبعيض او امتياز منع دی:

د افغانستان د اساسي قانون په دوه ويستمه ماده کې داسې راغلي دي: «د افغانستان د اتباعو تر منځ هر راز تبعيض او امتياز منع دی، د افغانستان اتباع ښځې او نارينه د قانون په وړاندې مساوي حقوق او وجايب لري او د اسلام سپېڅلي دين هم تل د ښځو د حقوقو په تامين او رعايت ټينگار کړيدی. بيا هم زموږ په هيواد کې د ښځو حقوقو ته پوره پاملرنه نه ده شوه او ددغه مظلوم او معصوم قشر پر وړاندې تبعيض، توپير او تاوتریخوالی شتون لري چې زیاتره له ديني احکامو او له اساسي قانون څخه د هيواد د ځينو وگړو بې خبری او په کافي ډول د معلوماتو نه لرل دي چې د ښځو حقوق يې په ځينو برخو کې تر پېښو لاندې کړي او يا هم په وړاندې يې د انساني اصولو پر خلاف ناوړه چال چلند او له

تاوتریخوالی څخه کار اخيستل کېږي په دې باب دا د رسنيو ستر مسووليت دی چې تل د ښځو د حقه حقوقو په اړوند د اساسي قانون حکمونه او د اسلام د سپېڅلي دين احکام د پراخو تبليغاتو پر بنسټ دهيواد په گوټ گوټ کې د خلکو غوږونو ته ورسوي، تر څو هغوی په آگاهانه ډول د ښځو پر وړاندې له هر راز تاوتریخوالی څخه لاس په سر او د ښځو د حقه حقوقو رعايت کوونکي شي او د ژوند په پراويزو شيبو کې د دوی پر وړاندې له انساني چال چلند او ښه سلوک څخه کار واخلي، ځکه ښځه په حقيقت کې مور ده او مور واقعاً د عاطفې او رښتیني مينې سرچينه بلل کېږي، مور د انساني ژوند او انساني ټولنې د روزنتون، زانگو او دمور سپېڅلې غېږه د اولاد لومړنی تکیه گاه، پناه گاه، ښوونځی او په ټوليزه توگه د نوی نسل روزونکی، پالونکی او ساتونکی ده، که چيرې د نوی پېړۍ د نوښتونو

او د نوی تخنيک او تکنالوجي پرمختگونو ته نظر واچوو، څرگنده به شي چې دا ټول د هغو انسانانو د پوهې، ذکاوت او وړتيا زېږنده ده، چې هغوی ټول دیوی ښځې چې په حقيقت کې همدا مورده په سپېڅلي غېږه کې روزل شوي، پالل شوي او ټولنې ته د غوره خدمتونو د ترسره کولو لپاره وړاندې شويدي، البته همدا ښځې (میندې) دي چې خپلو اولادونو ته داسې روزنه ورکوي تر څو هغوی د بشر د خیر ښيگڼو او د انساني ټولنې د پرمختگ له پاره خپل ځانونه ونه سپموي او ځې په دې لاره کې له هيڅ راز هلو ځې ځلو او سرښندنو څخه ځانونه دریغ نه کړي د يو عالم په وينا د ماشوم ښه او بد ټول په مور پورې اړه لري ځکه چې د ماشوم لومړنی ښوونځی، تیکه گاه او پناه گاه د مور غېږه ده چې په طبيعي

مور واقعاً د عاطفي او رښتيني مينې سرچينه بلل كيږي، مور د انساني ژوند او انساني ټولنې د روزنتون زانگو او د مور سپېڅلې غيږه د اولاد لومړنۍ تكيه گاه، پناه گاه، ښوونځۍ او په ټوليزه توگه د نوي نسل روزونكې، پالونكې او ساتونكې ده، كه چيرې د نوې پيړۍ د نوښتونو او د نوي تخنيك او تكنالوجۍ پرمختگونو ته نظر واچوو، څرگنده به شي چې دا ټول د هغو انسانانو د پوهې، ذكاوت او وړتيا زېږنده ده، چې هغوي ټول د يوې ښځې چې په حقيقت كې همدا مور ده په سپېڅلې غيږه كې روزل شوي، پالل شوي او ټولنې ته د غوره خدمتونو د ترسره كولو لپاره وړاندې شويدي، البته همدا ښځې (ميندې) دې چې خپلو اولادونو ته داسې روزنه وركوي ترڅو هغوي د بشر د خيږ ښيگڼو او د انساني ټولنې د پرمختگ له پاره خپل ځانونه ونه سپموي.

توگه ماشوم څه ډول وروزل شي او پايله به يې هماغه وي ځكه همدا مور ده چې خپل اولادونه ښوونځي او مدرسي ته دليك لوست، علم او پوهې د زده كړې له پاره هڅوي او تل يې د مشرانو درنښت په كشرانو شفقت د هر ظالم په وړاندې د درېدو او دهر مظلوم د لاس نيوي او مرستې له پاره چمتو كوي، نو اولادونو ته ښايي چې د داسې سپېڅلي موجود خدمت، اطاعت او درنښت ته په هر اړخيزه توگه ملا وتړي او د خپل وجود په ټول وس او توان هڅه او هاند سره يې په بشپړ صداقت او رښتينولي خدمت وكړي. البته ښځه چې په حقيقت كې مور ده له هر پلوه د بې ساري ارزښت او درنښت وړ بلل كيږي او د اسلام مبارك دين هم تل د مور ستر مقام د ستاينې او ارزښت او درنښت وړ بللې دي، د بيلگې په توگه له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دي: ما له حضرت محمد صلي الله عليه وسلم څخه وپوښتل چې د

خدای ﷻ په وړاندې كوم اعمال ډير غوره دي، پيغمبر ﷺ وفرمايل: په ټاكلي وخت د لمانځه ادا كول، دوهم ځل مي وپوښتل چې بيا كوم اعمال ډير غوره دي، وي فرمايل چې نيكي له مور او پلار سره، همداشان په يوبل ځای كې ويل شوي چې بهترين او افضل ترين حقوقو د پاك خدای ﷻ له كلمې مباركې څخه وروسته لمونځ دي او بهترين حقوق پر خلكو د مور او پلار حق دي چې تل بايد د غوره خدمتونو په ترسره كولو سره هغه ادا كړاي شي او تل د هغوي پر وړاندې انساني چلند، بشپړ ادب او ښه سلوك وشي. البته دا بايد هيرنه كړو چې نارينه او ښځې په حقيقت كې د انساني ټولنې جوړوونكي دي، پاك الله ﷻ ښځه او نارينه يو د بل لازم او ملزوم گرځولي دي ترهغې چې د دوي په موجوديت سره انساني نسل بقا ومومي، نو دې ټكي ته مو هم بايد پام وي چې د ښځو بې ساري زړه سوي او عاطفه ده چې په انساني ټولنو كې يې د ډيرو قومونو او قبيلو ترمنځ د خپلوي تارونه ځغلولي او په خپل دغه بې

جوړۍ تدبير سره يې انساني كورنۍ سره نښلولي او خپلې كړې دي خو سره له دې هم ددغه سپېڅلې، معصوم او مظلوم قشر پر وړاندې په يو ډول نه يو ډول په مختلفو ټولنو كې تبعيض، توپير او تاوتریخوالی شتون لري چې بايد په هر اړخيز ډول يې مخنيوی وشي، نو بې له شكه ښځه چې په حقيقت كې مور ده، تل د درنښت وړ او واجب الاحترام گڼل شويده نو پر وړاندې يې بايد له هيڅ راز تاوتریخوالی څخه كار وانه خيستل شي، انساني چلند او ښه سلوك ورسره وشي، ځكه چې همدا ښځه ده چې د ټولنې نيمايي برخه جوړوي او له دوي څخه پرته اصلاً د نارينه وو ژوند نيمگړي دي، پردې بنسټ لازمه ده چې په هر ډول حالاتو كې د اسلامي احكامو او د انساني اصولو له مخې د ښځو د حقه حقوقو درناوي وشي تر هغه چې په ټولنه كې ټولنيز نظم او ثبات پايښت ومومي.

بناً په ټوليزه توگه هيله من يو چې گران افغانستان كې د اساسي قانون او نورو نافذو قوانينو له مخې په هر اړخيز ډول د ټولو وگړو او هم د ښځو حقوق وساتل شي او تل يې په وړاندې له بشپړ انساني چال چلند او ښه سلوك څخه په دوامدار ډول كار واخيستل شي ترڅو په دې توگه دوي په ټولنه كې له هره پلوه د خپلو حقه حقوقو د مصوونيت احساس وكړي.

و من الله توفيق

